شەڕێ بەردەوام

داستانا هەڤڕکییا مە و شەیطانی

- شەڕێ بەردەوام
- نڤیسین: خالد أبو شادی
- کورتکرن و وەرگێڕان: تەحسین ئیبراهیم دۆسکی
- بەرگ: نەجمەددین بیری
- چاپا ئێکێ ٢٠١٨
- چاپخانەیا هاوار - دهۆک
- هژمارا سپارتنێ ل پەرتووکخانەیا بەدرخانییان: ١٨/ ٢٠٦٥ - D

شەڕێ بەردەوام

داستانا هەڤڕکییا مە و شەیطانی

خالد أبو شادی

کورتکرن و وەرگێڕان
تەحسین ئیبراهیم دۆسکی

ئەڤ کتێبە

ئەڤ کتێبا هوین ل بەردەست دبینن، ل دۆر گرنگترین شەڕی دزڤڕت کو ل سەر رویێ عەردێ مە پەیدابووی، و مە گۆت: گرنگترین؛ چونکی ئەو کەڤنترین شەڕە، بەلکی ئێکەمین شەڕە د دیرۆکا مە مرۆڤان دا دەست پێ کری، و هێشتا یێ بەردەوامە، و حەتا چیرۆکا مە ل سەر ڤی عەردی ب دوومـاهی بێت ئەو هەر دێ مینت بەردەوام.. و مەخسەدا مە پێ ئەو شەڕە یێ (شەیطانی) ل سەر مە (نفشێ ئادەمی) راگەهاندی، ژ وێ رۆژێ وەرە یا -ژ بەر خۆنەچەماندنا وی بۆ بابێ مە ئادەمی- لەعنەت لێ هاتینە باراندن، و ئەو ژ رەحما خودێ هاتییە بێبارکرن، ڤێجا بۆ تۆلستاندنێ، وی بریار دای حەتا حەتایێ شەڕێ ئادەمی و دووندەها وی بکەت، و سۆز دای کو دەمەکێ ب تنێ ژێ ئەو د نەیارەتییا وان دا سست نەبت.

و گرفتارییا مە مرۆڤان د ڤی شەڕی دا ئەوە، ئەم گەلەک جاران خۆ ژ ڤی شەڕی بێ ئاگەهـ دکەین، حەتا هندەک دەم ب سەر مە دا دئێن ئەم وی ژ بیر دکەین، و هزر دکەین چو شەڕ د گەل مە نائێنەکرن، نە بەس هندە.. بەلکی گەلەک کەس د ناڤ مە دا هەنە، ژ زانین یان نەزانین، چەپەری دگوهۆڕن، و خۆ دهاڤێنە د وێ خەندەکێ دا یا نەیارێ مە شەڕی تێدا د گەل مە دکەت! ژ بەر ڤێ چەندێ مە مرۆڤان هەردەم هەوجەیی ب هندێ هەیە ئەم بیرا خۆ ل ڤی شەڕی و ڤی نەیاری بینینە ڤە؛ دا سست نەبین، و ب گۆتنین نەیارێ خۆ یێن خەملاندی نەئێینە خاپاندن، و هزر نەکەین رۆژەکێ ئەو دێ بۆ مە بتە دۆست و هەڤال.

و ئەڤ کتێبا هوین ل بەر دەست دبینن، ئەوا ب زمانێ عەرەبی و ل بن ناڤێ (و تستمر المعركة ملحمة الصراع مع الشيطان) هاتییە نڤیسین، د بنیات دا ژ دو پشکان پێک دئێت: پشکا ئێکێ ل دۆر داستنا وێ هەڤڕکییێ دزڤڕت ئەوا د ناڤبەرا مە و شەیطانی دا هەی، و دخوازت ئەم تبیعەتێ وی شەڕی بزانین یێ ژ بەر ڤێ هەڤڕکییێ پەیدا بووی، و ئەم دوژمنێ خۆ ژێ بنیاسین، و ب وان رێک و

پلانان ئاگەهدا بین یێن ئەو پێ دئێتە مە، دا مە بشکێنن، و سەرکەفتنا خۆ یا دووماهییێ ل سەر مە ڕاگەهینت! و پشکا دوییێ ل دۆر بەردەوامییا ڤی شەڕێ دزڤڕت، و کو ئەو شەڕەکێ گشتی و تەڤگرە، و دڤێت ب مە بدەتە زانین کو نە ئەم ب تنێ د چەپەرێ بەرانبەر شەیطانی دا ڕادوەستین، بەلکی ملیاکەت ژی د گەل مە هەنە، ئەوێن پشتەڤانییا مە د وان هەمی شەڕان دا دکەن یێن ئەم دژی شەیطانی و دەستەکان وی پێ ڕادبین.

ئەڤ کتێبە ئێک ژ باشترین کتێبانە ب ئەزمانەکێ نوی و هەڤچاخ، و ساناهی و خۆش ل دۆر هەڤڕکییا مە و شەیطانی هاتینە نڤیسین، لەو دلێ مە چوویێ ئەم وێ وەرگێڕینە سەر زمانێ کوردی؛ دا خواندەڤانێ مە ژی مفایی بۆ خۆ ژێ ببینت، و تشتێ مە دڤێت ل ڤێرێ ئیشارەتێ بدەینێ ئەوە کو د گەل وەرگێڕانێ مە کار بۆ هندێ ژی کرییە کو ئەم کتێبێ چەندەکێ کورت بکەین، بێی سستی بکەفتە ئاڤاهییێ کتێبێ یان ئارمانجا وێ یا سەرەکی شێلی ببت، و مەخسەدا مە ب ڤێ کورتکرنێ ئەو بوویە کتێب گەلەک مەزن نەبت، دا بارێ خواندەڤانی یێ سڤک بت؛ چونکی بارا پتر ژ خواندەڤانان ئەڤرۆ، ل تشتێ سڤک دگەڕیێن، و گێولێ درێژکرنێ نینە!

هیڤییا مە ب ڤێ وەرگێڕانێ، وەکی یا نڤیسەری ب دانانێ، ئەوە خودایێ مەزن چاڤێن مە و هەوە ل ڕاستییێ ڤەکەت، و مفایی ژ ڤێ کتێبێ بدەتە مە دا لەشکەرێ باوەرێ د دلێن مە دا ب هێز بکەڤن.. خودایێ مە! تو بکە ئەم وێ ڕۆژێ ب چاڤ ببینین یا ئالایێ دینێ تە ل سەر سەرێن مە بلند دئێتە ڕاکرن، و بەیرەقێن شەیطانی و حزب و کۆم و دەستەکێن وی ئاڤاکرین ب بن پێیان دکەڤن.

تەحسین ئیبراهیم دۆسکی
٢٠١٦ / ١٤٣٧

پێشگۆتن

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادى له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله..

ئێک ژ خورستییێن مرۆڤی ئەو خاڤی و سستییە یا دگەهتە دلێ وی، لەو تو نەشێی هەردەم ب وێ گەرمییێ بی یا تە ژێ دەست پێ کری، بەلکی دەم بۆ دەمی هژیان دێ ب تە کەڤن، و ل ڤان دەلیڤانە شەیطان ل بەر مرۆڤی ددانت، و دربێن خۆ دوەشینتێ.. و زانینا پلان و فێلبازیێن شەیطانی، و نیاسینا وان ڕێکان یێن ئەو تێرا دئێتە مرۆڤی، باشترین ڕێکە کو خودان خۆ پێ ژ دربێن وی یێن کوژەک بپارێزت، ئەوێن ئەو ددانتە باوەرییا وی.

بەرچاڤکرنا وێ نەیارەتییێ د ڤێ کتێبێ دا، وێ ژ جیهانا غەیبی ڤەدگوهێزتە جیهانا ب چاڤ دئێتە دیتن، ڤێجا هەڤڕکی د ناڤبەرا مرۆڤی و شەیطانی دا دشارییێت، و هندی ڕۆژ و شەڤ هەبن گیانێ تۆلڤەکرنێ د دلێ خودان باوەری دا دگەڕییێت.

شەڕێ مە د گەل شەیطانی پێشداچوون و پاشداچوون بۆ هەنە.. بەلکی جارەکێ تو بشکێیی، بەلێ سەرکەفتن بارا وییە یێ قانوونا هەڤڕکییێ بزانت، و بێ ئومێدی بەردای، و بەردەوام د بەرگەرییانێ دا بت، و بێ گومانە کو ل ڤی زەمانی شەیطان گەلەک یێ پێشداچووی، و ئەو یێ شیای هندەکان ب دویڤ خۆ دا بخرینت حەتا پەرستنا وی بکەن، و هندەکێن دی بخاپینت حەتا ژ ڕێ دەرکەڤن و پشتەڤانییا وی بکەن، و هند گومانێ بهاڤێتە دلێن هندەکان حەتا کافر ببن. ڤێجا مەسەلە یا گەهشتییە وێ دەرەجێ کو نیاسینا شەیطانی ئەڤرۆ یا بوویە ژ کارێن فەر ل سەر هەر ئێکی؛ دا بەرهنگارییا وی بێتەکرن، پاشی هێرش ل سەر بێتەکرن، حەتا سەرکەفتنا ل سەر وی.

گازندەیەكا شیفابەخش!

﴿وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ ٱسۡجُدُواْ لِأٓدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبۡلِيسَ كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ فَفَسَقَ عَنۡ أَمۡرِ رَبِّهِۦٓۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِي وَهُمۡ لَكُمۡ عَدُوُّۢۚ بِئۡسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلٗا ٥٠﴾ دەمێ مە فەرمان ل ملیاكەتان كری كو بۆ ئادەمی بچنە سوجدێ، ملیاكەت هەمی چوونە سوجدێ، ئبلیس تێ نەبت، ئەو ژ ئەجنان بوو، وی گوهداریێا خودایێ خۆ نەكر، ئەرێ ڤێجا هوین وی و دووندەها وی بۆ خۆ دكەنە هاریكار هوین گوهداریێا وان دكەن و گوهداریێا من دهێلن، و ئەو بۆ هەوە دوژمنترین نەیارن؟ پیسە گوهداریێا شەیتانییە زۆرداران ب گوهداریێا خودێ گوهارتی.

گۆتنەكە ب شرینی و مەزنییا خۆ شەرم و مننەتێ ب سەر جان و دلی دا بەرددەت.. خودێ ب هەمی مەزنییا خۆ ڤە دبێژت: ئەز بووم یێ من فەرمان ل ئبلیسی كری كو بۆ بابێ هەوە بچتە سوجدێ، گاڤا ئەو ل بەر نەهاتی من ئەو ژ رەحما خۆ بێبار كر، و ژ بەحەشتا خۆ دەرێخست، و هەر و هەر دوژمناتیێا وی كر.. ئەڤە هەمی ژ بەر هەوە، پاشی من گەلەك هوین ژ وی ترساندن و دانە پاش، و ئایەتێن وێ كیتابا من ئینایە خوارێ، و حەدیسێن وی پێغەمبەرێ من هنارتی شاهدەییێ ل سەر وێ چەندێ ددەن.. هەر چەكەكێ ئەو پێ هاتییە هەوە من نیشا هەوە دا كانێ چاوا هوین دێ بەرگرییا وی كەن، و شەرێ وی پێ كەن! جهەك نینە هوین خۆ لێ ئاسێ بكەن دەمێ شەرێ هەوە و وی گەرم دبت ئەگەر من نیشا هەوە نەدابت.

پاشی پشتی ڤێ هەمییێ هوین دكەڤنە داڤێن وی، و خۆ ددەنە د گەل كاروانێ وی، و دبنە لەشكەرێ وی! هوین وی دكەنە سەركارێ خۆ و ئەزم خودایێ هەوە یێ من هوین ژ نەبوونێ داین، و هوین ب سەر هەمی چێكرییان ئێخستین؟

هوین رێككەفتنێ د گەل وی گرێ ددەن و هەڤرِكییا من دكەن؟

هوین گوهێ خۆ ددەنە وی و بێ ئەمرییا من دكەن؟

ئەگەر شەیطان هەما ب تنێ دوژمنێ خودایێ هەوە با یێ هەوە ژ وی پێڤەتر کەسێ دی نینە، ئەو بەس بوو کو هوین نەیارەتییا وی بکەن.. ڤێجا پا چاوایە وی د گەل هندێ خۆ ژ بابێ هەوە مەزنتر دیت، و پیلان دژی وی گێڕان حەتا کو ئەو ژ خۆشییا بەحەشتێ دەرێخستی؟

و چاوایە ئەگەر یا سێیێ ژی بێتە سەر؟ کو خەما وی یا مەزنتر ئەو بت ئەو هەوە ببەتە ئاگری؟

چاوا هوین پشتەڤانییا وی دکەن یێ ئەڤ هەر سێ نەیارەتی ل نک هەین؟

ئەڤە چ پێگوهۆڕکانێیە هەوە کری؟

چاوا هوین ب ڤی حالی رازی دبن؟

هیڤییا من ژ خودایێ مەزن ئەوە ئەو مفایی ژ ڤێ کتێبێ بگەهینتە من و هەوە، و ئەو لەشکەرێ ئیمانێ یێ د دلێن هەوە دا ب هێز بکەت، ڤێجا هوین ب سەرکەڤن، و ب سەرکەفتنێ دلخۆش ببن.

د. خالد أبو شادی

ناڤبرا ئێکێ
ئارمانجێن کتێبێ

بێی ئارمانجەکا ئاشکەرا تو ژ خواندنا ڤێ کتێبێ دەستڤالا دێ زڤڕییە ڤە، و ئەو ئارمانجێن ئەڤ کتێبە ژ بەر هاتییە نڤیسین، ئەڤەنە:

- دا بیرا تە ل وێ نەیارەتییا کەڤن بێتەڤە ئەوا د ناڤبەرا تە و دوژمنێ خودێ ئبلیسی دا هەی، وەک بەرگەریانەک بۆ نێزیککرنێ د ناڤبەرا جیهانا غەیبی و یا بەر چاڤ دا، کو ئەڤ نەیارەتییە بکەفتە د چارچووڤەیەکێ ماددی دا، دا هشیار و بەرهەڤی پتر بۆ بێتەکرن.
- دا تو یێ بەرهەڤ بی بۆ کریارێن تۆلستاندنا پیرۆز ژ وی نەیارێ ل درێژییا وی شەرێ هێشتا ب دوماهی نەهاتی، گەلەک جاران شیایە تە.
- کویرکرنا ڕەهـ و ریشالێن نەیارەتییێ د دلێ تە دا، و خۆشکرنا ئاگرێ وێ ڕۆژ بۆ ڕۆژێ، چونکی هەچییێ کەربا وی ل سەر نەیاری زێدەتر لێ بێت ئەو دێ د شەرێ وی دا دژوارتر لێ ئێت.
- ڤەکۆلینەکا کویر بۆ دژوارترین نەیارێ تە، ئەوێ دەیبابێن تە ژ بەحەشتێ دەرێخستین، و بێهنا وی ب ڤێ چەندێ نەهاتی، حەتا کو خۆ ل بەر دووندەها وان ڤەنویساندی، و سویند خواری کو نەهێلت ئێک ژ وان ژ دەستێن وی ڤەرەست، و مخابن ئەو د گەڤا خۆ دا یێ ڕاستگۆ بوویە! بەرێ خۆ بدە دەور و بەرێ خۆ، سەح بکە هەر خرابییەکا ل سەر ڕوویێ عەردی هەی: تو ژ شەیطانی پێڤەتر کێ ل پشت دبینی؟
- بلندکرنا ئاستێ هشیارییێ، و ئاگەهدارییا ل پیلانا نەیاری.

بنەجهكرنا ڤێ نەيارەتييێ، و گرێدانا وێ ب دينى ڤە، چونكى نەيارەتييا دينى دژوارترە ژ نەيارەتييا دنيايێ، چونكى سەركەفتنا تە د ڤێ شەرِى دا مەعنا وێ هەرمانا تەيە د بەحەشتێن خۆشييێ دا، و شكەستنا تە هندێ دگەهينت كو تو دێ كەڤييە د بنێ جەهنەمێ دا.

ئەڤە كورتى بوو.. و بەرفرەهى ب ڤى رەنگييە:

١- حەتا نەيارەتى نەبتە هەڤالينى:

هەچييێ ئەڤرۆ د بێ ئەمريا خودێ دا گوهدارييا شەيطانى بكەت، ئەو وى شەيطان بۆ خۆ كرە هەڤال و سەركار، د سوورەتا (مەريەم) دا خودايێ مەزن دەمێ بەحسێ گازييا ئيبراهيمى -سلاڤ لێ بن- بۆ بابێ وى دكەت دبێژت: ﴿ يَـٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ ٱلرَّحْمَـٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَـٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ ﴾ يەعنى: ئەى بابێ من! هندى ئەزم ئەز دترسم عەزابەك ژ خودايێ پردلۆڤان بگەهتە تە، ڤێجا تو بۆ شەيتانى ببييە هەڤال. **قورطوبى** د تەفسيرێ دا دبێژت: ((د ئاگرى دا بۆ وى ببيە هەڤال))[1]. مەعنا د ئاگرى دا وى ژ ئبليسى پێڤەتر چو هەڤال و پشتەڤان و هاريكار و صەبرئين نابن، و نە چو هەڤالە وى بۆ خۆ ديتى.. ئەرێ ما ئەو شيايە د هەوارا خۆ بێت حەتا د هەوارا يێن ل دەور و بەرێن خۆ بێت؟!

و دەمێ مرۆڤ نەيارێ خۆ بۆ خۆ دكەتە هەڤال، ئەو دكەڤتە د تێچوونان دا، ئێكێ ل دويڤ ئێكێ، بێى ئەو ب خۆ بحەسييێت. ئەو خۆ دكوژت و يا ژ وى ڤە ئەو يێ كارەكێ باش دكەت.. خۆ ب ئاگرى دسۆژت و يا ژ وى ڤە ئەو يێ كەفتييە د نعمەتان دا.. و ئەو دكەفتە وان داڤان يێن نەيارێ وى د كراسێ شيرەتان دا پێشكێشى وى كرين.

و مرۆڤێ عەقلدار شيرەتا نەيارێ خۆ وەرناگرت، و ب گۆتنا وى ناكەت، ڤێجا چاوا دێ وى بۆ خۆ كەتە سەركار و هەڤالينيا وى كەت، ئەڤە ژ تشتێن ئاشكەرايە، ڤێجا چاوا و خودێ د كيتابا خۆ دا دبێژتە مە: ﴿ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ

---

(١) تفسير القرطبي: (١١/١١١) ط دار الكتب المصرية.

﴿ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهۡدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ۝٤ ﴾ (الحج: ٤) يەعنى: خودێ ل سەر شەیتانى نڤیسییە کو هەچییێ ب دویڤ وى بکەڤت ئەو وى بەرزە دکەت، و بەرێ وى ددەتە عەزابا جەهنەمێ، ژ بەر ڤێ چەندێ فەرمانێن پێغەمبەرى -سلاڤ لێ بن- ب هندێ هاتینە ئەم چو کاران وەکى شەیطانى نەکەین، دا تو ب رەفتارێ خۆ یێ رۆژانە ب رەنگەکێ عەمەلى نەیارەتییا وى بچینى.

و هەچییێ گوهدارییا شەیطانى بکەت، ئەو وى ئەو بۆ خۆ کرە دۆست و هەڤال، بلا هەر ب شەڤ و رۆژ ناڤێ خودێ ل سەر ئەزمانێ وى بت؛ چونکى گەلەک کەس هەنە ب ئەزمانى ناڤێ خودێ دئینن، بەلێ ب دلى باوەرییێ پێ نائینن!

پشتى هەڤالینییێ **کەفتنا د چالا دویڤەلانکییێ دا دئێت**! هنگى ئەو خاپاندییێ کەفتى دبتە سەربازەک د ناڤ لەشکەرێ ئبلیسى دا کار دکەت، هاریکارییا وى د خاپاندنێ دا دکەت، و پێش وى ڤە ب هندەک کاران رادبت! و گاڤا دەمێ پشتەڤانییێ درێژ دبت، خورستییا وى دئێتە وەرگێران و ئەو سالۆخەتێن شەیطانى وەردگرت، و دەمێ لایێن مرۆڤینییێ ل نک وى غەوارە دبن و پویچ دبن، سالۆخەتێ مرۆڤاتییێ ل نک هندەک مرۆڤان نامینت و ئەو دبنە شەیطان! ژ بەر ڤێ چەندێ خودێ د کیتابا خۆ دا ناڤێ (شەیطان) ل سەر وان دانا دەمێ گۆتى: ﴿ وَإِذَا لَقُواْ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوۡاْ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمۡ قَالُوٓاْ إِنَّا مَعَكُمۡ إِنَّمَا نَحۡنُ مُسۡتَهۡزِءُونَ ۝١٤ ﴾ (البقرة: ١٤) یەعنى: گاڤا ئەڤ دورویيیە دهاتنە راستا خودان باوەران وان دگۆت: مە وەکى هەوە باوەرى ب ئیسلامێ ئینایە، و ئەگەر ئەو د گەل شەیطانێن خۆ مانە ب تنێ، ئەو دبێژنێ: ئەم یێ د گەل هەوە، و هەما ئەم ترانە و یارییان ب وان دکەین.

٢- سەرژێکرنا بێ ئومێدییێ:

و ئەڤە وەکى درێژکرنا دەستێ هاریکارییێیە بۆ تە؛ دا ئەو تە ژ بیرا بێ هیڤیبوونێ دەربێخت، چونکى مرادا شەیطانى یا مەزن و ئارمانجا وى یا گرنگ ئەوە دلى بەر ب کنارێ بێ هیڤیبوونێ ڤە ببەت، و بێ گومانە کو هەر جارەکا دل

بێ ئومێد بوو شکەستن ڕێکا خۆ ل سەر عەردی دبینت، و ئەوە یا شەیطانی دڤێت هێزا تە پێ ببەت، و بێ هیڤیبوون -وەکی **مەنناوی** دبێژت- ئەوە تو یێ پشتڕاست بی کو تشتەک چێ نابت، و ئەو دژی هیڤییێیە[1].

ڤێجا برایێ من.. بێ هیڤی نەبە! هەر گاڤەکا ل بەرا تە مای ژ شەڕێ ژیانێ، قەفتەکا هیڤییێیە بۆ تە، کو تو شکەستنا خۆ ب سەرکەفتنێ بگوهۆڕی، و وی دوژمنی پاشدا ببەی یێ دەستدرێژی و تەعداییا وی زێدەبووی، حەتا شیای دەولەتا دلی داگیر بکەت.

٣- کۆمکرنا هەمی هێزێن مرۆڤی بۆ بەرگرییا نەیاری:

ژ بیر نەکە تو یێ د شەڕکی دا هندێ ژ تە دخوازت تو هەمی هێزا خۆ بئازرینی و کۆم بکەی دا بەرگرییەکا تماما دژوارترین دوژمنی بکەی، و ئەوێ ب دورستی دشکێت ئەڤرۆکە ئەو کەسە یێ: هێزا دوژمنێ خۆ ب چو ڤە وەرنەگرت، و ب خاڤ و سستی ڤە و بێی خۆ ئامادە بکەت و کارێ خۆ بکەت بەرانبەر وی ڕاوەستت، و بچتە شەڕێ دوژمنێ خۆ بێی تشتەکی ژ وی و چەکێ وی و خالێن هێزێ و لاوازییێ ل نک وی بزانت.

و ئەڤە هشیارکرنە ژ لایێ خودایێ مە ڤە بۆ مە ژ ڤێ چەندێ، هێشتا دەمێ ئەم د پشتا بابێ خۆ ئادەمی دا، بەری ئەم دەست ب شەڕێ ڤی دوژمنی بکەین و بکەڤینە داڤێن وی، خودایێ مە گۆتە بابێ مە: ﴿ يَـٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَـٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوۡجِكَ ﴾ (طە: ١١٧) یەعنی: ئەی ئادەم هندی ئەڤەیە دوژمنە بۆ تە و ژنکا تە.. و هشیارکرنا ل تشتێ ب ترس بەری کو چێ ببت خۆپاراستنا پێتڤی د نەفسێ دا پەروەردە دکەت، دا ئەو هند بەرگرییێ ل نک خۆ پەیدا بکەت کو بشێت خۆ ل بەر ئێش و نەخۆشییان بگرت. و ل سەر بناخەیێ ڤێ ڕاستییێ کو شەیطان دوژمنە، خودایێ تە فەرمانێ ل تە دکەت کو تو هەمی هێز و زەلامینییا خۆ کۆم بکەی: ﴿ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمۡ عَدُوّٞ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۚ ﴾ (فاطر: ٦) یەعنی: هندی شەیتانە بۆ هەوە

(١) التوقيف ص ٣٤٦.

دوژمنه، ڤێجا هوین ژی وی ب دوژمن بۆ خۆ بزانن. ئەڤ ئایەته فەرمانێ ل مه دکەت دوژمنییێ ب دوژمنییێ بزڤڕینین، و ئەم لەزێ د هێرشکرنا نەیاری دا بکەین بەری ئەو مه نێچیر بکەت، ڤێجا پشتی ته نەیارەتییا وی زانی ما تشتەکێ بەرعەقله تو گوهدارییا وی بکەی، یان ڤیانا وی بێخییه دلێ خۆ، یان هاریکارییا وی بکەی؟

ب ڕاستی کارەکێ ب ترسه کو ئەم کاری د گەل وی نەیاری بکەین یێ هنده کەرب و دلڕەشی و نەڤیانا مه هل دگرت، و ژ بلی ئاگری ب تشتەکێ دی رازی نابت بۆ مه، ئەو مه دبینت و ئەم وی نابینین، ئەم ژێ بێ ئاگەهـ دبین و ئەو ژ مه بێ ئاگەهـ نابت، ب دزی ڤه ئەو خۆ د وێ ڕێکێ ڕا دگەهینته مه یا بۆ مه خۆش، بێی ئەم پێ بحەسییێین، پاشی ئەم خۆ ژێ بێ ئاگەهـ دکەین!

و پشتی ڤێ ئایەتێ، یا فەره تو ل لیستەیا ناڤێن نەیارێن خۆ بزڤڕی، و جارەکا دی لێکدەیه ڤه، دا بزانی کو گەلەک ژ وان شەڕێن ئەڤرۆ تو پێ ڕادبی، دخەلەتن و ژ قەستانه، و د گەل هندەک نەیارێن نه ژ ڕاستینه، و خوزی مه ئەو کریا یا عەقلدارێ شارەزا **حاتەمێ ئەصەم** کری، دەمێ دبێژت: ((من دیت هەر مرۆڤەکی دوژمنەک هەیه، من گۆت: دا بەرێ خۆ بدەمێ کانێ دوژمنێ من کییه، ئەوێ بەحسێ من ب خرابی د پشت من ڕا کری نه دوژمنێ منه، و ئەوێ تشتەک ژ من ستاندی نه دوژمنێ منه، بەلێ دوژمنێ من ئەوه یێ دەمێ ئەز طاعەتێ خودێ بکەم ئەو بەرێ من بدەته بێ ئەمرییا وی، من بەرێ خۆ دایێ ئبلیس و لەشکەرێ وی ڤێ چەندێ دکەن، ئینا من ئەو بۆ خۆ کرنه دوژمن، و من کارێ خۆ بۆ شەڕێ وان کر، و من تیر و کڤانێ خۆ ئاماده کر و ئەز ناهێلم ئەو نێزیکی من ببن))(١).

و دا دەمێ ته یێ ب بها، و خۆوەستاندنا ته یا مەزنتر زەعێ نەبت، ئیمام **فەخرێ رازی** بەرێ ته ددەته دوژمنێ ته یێ خەطەرا وی پتر، دەمێ دبێژت: ((ته دو نەیار هەنه، ئێک یێ ئاشکەرایه و ئێک یێ ڤەشارتییه، و فەرمانا ل ته هاتییەکرن

---

(١) حلية الأولياء ٧٩/٨.

کو تو شەڕێ هەردویان بکەی، و شەڕێ نەیارێ ڤەشارتی فەرترە ژ شەڕێ نەیارێ ئاشکەرا؛ چونکی نەیارێ ئاشکەرا ئەگەر دەلیڤەیا خۆ ببینت د پەرتالێ دنیایێ دا دربا خۆ ددانت، بەلێ دوژمنێ ڤەشارتی دەمێ دەلیڤەیا خۆ دبینت ئەو د دینی و باوەرییێ دا دربا خۆ ددانت، ژ بلی ڤێ ژی نەیارێ ئاشکەرا ئەگەر شیا مە خێر دێ بۆ مە ئێتە نڤیسین، بەلێ ئەگەر نەیارێ ڤەشارتی شیا مە ئەو دێ مە د سەر دا بەت، هەر وەسا ئەوێ ب دەستێ نەیارێ ئاشکەرا بێتە کوشتن دێ شەهید بت، بەلێ هەچییێ ب دەستێ نەیارێ ڤەشارتی بێتە کوشتن دێ ژ رەحمێ بێبار بت، لەو خۆپاراستنا ژ خرابییا دوژمنێ ڤەشارتی فەرترە))[1].

٤- کریارێن تۆلڤەکرنا پیرۆز:

پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُنْضِي شَيَاطِينَهُ ، كَمَا يُنْضِي أَحَدُكُمْ بَعِيرَهُ فِي السَّفَرِ﴾[2] یەعنی: خودان باوەر شەیطانێن خۆ وەسا لەغەر دکەت کانێ چاوا ئێک ژ هەوە حێشترا خۆ ب سەفەرێ ڤە لەغەر دکەت.

شەیطانێ خودان باوەری بارێ گرانێ کەربێ ژ وی هل دگرت، دەمێ دبینت ئەو طاعەتێ خودێ دکەت و بۆ وی یێ ب وەفایە، لەو **عەبدللاهێ کوڕێ مەسعوودی** دگۆت: ((شەیطانێ خودان باوەری یێ لەغەرە))[3].

برایێ من مەعنا ڤێ حەدیسێ ب ئەزمانێ کریارێ ژینا ڕۆژانە ئەڤەیە: نیشانا باوەرییا تە ئەوە تو شەیطانێ خۆ بوەستینی، و رحەتییا شەیطانێ تە نیشانا لاوازییا باوەرییا تەیە. و هەچییێ ئەڤرۆ د ڤی شەڕی دا رحەت و تەنا بوو، ئەو وی نەیارێ خۆ رحەت کر و کلیلێن سەرکەفتنێ کرنە د دەستان دا، و هەچییێ خۆ بوەستینت و زەحمەتێ بۆ خۆ چێ کەت، ئەو وی نەیارێ خۆ بێزار کر، دا خوسارەت و شەرمزار بزڤرت. و ب ڕێکا رحەتی یان وەستیانا خۆ د شەڕێ ئەڤرۆ دا تو دێ

(١) حلية الأولياء ٧٩/٨.

(٢) السلسلة الصحيحة رقم ٢٤٢٢.

(٣) إحياء علوم الدين ٣١/٣.

زانی کانێ تو چەند یێ نێزیکی ژ سەرکەفتنێ یان شکەستنێ.. زەلامەکێ وەکی عومەری -خودێ ژێ رازی بت- پشت ل شەیطانێ خۆ شکاندبوو، لەوا شەیطانێ وی ژێ درەڤی، و هندەکێن دی هەنە شەیطانێ خۆ ناوەستینن، بەلکی خولامینییا وی دکەن، حەتا وە لێ دئێت ئبلیس هندەک کارێن خۆ تەسلیمی وان دکەت، و ئەو دچت تەنا و رحەت دنڤت، یێ پشتراست ژ زیرەکییا لەشکەر و کورێن خۆ!

ژ بەر ڤێ چەندێ ئەو بناخەیێ **ئبن قەییمی** دانای بۆ سەردەرییا د گەل ڤی نەیاری بناخەیەکێ بنبرە، و دان و ستاندن پێ نەڤێت، و ئەو بناخە ئەڤەیە:

((هەچییێ ب زکرێ خودێ و تەوحید و ئستغفار و گوهدارییا وی شەیطانێ خۆ د ڤێ دنیایێ دا عەزاب نەدەت، شەیطانێ وی ل ئاخرەتێ دێ وی ب ئاگری عەزاب دەت، ڤێجا هەر ئێک یان دڤێت شەیطانێ خۆ عەزاب بدەت، یان شەیطانێ وی دێ وی عەزاب دەت))[١].

مەعنایەکا دی یا گرنگ ئەم ژ ڤێ حەدیسێ وەردگرین:

تو سەردەرییێ د گەل دوژمنەکێ وەسا دکەی ژ بلی ئەزمانێ هێزێ ئەو ئەزمانەکێ دی نزانت.. و بەری نوکە خودایێ تە بیرا تە ل (خوێندارییا تە یا کەڤن) ئینایە ڤە دا تو ژییێ خۆ هەمییێ بۆ تۆلڤەکرنێ بدانی، خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفۡتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ كَمَآ أَخۡرَجَ أَبَوَيۡكُم مِّنَ ٱلۡجَنَّةِ ﴾ (الأعراف: ٢٧). و عەرەب د مەتەلێن خۆ دا دبێژن: یێ خوێندارییەک هەبت نانڤت!

برایێ من: تۆلڤەکرن ب کار و کریانە نە ب گۆتن و ئاخفتنانە، و ئەوێ ئەڤرۆ هەما بەس گۆتنان د نەیارێ خۆ وەرکەت، سوباهی دەمێ مەسەلە دبتە مجدی و داستان دەست پێ دکەت، ئەو دێ ژ بەر وی رەڤت، بەلێ عەگیدێ پەهلەوان و شێرێ مەیدانێ ئەوە یێ مەیدانێ ب ئەزمان دئێخت، و بێدەنگییا وی یا تێر مەعنا ترسێ دهاڤێتە دلێ دوژمنی.

---

(١) بدائع الفوائد ٢٥٦/٢.

پترین جاران ئاخفتنا زێدە نیشانا کریارا کێمە، و ئەو زەحمەتا مرۆڤ ب گەف و گوڕان ڤە دبەت هێزا مرۆڤی بۆ کریارا زەعێ دکەت، ژ بەر ڤێ چەندێ فەرمانا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گەلەک یا بنەجهـ بوو دەمێ گۆتی: ﴿لا تَسُبُّوا الشَّيْطانَ، وتَعَوَّذوا مِنْ شَرِّهِ﴾[١] یەعنی: خەبەران نەبێژنە شەیطانی، و خۆ ژ خرابییا وی بپارێزن.

و ما گۆتنا ئاخفتنێن کرێت بۆ شەیطانی چ مفا تێدا هەیە؟ و ئەو دێ چ ل دەفتەرا تە زێدە کەت؟ بەلێ خۆپاراستنا ب خودێ ژ خرابییا وی ئەوە دەرمانێ ب مفا. **وەهبێ کوڕێ مونەببهی** گۆتنەکا رەهوان و بنەجهـ پێشکێشی تە دکەت، و تە پێ هشیار دکەت دەمێ دبێژت: ((ژ خودێ بترسە، و ل پێشچاڤ خەبەران نەبێژە شەیطانی و ژ بنڤە بنڤە دۆستینییا وی بکەی!))[٢].

٥- خواستنا هاریکارییا خودێ و یا مرۆڤی د شەڕی دا:

و ژ ئارمانجێن ڤێ کتێبێ ئەوە ئەو بەرێ تە بدەتە چەکێ تە یێ ژ هەمییان دژوارتر یێ کو تە ژ بیرا خۆ بری، و بیرا تە ب خالێن هێزا تە بینتە ڤە، چونکی شەیطان خۆ ل سەر تە نێر دکەت، و هنگی تە هەوجەیی ب هاریکارییێ هەیە.

ئەو ل سەر تە نێر دبت دەمێ باوەرییا تە لاواز دبت، و دەمێ تو ژ مرۆڤێن چاک دویر دکەڤی و دمینییە ب تنێ، و دەمێ تو زکرەکی ژ بیر دکەی، یان دلچوونەک تە دئارێت، و دەمێ تو دچییە سەفەرەکێ یان دمینییە ل غەریبییێ[٣]، و ئەو ل سەر تە نێر دبت دەمێ تو چەکێ خۆ ژ بیر دکەی یان ژێ غافل دبی، و دوژمنێن هەوە ژ شەیطانێن ئەجنە و مرۆڤان حەز دکەن کو هوین ژ چەکێ خۆ غافل

---

(١) السلسلة الصحيحة رقم ٢٤٢٢.

(٢) إحياء علوم الدين ٢/٢٤٠.

(٣) و ژ بەر هندێ ژ دوعایا سەفەرێیە مرۆڤ بێژت: یا رەبی، ئەم د ڤێ سەفەرا خۆ دا پسیارا باشییێ و تەقوایێ ژ تە دکەین، و ژ کاری تشتێ تو پێ رازی ببی، و ژ قەهرەمانییا یووسفی -سلاڤ لێ بن- ئەو بوو وی ل غەریبییێ خۆ ب خودایێ خۆ پاراستی و مای دەهمەن پاقژ ل وی دەمێ چو ترسا ژ هەتکبرنێ ل سەر وی نەبوو؛ چونکی کەسێ ئەو نەدنیاسی.

بن، دا ئەو ب هاریکارییا پشتەڤانێن خۆ هێرشێ بدەنە هەوە. ئەڤە حالێ وییە، ڤێجا ئەم چ هاریکارییێ دژی نەیارەکێ نێر بخوازین؟

هاریکارییا تە ئەڤرۆ دژی نەیارێ تە یێ شەیطان ژ مرۆڤ و ئەجنان دو هاریکارینە: ئێک یا عەسمانییە، ژ خودێ ئافرادەرێ هەوە هەردویان و یێ زانا ب ژێدەرێ هێز و لاوازییا هەوە هەردویان، و ئێک ژ مرۆڤانە، تو ژ وان وەردگری ئەوێن هێزا باوەرییێ و دیندارییێ هەی.

و مرۆڤی هەوجەییەکا زێدە ب هاریکارییا خودایێ خۆ هەیە، و ئەو هەژارێ بەر دەستێ وییە، و ئەو ژ هندێ لاوازترە کو ئەو ب تنێ بەرسنگێ نەیارێ خۆ بگرت، و ئەگەر ئەو جارەکێ هەوار کەتێ، ئەو دێ د هەوارا وی ئێت، و چی گاڤا وی خۆ هێلا ب هیڤییا خۆ ب خۆ ڤە، و ئەو ب تنێ چوو شەرێ نەیارێ خۆ، ئەو دێ زڤرت شەرمزار.. و ژ بیر نەکە: **ئەگەر صەبێ شڤانی رەوی تە، تو هاریکارییێ بۆ خۆ ژ شڤانی داخواز بکە، دا ئەو بەلا صەیێ خۆ ژ تە ڤەکەت!**

و ئەڤە شەرەکە سەرکەفتن تێدا نە ب زیرەکی وتێگەهشتنێیە، بەلکی ئەو ب هندێیە مرۆڤ د پەنابرنا خۆ دا بەر ب خودێ ڤە یێ ڕاستگۆ بت، ئەگەر نە.. ئەو دێ شەرمزار بت، **ئبن تەیمیەی** ئەڤ چەندە د تێبینییەکا خۆ یا ب بها دا دیتییە دەمێ دبێژت: ((دبت زەلامەک ژ مرۆڤێن زیرەک و دیتن خۆش ژی بت، د گەل هندێ ژی ئەو تشتێ ژ هەمییان ئاشکەراتر نەبینت، و دبت عەقلێ وی سڤکترین عەقل بت، و دیتنا وی یا لاواز ژی بت، بەلێ خودێ بەرێ وی بدەتە هیدایەتێ د وی تشتی دا یێ خەلک تێدا ب هەڤڕکی دچن، چونکی بێی وی کەسێ چو هێز و شیان نینە، ڤێجا هەچییێ خۆ بهێلتە ب هیڤییا دیتن و عەقلی و زانینا خۆ ڤە، ئەو دێ شەرمزار بت))(١).

ژ بەر ڤێ چەندێ ژ بلی مرۆڤێ کێم کەس ب کارێ خۆ موعجب نابت، و یێ شەرمزار تێ نەبت کەس پال نادەتە سەر کارێ خۆ، و زەلامێ چاک **بشرێ کوڕێ حارثی** ئەڤ دەرسا گرنگتر بۆ خۆ ژ چیرۆکا ئبلیسی وەرگرتبوو، ڕۆژەکێ وی نڤێژ

---

(١) درء تعارض العقل والنقل ٣٤/٩.

دکر، و وی نڤێژا خۆ درێژ کر، دیت زەلامەک ب عەجێبی ڤە یێ بەرێ خۆ ددەتێ، بشر ب وی حەسیا، لەو گۆتێ: ((ب وی تشتی عەجێبگرتی نەبە یێ تە ژ من دیتی، ئبلیسی هندە هندە عیبادەتێ خودێ د گەل ملیاکەتان کربوو))[1].

٦- ب دەستڤەئینانا بلندترین دەرەجەیێن ڤیانا خودێ:

پەرستنا دفن شکاندنێ پەرستنەکە ژ بلی مرۆڤێن ب هێز د دینێ خودێ دا کەس وێ ل بیرا خۆ نائینتەڤە، و تشتەک ل نک خودێ هند یێ خۆش نینە وەلییەکێ وی دفنا نەیارێ وی ل ئاخێ بدەت و کەربێن وی ڤەکەت، **ئبن قەییم** دبێژت: ((و ئەڤە رەنگەکێ پەرستنێیە ژ بلی عەقلداران کەس خۆ لێ هشیار ناکەتە ڤە)) و خودایێ مەزن د کیتابا خۆ دا ئیشارەتێ ددەتە ڤێ پەرستنێ دەمێ دبێژت: ﴿ وَمَن يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ يَجِدْ فِى ٱلْأَرْضِ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ﴾ (النساء: ١٠٠) یەعنی: هەچییێ د رێکا خودێ دا مشەخت ببت، دێ جهەکی د عەردی دا بۆ خۆ بینت کو خۆ ڤەگوهێزتێ، و ئەو ل وێرێ دێ وی تشتی بینت یێ ببتە ئەگەرا رەزیلبوونا دوژمنێن وی، د گەل فرەهییا د رزقی و ژیارێ دا.

و ڤەکرنا کربێن نەیارێن خودێ ژ کافران ئارمانجەکە خودێ حەز ژێ دکەت، و داخواز دکەت، ڤێجا ب جهئینانا وێ ژ تامییا پەرستنێیە، ئەڤە د گەل هەمی نەیارێن خودێ، ڤێجا چاوایە ئەگەر ئەو د گەل سەرۆکێ وان ئبلیسی بت؟!

و ژ بەر ڤێ کەربڤەکرنێ رێڤەچوونا ب خۆمەزنکرن ڤە د ناڤبەرا رێزا موسلمان و کافران د شەرێ دا هاتە دورستکرن، وەکی ئەبوو دوجانەی سیماکێ کورێ خەرشەیی -خودێ ژێ رازی بت- کری، حەتا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- مەدحێن وی کری. و **کەعب** مە ل وێ رێکێ ئاگەهدار دکەت یا دوژمن پێ دئێشت و دبێژت: ((تشتەک بۆ ئبلیسی و لەشکەرێ وی و شەیطانان هند یێ نەخۆش نینە و گرییا وان نائینت، دەمێ ئەو موسلمانەکی دبینن دچتە سوجدێ، دبێژن: ب سوجدێ ئەو چوونە بەحەشتێ، و ب سوجدێ ئەم چووینە ئاگری))[2].

---

(١) حلية الأولياء ٦/٢٤١.

(٢) حلية الأولياء ٦/٢٩.

و ژ تشتێن تو ئەڤرۆ دشێی کەربێن ئبلیسی پێ ڤەکەی ئەوە:

- هەر رۆژ تو هندەکێ ژ عەردێ وی بستینی، و ژ شوینوارێن وی پاقژ بکەی.
- تو ب رزگاربوونا خۆ ب تنێ رازی نەبی، بەلکی دەستێ هاریکارییێ بۆ خەلکی ژی درێژ بکەی، دا وان ژی ژ ناڤ پەنجێن شەیطانی رزگار بکەی، و وان ژ دەستەکا شەیطانی ڤەگوهێزییە دەستەکا خودێ.
- تو خۆ ژ وان داڤان ڤەرەسینی یێ شەیطانی گەلەک خەلک ژ بلی تە ئێخستینێ و پێ گرتین.
- ئەگەر هزرەکا خراب د دەر حەقا موسلمانەکی دا بۆ تە چێبوو، تو مەسەلێ دەرنشیف بکە، و پتر قەدرێ وی بگرە، و دوعایا خێرێ بۆ بکە، چونکی ئەڤە تشتەکە گەلەک کەربێن شەیطانی ڤەدکەت، و وەسواسا وی ژ تە ددەتە پاش، و پیلانا وی بەطال دکەت و ل وی دزڤرینت.
- وان خالێن لاواز یێن بەری هنگی وی هێرش تێرا دایە سەر تە نەهێلە.
- هەر جارەکا تو کەفتی یان شکەستی رابەڤە، و جارەکا دی دەست ب شەرێ بکە، و چو جاران ئالایێ تەسلیمبوونێ بلند نەکە.

و ژ کەربڤەکرنا شەیطانییە کو تو د هەمی تشتان دا هەڤدژییا وی بکەی، ئەگەر خۆ ئەو کارێ ئەو دبێژت ب سەر ڤە یێ باش ژی بت! **حارثێ کورێ قەیسی** دبێژت: ((ئەگەر شەیطانی گۆتە دەمێ تو نڤێژێ دکەی: تو یێ ریمەتییێ دکەی، تو نڤێژا خۆ درێژتر لێ بکە))(١).

٧- دو رەنگێن جیهادێ:

ئبن قەییم دبێژت: ((ژ بەر کو جیهادا دوژمنێن خودێ یێن ژ دەرڤە چەقەکە ژ جیهادا عەبدی د رێکا خودێ دا د گەل نەفسا وی ب خۆ، وەکی پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆتی: جیهادکەر ئەوە یێ د طاعەتێ خودێ دا جیهادا نەفسا خۆ

(١) تلبيس إبليس ٢٥/١.

دکەت، و مشەخت ئەوە یێ پشت بدەتە وی تشتێ خودێ نەهی ژێ کری. جیهادا نەفسێ بەری جیهادا دوژمنێ ژ دەرڤە دئێت، و ئەو بۆ وێ دبتە بناخە، چونکی مرۆڤ ئەگەر جیهادا نەفسا خۆ نەکەت دا ئەو وێ بکەت یا فەرمان پێ لێ هاتییەکرن، و خۆ ژ وێ بدەتە پاش یا نەهیبا وێ ژێ هاتییەکرن، و د رێکا خودێ دا شەرێ وێ بکەت، ئەو نەشێت جیهادا نەیارێ ژ دەرڤە بکەت، و چاوا ئەو دێ شێت جیهادا نەیارێ خۆ کەت و شێتێ، و ئەو نەیارێ وی ئەوێ د سنگێ وی دا یێ ل سەر وی زالە، ئەو نەشیایە جیهادا وی بکەت و شەرێ د گەل بکەت؟ بەلکی ئەو هەر نەشێت دەرکەفتە جیهادا نەیارێ خۆ ئەو جیهادا نەفسا خۆ نەکەت دا دەرکەڤت. ئەڤە دو نەیارن مرۆڤ ب جیهادا وان یێ هاتییە جەرباندن، و د ناڤبەرا وان هەردویان دا دوژمنەکێ سێیێ هەیە ئەو نەشێت جیهادا هەردو نەیارێن خۆ بکەت، ئەگەر ئەو جیهادا وی دوژمنی نەکەت، و ئەو د ناڤبەرا هەردویان دا یێ راوەستایە، مرۆڤ ژ جیهادا هەردویان سست دکەت، و وی دترسینت، و وەسا تێ دگەهینت کو زەحمەتەکا مەزن د جیهادا وان دا هەیە چونکی ئەو دێ دەست ژ خۆشی و پشک و بارێن خۆ بەردەت، و ئەو نەشێت جیهادا وان هەردو نەیاران بکەت ئەگەر جیهادا وی دوژمنی نەکەت، ڤێجا جیهادا وی بناخەیە بۆ جیهادا وان هەردویان))[1].

پسیار ژ **عەبدللاهێ کورێ عەمری** هاتەکرن: تو چ دبێژی بۆ جیهاد و غەزایێ؟ وی گۆت: ((ژ نەفسا خۆ دەست پێ بکە، جیهادا وێ بکە، و ژ نەفسا خۆ دەست پێ بکە غەزایا وێ بکە، چونکی ئەگەر تو هاتییە کوشتن و تو یێ دڕەڤی رۆژا قیامەتێ خودێ دێ راکەتە ڤە و تو یێ دڕەڤی، و ئەگەر تو هاتییە کوشتن و تو یێ ریمەتکار، رۆژا قیامەتێ خودێ دێ تە راکەتە ڤە و تو یێ ریمەتکار، و ئەگەر تو بێیە کوشتن و تو یێ صەبرکێش و بۆ خۆ ب خێر حسێب دکەی، رۆژا قیامەتێ خودێ تە راکەتە تو یێ صەبرکێش و بۆ ب خێر حسێب دکەی)).

ڤێجا گەلی برا.. ئەوێ ئەڤرۆ ژ جیهادا نەفسا خۆ بڕەڤت، سوباهی ئەو دێ ژ جیهادا دوژمنی ژی ڕەڤت.

(١) زاد المعاد ٦/٣.

٨- نیاسینا تبیعەتێ نەیاری و پیلان و لەشکەرێ وی:

تو چ ژ نەیارێ خۆ دزانی؟ ئەڤە پسیارەکە کلیلا سەرکەفتنا ل سەر نەیاری د ناڤ خۆ دا هل دگرت، و چینی د حیکمەتەکا خۆ یا لەشکەری یا کەڤن دا دبێژن:

ئەگەر تو نەیاری بنیاسی و نەفسا خۆ ژی بنیاسی، پێ نەڤێت تو ژ کرنا سەد شەڕان د گەل وی بترسی، بەلێ ئەگەر تو نەفسا خۆ یان نەیاری نەنیاسی تو د هەمی شەڕان دا دێ شکێی، و ئەگەر تو نەفسا خۆ بنیاسی بەلێ نەیارێ خۆ نەنیاسی هەر سەرکەفتنەکا تو ب دەست خۆ بێخی شکەستنەکێ بەرانبەر دێ بینی.

ڤێجا بێ گومانە کو ئەگەر تو فێل و پیلانێن نەیاری بنیاسی، و بزانی وی چەند هێز و لەشکەر هەنە، ئەڤە دێ پێگاڤەکا فەر بت بۆ پویچکرنا فێلبازیێن وی، و ژ بنبرنا هێزا وی، پاشی ب دەستڤەئینانا سەرکەفتنێ ل سەر وی. و فێلێن ئبلیسی دبێ دووماهینە، و -ئەگەر خودێ حەز بکەت- د ڤێ کتێبێ دا ئەم دێ وان ئێک ل دویڤ ئێکێ ئاشکەرا کەین، دا ئەم وی پاشدا ببەین و ب هاریکاریا خودێ وی بشکێنین. دبت هندەک جاران زانینەکا ب تنێ شکەستنێ بگوهۆڕت و بکەتە سەرکەفتن، و ئەڤ کتێبا ل بەر دەستێ تە گەنجینەیەکا زانینانە، هەمی خالێن لاوازێن نەیاری ئاشکەرا دکەت، و بەرێ تە ددەتە هندێ کانێ چاوا تو دێ وان باش ب کارئینی، دا ب ئانەهیا خودێ تو سەرکەفتی بزڤڕییەڤە.

دزیکەر

١- دزیکەر کارێ خۆ ل تاریێ ب تنێ دکەت، دا کەس وی ئاشکەرا نەکەت، لەوا ئەو هێرشێ دبەتە دلێن ڕەش و تاری و خودان پێ ناحەسیێن.

٢- چی گاڤا ڕۆناهیا سپێدێ هەلات دزیکەر ئاشکەرا دبت و باز ددەت، لەو دەمێ ئەو قەستا وان دلان دکەت یێن ب ڕۆناهیا خودێ دگەش، د گاڤێ دا ئەو ئاشکەرا دبت، و دڕەڤت.

٣- دزی گەلەک دزیکەری ب نک خۆ ڤە دکێشت، و گاڤا دزیکەری دزییەک کر و کەس نەدیت وی پاشڤە ببەت، ئەو چەندە دلێ وی دێ بەتە دزییەکا مەزنتر، وهنگی موصیبەت و زیانا تە دێ مەزنتر بت، لەو هەر جارەکا خودان ب خۆ را نەگەهشت و تۆبە ژ گونەهێن بچویک نەکر، گونەهێن مەزن ژی دێ ب دویڤ دا ئێن، و هزر ئەگەر نەئێنە دورستکرن دێ بەرێ لەشی دەنە ڤەکوشتنێ.

٤- شەیطان دزیکەرێ باوەرێیە، و دزیکەر ب تنێ دزییێ ژ وی دکەت یێ ئاگەهـ ژ خۆ نەبت.

٥- ئەگەر دزیکەری دیت زێرەڤان یێن ل بەر دەرگەهی دێ پاشدا چت، و زێرەڤانییا تشتەکی هندی یا زکری یا دژوار نینە، لەو چی گاڤا زکرێ خودێ هاتەکرن شەیطان ب شەرمزاری ڤە دڕەڤت، چونکی ئەو یێ ترسنۆکە.

٦- زڤڕاندنا تشتێ هاتییە دزین بەس نینە، تشتێ خۆ بزڤڕینە و ڕاهێلە دزیکەری ژی (قەنجییێ د دویڤ خرابییێ دا بکە، ئەو دێ وێ ژێ بەت).

٧- گەلەکی دشێتە زیرەکییێ، گاڤا دز مشە بوون، گەلەک یا ب زەحمەتە ڕێ ل وان بێتەگرتن، ڤێجا خۆ نەهاڤێژە نیڤا پێلێ، و نەچنە د ناڤ وان هەڤالان دا یێن باوەرییا تە ددزن.

٨- دزییا وەزیری وەکی یا فەقیری نینە!

٩- ئەرێ تە زانییە دوژمنێ خودێ د کیژ کونێ ڕا دئێتە تە؟ تە زانییە خالا تە یا لاواز چییە یا ئەو هێرشێ ژێ دئینتە سەر تە؟ و تە چەپەرێن خۆ وەسا موکم کرینە کو تو ژی کارێ هێرشا بێت بکەی؟

١٠- دەمێ تو د ناڤ دزان دا ئاکنجی دبی تو بەرێ وان ددەیە هندێ کو ئەو دزییا تە بکەن، پەرژانێ تە ژ وان دپارێت ئەوە تو خۆ ژ وان دویر بکەی، و ئەو نیشانا هندێیە کو تە عەقلەکێ ساخلەم هەیە.

١١- دەمێ تو ب تنێ دچییە ڕێکێ دزیکەر دلێ خۆ دبەنە دزییا تە، و هنگی ئەگەر تو بکەیە گازی ژی کەس نابت د هەوارا تە بێت!

ناڤبرا دویێ
رێنیشانێن شەڕی

١- دۆرپێچکرن:

هەر ژ دەسپێکا شەڕی، دەمێ چریسکا ئێکێ یا نەیارەتییێ د ناڤبەرا مە و وی دا گەشکری، ڤێ دۆرپێچێ دەست پێ کرییە، پشتی ئبلیس ژ بەحەشتێ هاتییە دەرێخستن ئێکسەر وی ئەو ڕاگەهاند، و بۆ تۆلڤەکرن وی سویندخوار و گەفکرن: ﴿ قَالَ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَءَاتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَٰكِرِينَ ﴿١٧﴾ ﴾ (الأعراف: ١٦-١٧) ئبلیسی گۆت: ژ بەر کو تە ئەزێ د سەر دا بریم، سویند بت ئەز دێ ڕێکا تە یا ڕاست ل بەر وان بەرزە کەم، پاشی ژ بەراهییا وان و ل پشت وان و ژ لایێ وان یێ ڕاستێ و یێ چەپێ (یەعنی: ژ هەمی لایان ڤە) ئەز دێ ئێمە وان دا وان د سەر دا ببەم، و تو نابینی پترییا وان شوکرا تە بکەن.

قەتادە دبێژت: ((کوڕێ ئادەمی! شەیطان ژ هەمی لایان ڤە هاتە تە، بەلێ ئەو ژ سەری ڤە نەهاتییە تە؛ چونکی ئەو نەشێت بکەفتە د ناڤبەرا تە و دلۆڤانییا خودێ دا))[1].

ژ بلی عەسمانی و عەردی وی ڕێکەک بۆ مە نەهێلایە، عەسمان ڕێکا تەیە بۆ نک خودێ تو دەستێن خۆ ب نک ڤە بلند دکەی دا ئەو د هەوارا تە بێت، و عەرد جهێ ڤەشارتنا تەیە دەمێ مرن دگەهتە تە!! مەعنا: د ڤی شەڕی دا تە چو ڕێکێن ڕەڤێ نینن، و بەرانبەر ڤی نەیاری تە ئێک ژ دو چارەیان هەیە: خۆ ب خودێ بپارێزی، یان قەستا قەبری بکەی.

---

(١) تفسیر ابن کثیر ٢٧٣/١.

و دۆرپێچکرنا شەیطانی بۆ تە دبت ژ لایێ جهی ڤە بت، و دبت ژ لایێ دەمی ڤە بت، یەعنی: دڤێت تو بزانی کو جهەک ل عەردی نینە تو ژ شەیطانێ خۆ یێ لێ پاراستی بی، ئەگەر خۆ تو ل بەرانبەر بەرێ ڕەش بی. و دەمەک ژی نینە تو یێ پاراستی بی ژ وی، ڕۆژێن عەمرێ تە یێ بۆری بن، یان ئەو ڕۆژ بن یێن ل بەرا تە دئێن.

د هەر شەرەکی دا ژ شەڕێن دنیایێ دەمەک هەیە شەرکەر تێدا بێنا خۆ ڤەددەن، ب تنێ شەرێ مە نەبت د گەل شەیطانی، د هەمی دەمان دا شەڕ یێ بەردەوامە، ئەگەر خۆ دەم (لیلة القدر) ژی بت!!

و تو باش بزانە کو عەدەتێ شەڕان ئەوە گاڤا دەمێ دۆرپێچکرنا تە درێژبوو، و تە چو ڕێکێن دەرکەفتنێ بۆ خۆ نەدیتن، و هاریکاری نەگەهشتە تە، ژ نەچارییا خۆ تو دێ بێ هیڤی بی، و گاڤا تو بێ هیڤی بووی تو دێ خۆ ب دەست نەیاری ڤە بەردەی، و کەڤییە دەستێ وی ڤێجا هشیاری خۆ بە!

٢- تیر:

د سالۆخەتێ بەرێخۆدانا حەرام دا هاتییە کو ئەو **تیرەکێ ژەهرکرییە** ژ تیرێن ئبلیسی. مەعنا د ڤی شەڕی دا ئبلیسی تیر ژی هەنە.. و بۆچی ئەو تیر یێ ژەهرکرییە؟

بەرسڤ: دا ئەو پتر یێ کوژەک بت، و بێ گومان ئەو دلێ ب بەرێخۆدانێن حەرام بەخترەش بووی بۆ مرنێ نێزیکتر لێ دئێت، و وە لێ دئێت نە دیتنا جەنازەیان و نە ژی شیرەت چو کاری لێ ناکەن، و ئەو ژ گوهدانا خێرێ کەڕ دبت، و کەنگی هەوە دیتییە جهـ د دلەکێ عاشق دا هەبت، یان ئێخسیرێ شەهوەتەکێ شیا بت هندەک بایێ ئازادییێ هلکێشت؟

تبیعەتێ ژەهرێ یێ وەسایە ئەو لەشی ڤەدگرت، ب ڕێکا خوینێ خۆ دگەهینتە هەمی ئەندامێن لەشی، عەقل دمینت موژیل، ئەزمان ب غەزەلێ ڤە ژ بیرڤە دچت،

و پـێ دتەحسـت، بـۆچی؟ چـونکی ژەهـر یـا گەهشـتییە وان هـەمییان، مـەعنا: بـەرێخۆدانا حـەرام ئێـک ژ چـەکێن کـوژەکێن شـەیطانییە، تیرەکـە سـەرێ وی بـۆ دەمەکێ درێژ یـێ مایـە د نـاڤ ژەهـرا کـوژەک دا ئـەوێ د نـاڤ ئامـانێ شـەهوەتێ دا هەی، شەیطـانی ئەو تیر یـێ بری و کرییـە د کڤـانێ خۆ دا و ب سـەکڤانییەکا زێدە وی ئـەو یـێ د دلـێ تـە وەرکری، ڤێجا ئەگەر دلـێ تـە تـەقوا و تـرس بـۆ خـۆ کربتـە مەطـال و دابتە بەر خۆ، ئەو تیر هەمی دێ شکێن و کەڤن، ئەگەر نـە.. ئـەو دێ تـە وەرگێرن.

> براییێن من..
>
> ئەڤرۆ د شەڕی دا، تیر ژ هەمی لایان ڤە ب نک تە ڤە دئێن، ژ شاشە و کۆڤار و پێشانگەهێن جلکان و مۆدێلان، فتنە ژ هەمی لایان ڤە دئێن، ڤێجا یان هوین دێ خۆ ژ وان جهان دەنە پاش یێن تیر ژێ دئێن، کو جهێن گونەهێنە، یان ل دەمێ شەڕی هوین دێ وی مەطالێ باوەرییێ دەنە بەر خۆ یێ تیرێن دلچوونان ل سەر دشکێن و دکەڤن.

و بـەرێخۆدانا حـەرام بەلکی بـەرێخۆدانا حەسویدەکی بت ژیانا خودانی خراب بکەت، و بەختـێ وی ڕەش بکەت، و وەسا وی تێ بگەهینت کو پشک و بارا وی ژ دنیایێ یا کێمە، ڤێجا ئەڤ ژەهرە بچتە د لەشێ وی دا و وی ل سەر بەرتیل و ریبا و خوارنا مالێ خەلکی بستە بکەت، و حەرامی حەرامی دکێشت.

٣- ئالا:

پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**ئێک ژ مالا خۆ دەرناکەڤت ئەگەر دو ئالا ل بـەر دەرێ وی نـەبن، ئـالایەک د دەسـتێ ملیـاکـەتـەکـی دا و ئـالایـەک د دەستێ شـەیطانەکی دا، ڤێجا ئەگەر ئـەو دەرکەفتـە وی تشـتێ خودێ حەز ژێ دکەت ملیاکەت ب ئالایێ خۆ ڤە دێ ب دویڤ وی کەڤت، و ئەو دێ مینتە ل بن**

ئالایێ ملیاکەتی حەتا دزڤڕتە مالا خۆ، و ئەگەر ئەو دەرکەفتە وی تشتێ خودێ پێ نەخۆش بت، شەیطان ب ئالایێ خۆ ڤە دێ ب دویڤ وی کەڤت، و ئەو دێ مینتە ل بن ئالایێ شەیطانی حەتا دزڤڕتە مالا خۆ﴾.

هەر جارەکا تو ژ مالا خۆ دەردکەڤی، تو ئنیەتەکا چاک د دلێ خۆ دا نوی بکە؛ دا ئالایەکێ ملیاکەتان ل سەر سەرێ تە بێتە هلدان سیبەرێ ل تە بکەت حەتا تو دزڤڕی، دەرکەفتنا تە بۆ کارەکێ وەسا رزقەکێ حەلال بۆ تە پێڤە بێت و عەیالێ خۆ پێ ب خودان بکەی، یان مرۆڤاینییێ پێ ب هێز بێخی، یان خزمەتا جیرانەکی تێدا بت، یان باشییەک پێ بەلاڤ ببت، یان غافلەک پێ هشیار ببت، یان زالمەک پێ پاشدا بچت.. ئەڤە هەمی ئنیەتێن چاکن هەوجەیی ب دلەکێ هشیار و هزرەکا باوەردار و ب هێز هەیە.

ئالا **خۆئینانەپێش** و **ناڤدارییە**، و گازییەکە بۆ کۆمکرنا پشتەڤان و هاریکاران، ئەوێ دچت قەستا گونەهەکێ دکەت، ئەو ب زمانحالێ خۆ گازییێ بۆ وێ گونەهێ دکەت، بلا ب دەڤی نەبێژت ژی، و ئەو خۆپاراستنا ئوممەتێ ب باوەرییێ ناهێلت، بەروڤاژی وی کەسی یێ قەستا چاکییێ دکەت، ئەو د ناڤ مرۆڤان دا ئەزمانێ باشییێیە، بۆ وێ مێرگێ گازی دکەت یا غافل و حێبەتی لێ دحەوییێن.

بۆ نموونە: دەمێ ژن خۆ بێ ستارە دکەت و ژ مالا خۆ دەردکەڤت، ئەو دربەکێ کوژەک ل جڤاکێ ددەت؛ چونکی ئەو بێ ستارەییێ ل بەر هندەک ژنێن دی ژی شرین دکەت، و ل بەرخۆکرنا جلکێ ب ستارە ل بەر دلێ وان سار دکەت، و شەهوەتێ ل نک گەنجێن تێهنی دئازرینت، و کارێ خرابی بێ ئەمرییا خودێ ل بەر دلی سڤک دکەت.. و ئەڤە هەمی ئەو ئارمانجن یێن شەیطان ب رێکا وێ ژنێ دگەهتێ یا خۆ دایە د گەل لەشکەرێ وی، لەوا ئەو ئالایێ خۆ ل هنداڤ پرچا وێ یا شەکری بلند دکەت!!

٤- داڤ:

جارەکێ ئەبووبەکری داخواز ژ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- کر کو ئەو دوعایەکێ نیشا وی بدەت، ئینا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆتێ: ﴿تو بێژە: اللَّهُمَّ فَاطِرَ

السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ، عَالِمَ الغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي سُوءًا أَوْ أَجُرَّهُ إِلَى مُسْلِمٍ﴾[1] یەعنی: خودایێ من! ئەی ئافراندەرێ عەسمانان و عەردی، زانایێ تشتێ نەبەرچاڤ و یێ بەرچاڤ، ژ تە پێڤەتر چو خوداییێن ب حەق نینن، خودایێ هەمی تشتان و خودانێ وان، ئەز خوّ ب تە دپارێزم ژ خرابییا نەفسا خوّ، و ژ خرابییا شەیطانی، و شرکا وی، و کو ئەز خرابییەکێ بگەهینمە خوّ یان بگەهینمە موسلمانەکی. و د هندەک ریوایەتان دا هاتییە کو پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- شیرەت ل ئەبووبەکری کر کو رۆژێ سێ جاران ئەو ڤێ دوعایێ بێژت؛ دا بێتە پاراستن، دەمێ لێ دبتە سپێدە، و ئێڤاری، و دەمێ ئەو کارێ نڤستنێ دکەت.

و پەیڤا (وَشِرْكِهِ) ئەوا د ڤێ دوعایێ دا هاتی د هندەک ریوایەتان دا یا هاتییە خواندن: (وَشَرَكِهِ)، یەعنی: یا رەببی ئەز خوّ ب تە دپارێزم ژ شرکا شەیطانی، یان وان داڤێن ئەو بوّ مرۆڤان ڤەددەت.

ڤەدانا داڤان **خاپاندن** و **خوّڤەشارتن** و **خڕاندن** تێدا هەیە؛ چونکی سەرڤەییا وێ وەکی بنڤەییا وێ نینە، ب سەر ڤە ئەو پارییەکێ خوّشە دئێتە پێشکێشکرن، و ژ بن ڤە ئەو ژەهرەکا کوژەک و تێ ئێخستنە، و چەند خرابی هەنە شەیطانی ب رێکا باشییێ خەلکێ تێ ئێخستی، و چەند گونەهـ هەنە وی ب رێکا خێرێ بەلاڤکرین؟!

- مالێ زێدە ئەوێ ب سەر ڤە خوّشی و بەرفرەهی و فتنە و بەخترەشی د پشت ڕا هەی.
- بەلاڤکرنا گازییا حەق و رێکێن خێرێ ئەوا بەرێ خودانی ددەتە خوّئێنانەپێشا پشتا خودانی دشکێنت.
- درێژکرنا رکووع و سوجوودێ و گرییا د نڤێژێ دا ل پێش چاڤێن خەلکی، ئەوا سەرێ دکێشتە ریمەتییێ.

(١) ترمذی ژ عەبدللاهێ کورێ عەمری ڤەدگوهێزت.

و ڤەدانا داڤان **خافلەتی** ژی تێدا هەیە، چونکی هێرش ل وی دەمی دئێتە سەر تە یێ تە تێدا های ژ خۆ نەهەی و تو چو هزران بۆ نەکەی، وەکی وان دەمێن تە خێرێن مەزن تێدا کرین، ڤێجا هزرەکا وەسا بۆ تە چێبووی کو تە خۆ ڕاگرت و تو ئێدی ناکەڤی، پاشی هزرا تە خاڤ دەردکەڤت و تو لاواز دبی.. و دکەڤی!

و ڤەدانا داڤان **خۆڤەنیساندنا** بەردەوام تێدا هەیە، هندی ڕحا تە بێت و بچت بەرێ نێچیرڤانی ل هندێیە تە بگرت و نێچیر بکەت.

٥- سەنتەرێ سەرۆکاتییێ و ئاراستەکرن و دویچوون و خەلاتکرنێ:

پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**هندی ئبلیسە تەختێ خۆ ددانتە سەر ئاڤێ، پاشی لەشکەرێ خۆ دهنێرت، یێ ژ هەمییان نێزیکتر بۆ وی ئەوە یێ فتنەیا وی یا مەزنتر بت، ئێک ژ وان دئێت دبێژت: من فلان کار و فلان کار کر، ئەو دێ بێژتێ: تە چ نەکرییە. گۆت: پاشی ئێکێ دی دئێت دبێژت: من بەلا خۆ ژ وی ڤەنەکر حەتا من ئەو و ژنا وی ژێکڤەکرین. گۆت: ئینا ئەو دێ وی نێزیک کەت و بێژتێ: بەلێ تویی تو!**﴾[(١)].

ئەڤ حەدیسا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- وی نەخشەیی ئاشکەرا دکەت یێ شەیطان ددانت، و ئێدی ئەو نەما ڤەشارتی؛ چونکی ئەو یێ کەفتییە سەر هەمی ئەزمانان، ئەڤ حەدیسە ڕادگەهینت کو شەیطان نەخشەیەکێ موکم ددانت، و وی سەنتەرەکێ سەرۆکاتییێ هەیە، و بۆ ب جهئینانا ئبلیسییا خۆ ئەو گەلەک پشتەڤانان ل خۆ کۆم دکەت، و ب تنێ ل مەملەکەتا شەیطانی خۆنێزیککرنا ژ مەرتەبەیێن شەیطانی یێن نزم ب قەبارەیێ سەردابرنێ ڤە دئێتە گرێدان، کانێ هەر ئێک چەند دشێت خەلکی د سەر دا ببەت، و ئەو دشێت پتر خۆ نێزیکی شەیطانی بکەت هندی ئەوێ زیرەکتر بت د بەلاڤکرنا فەسادێ دا، وەکی بۆ نموونە:

- ئەوێ بشێت زانایەکی د سەر دا ببەت و ب ڕێکا وی گەلەک خەلکی د سەر دا ببەت، ئەو شەیطانەکێ نێزیکە ژ ئبلیسی.

---

(١) السلسلة الصحيحة، رقم ٣٢٦١.

- ئەو شەیطانێ هۆنەرمەندەکی ب نک خۆ ڤە بکێشت و ب رێکا وی ئەخلاقێ گەنجان خراب بکەت، و فاحیشێ بەلاڤ بکەت، دەرەجەیا وی ل نک ئبلیسی یا بلندە.

- ژ خۆ ئەو شەیطانێ بشێت مرۆڤەکێ (داعیە) د فتنە ببەت، ئەو هەژی هندێیە ئبلیس وی خەلات بکەت، و تاجەکێ بدانتە سەر سەرێ وی.

- ئەو شەیطانێ مەزنەکی یان حاکمەکی د سەر دا ببەت، وەکی وی نابت یێ فەقیرەکی د سەر دا ببەت؛ چونکی وێ هە دێ کاری ل مللەتی هەمییێ کەت، بەلێ ئەڤە ب تنێ دێ کاری ل وی کەت یێ ئەو بشێتێ.

پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- دبێژت:

﴿گاڤا دبتە سپێدە ئبلیس لەشکەرێ خۆ بەلاڤ دکەت، و دبێژت: هەچییێ ئەڤرۆ موسلمانەکی د سەر دا ببەت، ئەز دێ تاجێ دانمە سەر سەرێ وی! گۆت: ئەڤە دێ چت و بێژت: هنگی ئەز مام حەتا من ژنا وی پێ دایە بەردان، ئبلیس دێ بێژت: دێ ژنەکا دی ئینت، یێ دی دێ ئێت بێژت: ئەز مامە پێڤە حەتا من وە لێ کری ئەو دلێ دەیابێن خۆ بهێلت، ئبلیس دێ بێژت: نێزیکە ئەو بزڤرت و قەنجییێ د گەل وان بکەت، ئێکێ دی دێ ئێت و بێژت: من بەلایا خۆ ژێ ڤە نەکر حەتا وی شرک کری، ئبلیس دێ بێژتێ: تویی تو! ئێکێ دی دێ بێژت: ئەز مامە پێڤە حەتا وی کوشتن کری، هنگی ئبلیس دێ بێژتێ: تویی تو، و دێ تاجێ دانتە سەر سەری﴾[1].

برایێ من.. تە دیت چاوا شەیطان لەشکەرێ خۆ کۆم دکەت، و چەکێ خۆ ئامادە دکەت، و رێزێن خۆ رێک و پێک دکەت، و کارێ خۆ بۆ ئارمانجێ دکەت، ئارمانجا د سەر دا برنا تە بۆ هندێ دا ئەو کنفێ بێختە ستویێ تە تە ب نک جهەکێ پیس ڤە ببەت: جەهنەمێ، ئەرێ ڤێجا ما چێ دبت تو ب کارەکێ سەرپێ و نە رێک و پێک بەرانبەر ڤێ نەخشەیێ موکم راوەستی؟!

---

(١) السلسلة الصحيحة، رقم ١٢٨٠.

٦- جهێن بەردەوام و بەروەخت بۆ داگیرکرنێ:

گەلەک جهـ هەنە شەیطانی یێن دەستەسەرکرین و هێکێن خۆ یێن لێ دانایـن، هنـدەک ژ وان جهـان جهـێن بـەردەوامێن وینـە بـۆ داگیرکرنـێ، و هنـدەک جهـێن بەروەختن، ژ یێن بەردەوام:

مەیخانە و جهێن خرابییێ: و ئەڤە ئەو جهن یێن بێ ئەمریبا خودێ بەردەوام لـێ دئێتـەکرن، بێـی کـو ئـەو کـار ب تۆبـەکرنێ یـان ب ڕۆندکـەکا پەشـێمانییێ بێتـە ڤـەبرین.. مەیخانـە و هـۆلێن کرێتـی و فاحیشـێ، یـێن ب هێجـەتا هۆنـەری پـەردێ ستـارەیێ لـێ دئێتـە ڕاکـرن، و ب نـاڤێ ئـازادییێ پـێ ل حـەرامی دئێتـە دانـان، و هۆلێن ئاهەنگان یێن کوڕ و کچ لێ تێکەلی ئێک دبن، و ئاهەنگا کوشتنا باوەرییێ و ڕێتنا خوینا وێ دگێڕن، و شەیطـان بەرێ خۆ ددەتێ و ژ کـەیفان دا دبتـە حیلحـیلا وی.. ئەڤە ژ وان جهێن بەردەوامـە یـێن شـەیطـان فەسـادا خۆ لـێ بـەلاڤ دکـەت، و یارییـان بـۆ خـۆ ب وان کەسـان دکـەت یـێن دچنـە وێـرێ، دلـێن وان تـاری دکـەت و هێلینا خۆ ل سەر ددانت، ژ بەر ڤێ چەندێ ب ئێتیفاقا زانایان کرنا نڤێژێ ل ڤان جهێن هۆسا یا باش نینە، وەکی **ئیمامێ نەوەوی** ڤەدگێرت.

سویک و بازاڕ: سەلمانێ فارسی -خودێ ژێ ڕازی بت- دبێژت: ((ئەگەر تـو بشـێی تـو ئێکـەمین کـەس نەبـە بچتـە بـازاڕی، و ئێکـەمین کـەس ژی نەبـە ژێ دەردکەڤت؛ چونکی ئەو بۆ شەیطانی مەیدانا شەڕییە، و ئەو ئالایێ خۆ ل وێرێ دچکلینت))[١]، و ئەو ژ پێغەمبەرێ خۆ -سلاڤ لـێ بـن- ڤێـری ڤـێ چەندێ بوویـە دەمێ دبێژت: ﴿**باشترین جهـ مزگەفتن، و خرابترین جهـ بازاڕن**﴾[٢].

جهێن پیس و ئەدەبخانە: ژ بەر ڤێ چەندێ فـەرمان ل مـە هاتـەکرن دەمـێ ئـەم دچینـە جهـێ تـارەتێ بێـژین: (اللهـم إنـی أعـوذ بـک مـن الخبـث و الخبائـث)، و هەبوونا دەسـهەلاتا شـەیطانی ل سـەر هنـدەک جهـان ب حەدیسـێن دورسـت بنەجهـ بوویە، لەو دەمێ مرۆڤەکی سەد کەس کوشتین، و داخوازا تۆبێ کری، و پسیارا خۆ

---

(١) السلسلة الصحيحة، رقم ٣٢٦١.

(٢) طەبەرانی و حاکم ژ عەبدللاهێ کوڕێ عومەری ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم ٣٢٧١.

ب زانایەکی کری، وی زانایی گۆتیێ: ((نەزڤرە جهێ خۆ، ئەو جهەکێ خرابە))، و پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- فەرمان ل صەحابییان کر کو ئەو ژ وی جهی بچن یێ نڤێژا وان یا سپێدێ لێ چووی حەتا رِۆژ هەلاتی، و گۆتیێ: ﴿ئەڤە نهالەکە شەیطان یێ لێ﴾.

جهێن شەیطانی یێن بەروەخت:

ژ بلی جهێن شەیطانی یێن بەردەوام، هندەک جهێن بەروەخت ژی هەنە شەیطان لێ دمینن، وەکی مالێن مرۆڤان، بەلێ هەر جارەکا ناڤێ خودێ لێ هاتە ئینان، و قورئان هاتە خواندن ئەو ژێ دەرِڤن، و چو جه نینن ل بەر شەیطانان ئاسێ ببن، ئەگەر خۆ مرۆڤێن ژ هەمییان باشتر و ب تەقواتر ژی لێ هەبن.

و ژ جهێن شەیطانی یێن بەروەخت ئەو جهن یێن مرۆڤ لێ دمینتە ب تنێ ڤێجا شەیطان خۆ دگەهینتێ دا گونەهێ ب وی بدەتە کرن، و هنگی ئەو جه دبتە جهێ ڤەکوشتنا باوەرییێ، جهێ شەیطان سەرکەفتنێ لێ ب دەست خۆ ڤە دئینت.

٧- ئێخسیرکرن:

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ ٱسۡتَحۡوَذَ عَلَيۡهِمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمۡ ذِكۡرَ ٱللَّهِۚ ﴾ (المجادلة: ١٩) یەعنی: شەیطانی ب سەر وان دا گرت حەتا زکرێ خودێ ژ بیرا وان بری.

سەرداگرتن هەر ب مەعنایا ئێخسیرکرنێیە، ئبن قەییم دبێژت: ((گونەهکار بەردەوام ئێخسیرێ شەیطانێ خۆیە، و ئێخسیرێ دلچوونێن خۆیە، و یێ د قەیدا هەوایێ نەفسا خۆ دا، ئەو ئێخسیرەکێ گرتییە، و حالێ چو ئێخسیران خرابتر نینە ژ وی یێ ئێخسیرێ دوژمنترین دوژمنێ خۆ بت، و چو گرتیخانەیێن تەنگتر نینن ژ گرتیخانەیا هەوایێ نەفسێ، و قەیدەکا ب زەحمەتتر نینە ژ قەیدا دلچوونان، ئەرێ چاوا ئەو دل دێ ب نک خودێ و ئاخرەتێ ڤە چت یێ ئێخسیر و گرتی بت؟ و چاوا ئەو دێ پێگاڤەکێ بۆ پێشڤە چت؟))[1].

(١) الجواب الكافي ص ٧٩.

ئەگەر پەردە ژ بەر چاڤێن مە هاتبا لادان، ئەم دا بینین چاوا شەیطان ل پشتا هندەک مرۆڤان سویار دبت وەکی ئێک ژ مە دەمێ ل پشتا دەوارا خۆ سویار دبت، و ب شەڤ و ڕۆژ بەرێ وی ددەتە وی لایی یێ وی دڤێت، ئێخسیرییەکا تمامە! و ئەڤە نە ژ بەر زیرەکییا شەیطانییە، بەلکی ژ بەر لاوازییا مرۆڤییە؛ چونکی شەیطانی ئەو هێزا پەردەدڕ نینە یا ئەو بشێت مرۆڤی پێ مەجبوور بکەت کو عیبادەتی بهێلت و گونەهێ بکەت، و وی دەسهەلاتەکا وەسا ل سەر مرۆڤی نینە ئەو بشێت وە ل وی بکەت کو ئەو وی کاری بکەت یێ وی دڤێت؛ چونکی ئەگەر وەسا بت، مەعنا ئەو دێ شریکێ خودێ بت د شیانا بێزارکرنا عەبدان دا کو ئەو وێ بکەن یا وی دڤێت.

د ئایەتەکێ دا خودێ گۆتنەکێ ژ زاردەڤێ شەیطانی ڤەدگوهێزت کو ئەو دبێژتە گونەهکاران: ﴿ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ فَٱسْتَجَبْتُمْ لِيۖ فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوٓاْ أَنفُسَكُمۖ ﴾ (إبراهيم: ٢٢) یەعنی: من چو دەسهەلات ل سەر هەوە نەبوو، هەما من هوین بۆ گونەهێ داخواز کرن و هەوە گوهدارییا من کر، ڤێجا هوین لۆمەیێ ل خۆ بکەن نە ل من. مەعنا: مرۆڤی ب کەیفا خۆ ئەو ئێخسیرییێ یا هلبژارتی.

٨- دەمێ شەرِی:

پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿هەر بچویکەکێ دبت شەیطان کێلنجییەکێ ل تەنشتا وی ددەت، ڤێجا ژ بەر وێ کێلنجییێ ئەو ڤیژییەکێ ڕادهێلت، کوڕێ مەریەمێ و دەیکا وی تێ نەبن﴾**[1].

قورطوبی دبێژت: ((ئەڤ کێلنجییە ژ شەیطانی دەسپێکا زالبوونا وییە ل سەر مرۆڤان..))[2] بەلکی هێشتا بەری بوونێ ب چەند هەیڤان شەڕ دەست پێ دکەت، دەمێ زەلام دچتە نڤینا خۆ! پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿ئەگەر ئێک ژ هەوە دەمێ ڤیا بچتە نڤینا خۆ بێژت: بسم الله، اللهم جنبنا الشيطان و جنب الشيطان مارزقتنا. ئەگەر زارۆکەک بۆ وان هاتەدان، شەیطان قەت نەشێت چو زیانێ**

---

(١) ئەحمەد و موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم ٥٧٨٥.

(٢) فتح الباري ٦/٤٧٠.

بگەهینتێ﴾[١]، مەعنا: هێشتا د گەل پەیدابوونا چپکا ئێکێ شەیطان خۆ ب بابێ ڕا دگەهینت، و زکرێ خودێ ژ بیرێ دبەت، دا پشتی هنگی ئەو زارۆکی وەرگرت و هێشتا ئەو چپک!!

> شەیطان قەت بێ هیڤیبوونێ نزانت، و حەتا تو دکەڤییە بەر سەکەراتێ ژی ئەو دێ مینتە ب تە ڤە دا تە د سەر دا ببەت، و شەڕێ تە د گەل وی هنگی ب دووماهی دئێت دەمێ تو ڕوییێ ملیاکەتێ مرنێ دبینی، و ژ ڤێ دنیایێ بار دکەی.. و ل دووماهییێ پتر ژ هەر دەمەکێ دی ئەو بزاڤێ بۆ د سەردا برنا تە دکەت، دەمێ تو یێ لاواز و ئەو یێ ب هێز، چونکی ئەو دزانت چو نەمایە تو دێ ژ دەست وی دەرکەڤی.

و بەلکی دووماهییا شەڕی ل سەر **عەردێ تە** بت، یان ل سەر عەردێ دوژمنی، ل سەر عەردێ تە ل مزگەفتەکا پاک، یان ل مەیدانا جیهادا پیرۆز، یان جەولەیەکا دەعەوی یا ب بەرەکەت، ڤێجا دووماهییا تە یا خێرێ بت، و سەرکەفتن ل جەولەیا دووماهییێ یا تە بت، و شەرتێ شەڕی دووماهییە!

یان ل سەر عەردێ دوژمنی بت، ل مەیخانەیەکێ، یان ل تەنشت زۆردارەکی، یان ل سەر عەردەکێ هاتییە غەصبکرن.. دا ئەو خوسارەتی بگەهتە تە یا ئێدی قەت نەئێتە بەدەلڤەکرن، و ئەو کەفتنا چو ڕابوون د دویڤ نەهەین.

خودێناسەکێ چاک دبێژت: ((دەمێ خودان باوەرەک دمرت، شەیطان ژ مرۆڤێن وی پتر ل سەر وی دکەتە گری، دبێژت: ئەڤە ژ دەست من دەرکەفت و ئەز نەشیام وی د سەر دا ببەم))[٢].

---

(١) ئەحمەد و بوخاری و موسلم ژ ئبن عەبباسی ڤەدگوهێزن، صحیح الجامع رقم ٥٢٤١.
(٢) مكائد الشيطان ٥٢/١.

٩- ئەنجامێ شەڕی:

ئەبوو سەعیدێ خودری ژ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- ڤەدگوهێزت، دبێژت: **﴿خودایێ پاک و بلند دبێژت: ئەی ئادەم، ئادەم دبێژت: بەلێ خودایێ من ئەوێ خێر هەمی ب دەستێ تە. خودێ دبێژت: هنارتییێن ئاگری دەربێخە، ئەو دێ بێژت: هنارتییێن ئاگری کینە؟ خودێ دێ بێژت: ژ هەر هزاران نەهسەد و نۆت و نەهان، هنگییە دەمێ بچویکی ب شیر پیر دبت: وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ﴾**.

ئەنجامەکێ نەخۆشە، بەلکی یێ ب ترسە، ئێکا هند ژ مرۆڤی چێ دکەت کو هەر ئێک ژ مە بەرێ خۆ بدەتە چەکێ خۆ یێ بەرەڤانییێ و هێرشکرنێ ژی، و باش کارێ خۆ بۆ شەڕی بکەت، و بزانت کو ئەو گرنگترین و دژوارترین شەڕە، دا بترست کو ئەو ژ وێ هژمارا بۆش بت یا دچتە هیلاکێ، ڤێجا ب هەمی هێزا خۆ کاری بکەت دا ببتە ژ وان کێمان یێن ڕزگار دبن.

ناڤبرا سێیێ
دوژمنێ خۆ بنیاسه!

مرۆڤێ خودان دوژمن بت بەری هەر تشتەکی دڤێت شیانێن دوژمنێ خۆ شرۆڤه بکەت؛ چونکی ب تنێ ئەو کەس ژ دوژمنێ خۆ ڕزگار دبت یێ دوژمنێ خۆ بنیاست و وان ڕێکان بزانت یێن ئەو تیرا دئێتێ، و ئەو ب سەر وی لەشکەری ژی هل ببت یێ ئەو هاریکارییێ ژێ دخوازت، و هەچییێ خۆ ژ دوژمنی بێ ئاگەهـ بکەت.. سڤکییێ ب شیانێن وی بکەت و وی نەنیاست، دێ شکێت.

شەیطان بسپۆرێ سەردابرنا مەیه، کارێ وی بەس ئەوه ئەو ڕێکێ ل بەر مه بەرزه بکەت، و بەرێ مه بدەته بێ ئەمریيا خودێ، ژ بەر ڤێ چەندێ پێتڤییه ئەم باش خۆ ل وی هشیار بکەین، و مه تێگەهشتنەکا تمام ب سەختییا نەیارەتییا وی بۆ مه هەبت، و هەردەم ئەم دئامادە بین، و خالێن هێز و شیانا وی ڤەکۆلین و بزانین.. ل ڤێرێ ئەم دێ بیرا خۆ ل هندەک ژ وان خالان ئینینه ڤه:

ئەو مه دبینت و ئەم وی نابینین:

د سوورەتا (الأعراف) دا دەمێ خودایێ مەزن مه ژ هندێ هشیار دکەت کو شەیطان مه دفتنه ببەت، دبێژت: ﴿ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفۡتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ ﴾ (الأعراف: ٢٧) د دیارکرنا ئەگەرێ دا دبێژت: ﴿ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمۡ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنۡ حَيۡثُ لَا تَرَوۡنَهُمۡۗ ﴾یەعنی: ئێک ژ ڕێنیشانێن هێزا شەیطانی ئەوه ئەو مرۆڤان دبینت، و مرۆڤ وی نابینن، و هەچییێ ڤێ چەندێ بزانت دێ گەلەکێ ل خۆ هشیار بت، و ئەوێ ل خۆ هشیار هەمی گاڤان دێ زێرەڤانییێ ل وی تشتی کەت یێ ئەو ژێ دترست، و خودێ بیرا بەنییێن خۆ ل ڤێ هێزا شەیطانی ئیناڤه دا ئەو هشیاری خۆ بن، و بزانن کو فەرقییەکا مەزن د ناڤبەرا پیلانا نەیارێ وان و کێمییا هشیارییا وان دا هەیه، چونکی ئەو ب خافلەتی ڤه قیت دکەته وان ژ هندەک ڕێکێن ئەو چو هزر و حسێبێ

بۆ نەکەن.. موطرفێ کورێ عەبدللاهی گۆتە هەڤالێن خۆ: ((ئەگەر زەلامەک نێچیرەکێ ببینت و نێچیر وی نەبینت، ما نە یا نێزیکە ئەو وی بگرت؟)) گۆتن: بەلێ، وی گۆت: ((پانێ شەیطان مە دبینت و ئەم وی نابینین))[1].

و چونکی ئەم وی نابینین، ئەم نەشێین وی جهی بنیاسین یێ ئەو ژێ دئێتە مە، یان وی دەری بزانین یێ ئەو تێرا قەستا مە دکەت، و ئەگەر تە شەیطان ل سەر ڕەنگێ وی یێ شەیطانی دیتبا دەمێ ئەو وەسواسێ بۆ تە چێ دکەت، تو دا هێرشێ دەیێ و ژ خرابییا وی ڕەڤی، بەلێ خودێ ئەو نیشا چاڤێن مە نەدا؛ دا ئەو مە پێ بجەڕبینت، و وی ئەو کرە ناڤبڕ د ناڤبەرا ئیمان و کوفرێ دا، و بنبڕ بۆ ڕزگاربوونێ یان تێچوونێ.

و بەلکی تو ب خۆ دەورەکێ خەطەر بگێڕی ڤێجا تو ببیە شریکێ شەیطانی، ئەو ژی هنگییە دەمێ تو بێ ئەمرییا خودایێ خۆ دکەی، و بەردەوام ب ناڤ گونەهێ دا دچی، و ب ڤێ چەندێ گونەهێن تە زێدە ببن و ئەو دلێ تە تاری بکەن، ئەڤە هنگی تە هاریکارییا نەیارێ خۆ کر کو ئەو خۆ ڤەشێرت، و ب دزی ڤە خۆ بکەهینتە تە بێی تو پێ بحەسییێی، و ڕەشاتییا دلی هاریکارییا دزیکەری دکەت کو ئەو ل شەڤا هەیڤا هیدایەتێ تێدا ئاڤابووی ب ساناهی گەنجینەیێ بدزت، و پەرتالێ باوەرییێ تالان بکەت، و ئەگەر پشتی هنگی تو ئایاتێن خودایێ خۆ ل تارییێ بخوینی و چرایێ خۆ هلکەیێ، و ل نیڤا شەڤێ ژ ترسان دا ڕۆندکان بباریینی، دز نەشێت خۆ نێزیکی تە بکەت، ئەگەر نە ئەو دێ ئاشکەرا و شەرمزار بت.

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ إِذَا مَسَّهُمۡ طَٰٓئِفٞ مِّنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ تَذَكَّرُواْ فَإِذَا هُم مُّبۡصِرُونَ ٢٠١ ﴾ (الأعراف: ٢٠١) هندی ئەون یێن تەقوایا خودێ کری ئەگەر دودلی و وەسواسەکا شەیطانی ل دۆر وان زڤری و دەست کرە وان ئەو بیرا خۆ ل ئەمرێ خودایێ خۆ دئینە ڤە، ڤێجا چاڤێن وان روهن دبن و ئەو حەقییێ دبینن.

---

(١) حلية الأولياء ١٧٩/٧.

ئەڤ ئایەتە ب رەهوانبێژییەکا زێدە بەرگەریانا ئبلیسی بۆ دسەردابرنا دووندەها ئادەمی بۆ مە وێنە دکەت، و ئاشکەرا دکەت کو ئەو ل دۆر وان دزڤرِت (طەوافێ دکەت) کانێ چاوا کەسەک ل دۆر جهەکی دزڤرِت بەری لێ بدانت، حەتا دەمێ ئەو وان غافل دبینت ئەو ل نک ددانت و وەسواسێ بۆ وان چێ دکەت و هزرا گونەهـ و خرابییێ دهاڤێتە نەفسا وان.

بەری ئادەمی ئەو یێ هاتییە ئافراندن:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**دەمێ خودایێ پاک و بلند وێنەیێ ئادەمی -سلاڤ لێ بن- چێکری، ئبلیس ل دۆر وی زڤرِی و بەرێ خۆ دایێ، و دەمێ دیتی نیڤا وی یا ڤالایە، وی گۆت: ئەز شیامێ.. ئەو چێکرییەکە خۆ ناگرت**﴾[١].

د شەرحا پەیڤا (خۆ ناگرت) دا **مەنناوی** دبێژیت: ((یەعنی: ئەو نەشێت وەسواسێ ژ خۆ بدەتە پاش، یان: ئەو نەشێت خۆ راگرت، و وی هێز و خۆراگری نابت، بەلکی کارێ وی دێ یێ هژهۆک بت، و حالێ وی دێ د گوهارتنێ دا بت، و خودانێ ئێک گۆتنێ نابت، و دێ یێ بەرئاتاف بت، و پەیڤا (تمالک) ئەوا د حەدیسێ دا هاتی رامانا خۆگرتنێ ددەت، یەعنی: ئەو نەشێت خۆ بەرانبەر وی تشتی بگرت یێ نیڤا وی تژی دکەت، و ئەو نیڤا خۆ ب وان رەنگێن شەهواتان دێ تژی کەت، و مەسەلە وەسا دەرکەفت وەکی وی هزرکری))[٢].

بێ گومان دەلیڤەیەکا هۆسا بۆ ئبلیسی کو ئەو ل دۆر ئادەمی بزڤرِت و هزرا خۆ تێدا بکەت ل دەسپێکا ئافراندنا وی، دەلیڤەیەکا زێرینە بۆ وی هاتییەدان کو ئەو هەر ژ دەستپێکێ ب سەر خالێن لاوازییا هەڤرکێ خۆ هل ببت، و ئەو وەکی کریارا کۆمکرنا پێشوەختا زانینانە دوژمنترین نەیارێ مە پێ رابووی، و پشتی هنگی وی ئەو زانین ب رەنگەکێ باش ب کارئینان د کارێ خۆ یێ سەردابرنێ دا.

---

(١) موسلم ڤەدگوهێزت، صحيح الترغيب والترهيب رقم ٢١٥٨.
(٢) فيض القدير ٥/٢٩٧.

شەیطانێ مە نانڤت:

زەلامەکی گۆتە **حەسەنێ بەصری**: بابێ سەعیدی، ئەرێ شەیطان دنڤت؟! حەسەن گرنژی و گۆت: ((ئەگەر ئەو نڤستبا ئەم دا رحەت بین))[1].

مەخسەدا وی ب نەنڤستنا شەیطانی ئیشارەتە بۆ نەوەستیانا وی ژ کارێ سەردابرنێ، و کو ئەو سست و بێخیرەت نابت ژ ڤێ چەندێ.

و ئەبوو هورەیرەی -خودێ ژێ رازی بت- هەردەم د سوجدێ دا خۆ ب خودێ دپاراست کو ئەو زنایێ یا دزییێ یان کوفرێ یان گونەهەکا مەزن بکەت، هندەکان ب عەجێبی ڤە گۆتێ: ما تو ژ هندێ دترسی؟ وی گۆت: ((ما چاوا ئەز پشتراست بم و ئبلیس یێ زێندی بت؟ و ئەوێ دلان وەردگێرت وەسا وان وەردگێرت وەکی وی دڤێت!))[2].

و چونکی ئەو نانڤت دەمێ تو دنڤی ژی ئەو رحەت نارویت، بەلکی بەردەوام یێ د کاری دا، خۆ ل وی دەمێ هشێن تە نەمینن ژی ئەو شەرێ تە دکەت، و ئەو ناهێلت دەلیڤەیەک ژ دەست وی دەرکەڤت ئەگەر نەخۆشییێ نەگەهینتە تە، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿ئەگەر شەیطانی د خەوێ دا یاری بۆ خۆ ب ئێک ژ هەوە کرن بلا ئەو بەحسێ وێ چەندێ بۆ خەلکی نەکەت﴾**[3] و یاریکرنا شەیطانی ب تە ب ئێک ژ دو رێکان دبت:

ئەو خەونێن تو پێ خەمگین دبی:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿خەون سێ رەنگن: هندەک ژێ تشتێن ب سەهمن ژ شەیطانی دا ئەو مرۆڤی پێ خەمگین بکەت، و هندەک ئەون یێن مرۆڤ ب هشیاری هزرا وان دکەت ڤێجا د خەونێ دا دبینت، و هندەک پشکەکە ژ چل و شەش پشکێن پێغەمبەراتییێ﴾**[4].

---

(١) فيض القدير ٢٩٧/٥.

(٢) فيض القدير ٢٩٧/٥.

(٣) موسلم و ئبن ماجە ژ جابری ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم ٧٨٨.

(٤) ئبن ماجە ژ عەوفێ کورێ مالکی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم ٣٥٣٤.

و کەیفا شەیطانی ب تشتەکی نائێت، هندی کو کەیفا وی ب وێ دئێت دەمێ ئەو خەمێ دهاڤێتە دلێن خودان باوەران، و ب خەمگینییا وان کەیفا وی دئێت، و گرییا وان کەنییا وییە؛ ((چونکی خەم دلی لاواز دکەت و عەزیمەتێ سست دکەت، و زیانێ دگەهینتە ئیرادەیێ.. و خەمگینی ئێشەکە ژ ئێشێن دلی ناهێلت ئەو ڕابت و پێشڤە بچت))[1]، و د گەل ڤان ڕەنگە خەونان چارە ئەوە مرۆڤ خۆ ب خودێ بپارێزت ژ شەیطانی، و خۆ ژ سەر وێ تەنشتێ ڤەگوهێزت، و وێ خەونێ نەبێژتە کەسێ، و نڤێژێ بکەت، وەکی د حەدیسێ دا هاتی.

ئەو خەونێن تو پێڤە موژیل دبی:

بەلکی شەیطان یارییان ب تە بکەت دەمێ تو یێ نڤستی ڤێجا شەهوەتا تە هشیار بکەت و غەریزەیا تە بلڤینت، و بەلکی ئەو ئەنجام بت نە کو دەسپێک بت، وەکی کو ئەو جزایێ گونەهەکێ بت کو تە کری.

ئەبوو سولەیمانێ دارانی دبێژت: ((ئحتیلام -ب جەنابەت کەفتنا د خەوێ دا- عوقووبەیە)) و وی ئەڤ چەندە گۆت چونکی گەلەک جاران ئەو دبتە مانع بۆ خودانی کو گەلەک عیبادەتان بکەت، ژ بەر کو هەمی گاڤان ئەو نەشێت سەرێ خۆ بشۆت[2].

بەلێ ئەو جزایێ کیژ گونەهێ بوو؟ و ئەبوو سولەیمانی چ گونەه کربوو حەتا ئەو سەرا بێتە جزادان؟

گوهێ خۆ بدێ وی پشتی وی ببیرا خۆ ل گونەها خۆ ئینایە ڤە، ئەو چ دبێژت، گۆت: ((بیست سالان ئەز ب جەنابەت نەکەفت بووم، جارەکێ ئەز چوومە مەکەهێ، من گونەهەک ل وێرێ کر، وێ شەڤێ ئەز ب جەنابەت کەفتم، من گۆتێ: ئەو چ گونەه بوو تە کری؟ وی گۆت: نڤێژا عەیشا من ل مزگەفتا حەرام نەکر))[3].

---

(١) طريق الهجرتين وباب السعادتين ٢٧٩/١.

(٢) الإحياء ٨٦/٣.

(٣) صفوة الصفوة ٢٢٨/٤.

خۆ دئێختە سەر قالبێ مرۆڤان:

بەرێ خۆ بدەنێ چاوا شەیطان خۆ دئینتە سەر قالبێ مرۆڤان، و ئەو ڤێ چەندێ دکەت دەمێ کو ئەو چو هاریکاران بۆ خۆ ژ ناڤ مرۆڤان نەبینت ب کارێ فەسادێ رابن، و ڤالاهیێ پڕ بکەن، هنگی ئەو ب خۆ ب کاری رادبت، بۆ نموونە: تو بەرێ خۆ بدە وی چاوا ل دەمێن بنبڕ د دیرۆکا پەیاما پێغەمبەرینییێ دا وی خۆ ل بەر ڤەنویساندییە دا وێ پەیامێ ب ژ بن ببەت و هێشتا د لاندکێ دا ڤەکوژت، ئەگەر خۆ ئەڤ چەندە وی نەچار بکەت کو ئەو قالبێ خۆ بگوهۆڕت و خۆ د کراسەکێ دی دا پێشچاڤ بکەت.

پیرەمێرێ نەجدی و سەرهاتییا مشەختبوونێ:

ل دەمێ مشەختبوونێ پیرەمێرێ نەجدی ل (دار الندوة) ئامادەبوو دا گوهدارییا بۆچوونێن ژێکجودا بکەت ل دۆر چاوانییا نەهێلانا گازییا خودێ و سەرەدەرییا د گەل پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن-، ئێکی گۆت: هوین وی زنجیر بکەن و دەگەهی لێ بگرن، و ئێکی گۆت: دێ وی ژ جهێ خۆ دەرێخین و نەفی کەین.

پاشی **ئەبوو جەهلی** گۆت: ئەز دبێژم ژ هەر ئویجاخەکێ ئەم دێ گەنجەکێ زیرەک و عەسلی هلبژێرین، و شیرەکێ تیژ دەینە ڤێ، و بلا ئەو بچن پێکڤە دربەکێ لێ بدەن و وی بکوژن، هۆسا ئەم دێ ژێ رحەت بین، و خوینا وی دێ د ناڤ هەمی ئویجاخان دا بەلاڤ بت، و مالباتا عەبدمەنافی نەشێن شەڕێ هەمی ئویجاخان بکەن، و ئەو دێ ب فدیێ رازی بن.

هنگی شەیطانی، ئەوێ د قالبێ پیرەمێرەکێ نەجدی دا ئامادەبووی گۆت: گۆتن گۆتنا ڤی زەلامییە.. و ژ بلی ڤێ بۆچوونێ چو بۆچوونێن دی نینن!!

ل سەر ڤێ گۆتنێ ئەو ژێک ڤەرەڤین، ئینا **جبریل** هاتە نک پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- و گۆتێ:

((ئەڤ شەڤە تو ل سەر جهێ خۆ یێ هەر شەڤ نەنڤە)).

قێژییا شەیطانێ عەقەبەیێ:

ل دەمێ بەیعەیا عەقەبەیا دویێ، گاڤا پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- بەیعە ژ هەڤالێن خۆ وەرگرتی، شەیطان کەربگرتی بوو، و بۆ وی نەخۆش بوو بنیاتێ دەولەتا ئیسلامێ بێتە دانان، و ئاڤاهییێ وێ بێتە نژنین، لەو وی ب بلندترین دەنگ قێژییەک راهێلا خەلکێ (مینایێ) گوهـ لێ بوو، و گۆت: گەلی خەلکێ مینایێ! هەوە ئاگەهـ ژ موحەممەدی و سەرداچوویێن د گەل دا نینە، ئەو ل سەر شەڕێ هەوە یێن کۆمبووین؟!

ئینا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆت: **﴿ئەڤە ئەزبە﴾** کو ناڤێ شەیطانێ عەقەبەیێیە. پاشی وی فەرمان ل هەڤالێن خۆ کر کو ئەو ب ڕەنگەگێ ڤەشارتی قەستا جهێن خۆ بکەن، دا پیلانا شەیطانی سەری نەگرت.

ل سەر شکلێ سوراقەیێ کوڕێ مالکی:

دەمێ قورەیشییان کارێ خۆ کری دا دەرکەڤنە شەڕێ بەدرێ، بیرا وان ل وێ نەیارەتییێ هاتەڤە یا د ناڤبەرا وان و ئویجاخا (کینانە) دا هەی، و وان گۆت: نە کو ئەو ژ پشتێ ڤە بێنە مە، هنگی شەیطانی خۆ ل سەر شکلێ سوراقەیێ کوڕێ مالکێ کینانی نیشا وان دا، و ئەو ژ ماقویلێن ئویجاخا کینانە بوو، و گۆتە وان: ئەز دێ بەختێ خۆ دەمە هەوە، کو کینانە چو نەخۆشییێ نەگەهیننە هەوە.. هنگی ئەو ب لەز دەرکەفتن.

و گاڤا ملیاکەت ژ عەسمانی هاتینە خوارێ، عومەیرێ کوڕێ وەهەبی، یان حارثێ کوڕێ هیشامی دیت ئەو پاشپاشکی ڕەڤی، ئینا وی کراسێ وی ژ پشت ڤە گرت، و یا ژ وی ڤە ئەو سوراقەیە و گۆتێ: سوراقە دێ کیڤە ڕەڤی؟ هنگی شەیطانی کولمەک ل وی دا ئەو پشت و پشت ئێخستە عەردی و گۆت: هندی ئەزم ئەز ژ خودێ خودایێ عالەمێ دترسم!

دبێژن: پشتی هنگی جارەکێ کافران سوراقە ل مەکەهێ دیت، ئینا وان گۆتێ: سوراقە، بۆچی تە چەپەرێ مە شکاند و شکەستن ئێخستە ڕێزا مە؟ وی سویند خوار کو من ئاگەهـ ژ هەوە و شەڕێ هەوە نەبوو حەتا خەبەرێ شکەستنا هەوە

گەهشتییە من، بەلێ وان باوەر ژێ نەکر، حەتا پشتی ئەو موسلمان بووین، و وان گوهـ ل قورئانێ بووی، ژ نوی وان زانی کو ئەو ئبلیس بوو خۆ نیشا چاڤێن وان دای.

هاوارا شەیطانی ل ڕۆژا ئوحودێ:

ئارمانجا وی ئەو بوو ترس و سەهمێ بێختە دلێن صەحابییان، زوهری دبێژت: ل ڕۆژا ئوحودێ شەیطانی هەوار کر: موحەممەد هاتە کوشتن! لەو کۆمەکا موسلمانان شکەستن. کەعبێ کورێ مالکی دبێژت: ئەز ئێکەمین کەس بووم پێغەمبەر نیاسی، من چاڤێن وی دیتن د بن کومزری دا گەش دکرن، ڤێجا من ب هەمی دەنگێ خۆ گازی کر: ئەڤە پێغەمبەرێ خودێیە! ئینا وی ئیشارەت دا من کو بێ دەنگ بە.

ژ ڤان نموونەیان دئێتە زانین کو شەیطان ب وەسواس و سەردابرنێ ب تنێ پشتەڤانییا دوژمنێن خودێ ناکەت، بەلکی ئەو پشتەڤانییەکا ماددی ژی بۆ وان دکەت، و مل ب مل یێ د گەل وان.

ئەو هندەک غەیبێ دزانت:

ڕێککەفتن و پەیمانەکا هەڤپشک و تایبەت د ناڤبەرا شەیطان و خێڤزانکان دا هەیە، ل دویڤ وێ ڕێککەفتنێ شەیطان هندەک دەنگ و باسێن نەبەرچاڤ و غەیبی یێن ئەو ژ گوهدانا ملیاکەتێن عەسمانی ددزن ددەنە خێڤزانکان، بەرانبەر هندێ کو ئەو وان دەنگ و باسان د خرابکرن و سەردابرنا بەنییان دا ب کار بینن، پشتی کو ئەو هندی دی درەوان ل سەر زێدە دکەن، د حەدیسەکا دورست دا هاتییە کو پسیارا خێڤزانکان ژ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- هاتەکرن، وی گۆت: ﴿ئەو چو نینن﴾ وان گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ، پانێ ئەو هندەک جاران هندەک تشتێن ڕاست دبێژن، وی گۆت: **﴿ئەو گۆتنا ڕاست ئەوە یا ئەجنە ڤەدرەڤینت و وەکی دەنگێ مریشکێ دهاڤێتە د گوهێ وەلییێ خۆ دا، ڤێجا ئەو پتر ژ سەد درەوان لێ زێدە**

دكەن﴾[1]، و ل دۆر وێ پەیڤێ یا ئەجنە ژ ملیاكەتان ڤەدرەڤینت، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- د گۆتنەكا دی دا ئاشكەرا دكەت كو (دەستەكەكا خۆكوژ) د ناڤ شەیطانان دا هەیە پێخەمەت گەهشتنا ڤی خەبەرێ غەیبی یێ گرانبها رحا خۆ دهاڤێنە هیلاكێ، هەر چەندە بەری هنگی ئەو دزانن كو بەلكی تێچوون و سۆتنا ب ئاگری ل بەرا هندەك ژ ئەندامێن وان بت، د گەل هندێ ژی ئەو بۆ پێشڤە دچن! و پێتڤییە ئەڤ خۆگۆریكرنا وان د رێكا باطلی دا ئالاهلگرێن حەقییێ پال بدەت كو ئەو بۆ حەقییا خۆ پتر دخۆگۆریكەر بن.

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- بەحسێ شەیطانێ ئێكێ ژ ڤێ دەستەكێ بۆ مە دكەت ئەوێ خۆ دگەهینتە وی جهی یێ وی لێ گوهـ ل دەنگێ ملیاكەتان دبت، و دبێژت: **﴿گاڤا وی گوهـ ل گۆتنەكێ دبت ئەو وێ بۆ یێ د بن خۆ دا دهاڤێت، و یێ دی وێ بۆ یێ د بن خۆ دا دهاڤێت، حەتا ئەو وێ دهاڤێتە سەر ئەزمانێ سێرەبەندی یا خێڤزانكی، و بەلكی ستێرا رژیای ب وی بكەڤت بەری ئەو وێ گۆتنێ بۆ یێ د بن خۆ بهاڤێت، و بەلكی ژی ئەو وێ بۆ وی بهاڤێت بەری ستێر ڤێ بكەڤت، و ئەو سەد درەوان دێ لێ زێدە كەت، ڤێجا دێ ئێتە گۆتن: ما فلان رۆژێ وی فلان تشت نەگۆتە مە؟ ڤێجا ژ بەر وێ گۆتنا ژ عەسمانی هاتییە وەرگرتن دێ باور ژ گۆتنا وی ئێتەكرن﴾**[2].

ل زەمانێ مە یێ نوكە ژی هندەك تشت هەنە ل هندەك جهێن دویر ژ مرۆڤان چێ دبن، یێن كو ئەجنە دشێن بگەهنێ، ڤێجا ئەجنە دئێن وان تشتان بۆ هەڤالێن خۆ ژ مرۆڤان ڤەدگوهێزن بەرانبەر هندێ ئەو گوهدارییا وان بكەن و د خزمەتا وان دا بن.

❐ شارەزاییا ئبلیسی ژ مێژە یا كەفتییە سەرێك:

د چڤاكا ئبلیسان دا ڤەگوهاستنا شارەزایی و زانینان ژ دەستەكێ بۆ دەستەكێ دی كارەكێ بەلاڤە، لەو رۆژ بۆ رۆژێ شارەزاییا وان زێدەتر لێ دئێت، و بەری نوكە

---

(١) بوخاری و موسلم ژ عائیشایێ ڤەدگوهێزن، مشكاة المصابیح رقم ٤٥٩٣.

(٢) بوخاری ڤەدگوهێزت رقم ٤٧٠١.

مە دیت چاوا دووماهییا هەر رۆژەکێ ئبلیس د گەل لەشکەرێ خۆ کۆم دبت، و پسیارا وان دکەت کانێ بۆ فەسادێ هەر ئێک ژ وان چ کرییە، و ب ڤێ چەندێ هندەک ژ وان گوهدارییا هندەکان دکەن، و هندەک پشتەڤانییا هندەکان دکەن، و ئەڤە کارێ وانە ژ زەمانێ ئادەمی وەرە و حەتا دووماهییا دنیایێ.

ئەڤ هەمی زانینە ژ جیلەکی بۆ جیلەکی ل نک ئبلیسی دکۆمبووینە؛ دا ئەو دەورێ خۆ د فەساد و سەردابرنێ دا ببینن.

ئەو د ناڤ خوینا تە دگەرییێت:

کابانییا پێغەمبەری صەفییا -خودێ ژێ رازی بت- دبێژت: ل دەهکێن دووماهییا رەمەزانێ پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- د ئعتکافێ دا بوو ل مزگەفتێ، شەڤەکێ ئەز هاتم سەرا وی بدەم، و ژنکێن وی یێن دی ژێ ل نک بوون، گاڤا ئەو چووین ئەز دەمەکی مام د گەل ئاخفتم، پاشی ئەز رابووم دا بچم، وی گۆت: لەزێ نەکە ئەز دێ تە گەهینم، و ئەو د گەل من هات.. و ئەو ل مالا ئوسامەیێ کورێ زەیدی بوو، گاڤا ئەو گەهشتینە بەر وی دەری یێ دکەفتە نک دەرگەهێ مالا (أم سلمة)یێ دو زەلامێن ئەنصاری بۆرین، گاڤا وان پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دیتی وان پییێن خۆ سڤک کرن، ئینا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆتە وان: ﴿**لەزێ نەکەن، ئەڤە صەفیایا کچا حوییە**﴾ وان گۆت: (سبحان الله) ئەی پێغەمبەرێ خودێ! وی گۆت: ﴿**هندی شەیطانە د گەل خوینا مرۆڤی دگەرییێت، و ئەز ترسیام ئەو هزرەکا خراب یان تشتەکی بهاڤێتە دلێن هەوە**﴾[1].

مەعنا: پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- ب ڤێ هێزا شەیطانی یێ زانابوو، لەوا ئەو یێ پشتڕاست نەبوو کو شەیطان چو وەسواسێ بۆ ڤان هەردو صەحابییان چێ ناکەت ئەگەر خۆ د دەر حەقا پاقژترین مرۆڤی دا بت، و ئەگەر ئەڤ چەندە چێ ببا ئەو دا کافر بن! ژ بەر ڤێ چەندێ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- مەسەلە بۆ وان ئاشکەرا کر؛ دا وان ژ خرابییا شەیطانێ لەعنەتی بپارێزت، ژ بەر ڤێ چەندێ **قاضی عیاض** دبێژت:

(١) بوخاری و موسلم و ئەبوو داوود ڤەدگوهێزن.

((مرۆڤ هزرا خراب ژ پێغەمبەران بکەت کوفرە))[1].

مەعنا: نەیارێ تە د ناڤ خوینا تە دا دگەڕیێت، دا دەسهەلاتا وی ل سەر هەمی ئەندامان هەبت، و وان فەرمانێ لێ بکەت یێن ئەو پێ تێ دچن، و کەسەک نینە ژ ڤێ خەطەرێ یێ ئەمین بت، ژ بەر ڤێ چەندێ **عەبدللاهێ کوڕێ عومەری** -خودێ ژێ رازی بت- دبێژت: ((چاوا ئەم دێ ژ شەیطانی رزگار بین، و ئەو د گەل خوینا مە دگەڕیێت؟!))[2].

ئەو خالێن لاوازیێا تە دزانت:

د ڕێکا خالەکا لاوازییێ یا دەستنیشانکری را شەیطانی خۆ گەهاندە ئادەم و حەوواییێ، وەکی خودایێ مەزن گۆتی: ﴿ وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ ٱلْخَٰلِدِينَ ۝ ﴾ (الأعراف: ٢٠) وی گۆتە وان هەردویان: خودایێ هەوە هوین ژ خوارنا ڤێ دارێ نەداینە پاش ژ بەر هندێ نەبت دا هوین نەبنە دو ملیاکەت یان دا هوین ژ وان نەبن یێن هەر دمیننە زێندی.

ئبن قەییم دبێژت: ((نەیارێ خودێ بێنا دەیبابان سەح کر و پێ حەسیا کو ڤیانا وان بۆ هەرمانا د خۆشی و نعمەتا وی جهی دا هەیە، ڤێجا وی زانی ژ بلی ڤی دەرگەهی ئەو نەشێت د ڕێکەکا دی را خۆ بگەهینتە وان، لەو وی ب ناڤێ خودێ سویند بۆ وان خوار کو ئەز بۆ هەوە ژ شیرەتکارانم))[3].

د ریوایەتەکێ دا ژ ئبن عەبباس و ضەححاکی دئێتە ڤەگوهاستن کو وان پەیڤا ﴿ مَلَكَيْنِ ﴾ د ڤێ ئایەتێ دا دخواند: ﴿ مَلِكَيْنِ ﴾ یەعنی: دو شاهـ، و تشتێ پشتەڤانییا ڤێ خواندنا وان دکەت ئەڤ ئایەتەیە: ﴿ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ۝ ﴾ (طه: ١٢٠) شەیطانی گۆتە ئادەمی: ئەرێ ئەز دارا هەرمانێ و ملکەکێ پویچ نەبت نیشا تە نەدەم؟

(١) إكمال المعلم بفوائد مسلم ٦٣/٧.
(٢) مكائد الشيطان ٦٠/١.
(٣) إغاثة اللهفان من مصائد الشيطان ١١٢/١.

ئێکەمین دەرگەهێ شەیطان تێرا هاتییە مرۆڤی ڤیانا ملکی و هەرمانێ بوو، و ئەو ئەو دەردە یێ ئوممەت پێ موبتەلا بووی، و ئەوە لاوازی: ڤیانا دنیایێ کو ملکە، و نەڤیانا مرنێ کو هەرمانە، ڤێجا بەرێ خۆ بدێ چاوا دەرد یێ بەردەوامە ژ دەمێ ئادەمی وەرە و حەتا ئەڤرۆ.

ب شارەزاییەکا زێدە شەیطانی ئەو رێک یێن خواندین یێن وی دگەهیننە نەفسا تە، و تشتێ هاری وی کری نەزانینا نەفسا تە بوو و گەریانا وێ ل دویڤ خۆشی و شەهوەتان، ڤێجا ئەو شیا ب رێکا خالا لاوازییێ خۆ بگەهیننە تە، ل وی دەمێ تە ئاگەهـ ژ خۆ نەهەی؛ دا ئەو کەلها دلی یا ئاسێ بستینت و ب رێکا وێ لەشێ تە هەمییێ بێختە ژێر دەسهەلاتا خۆ.

ئبن قەییم دبێژت: ((ژ فێلا شەیطانی یا عنتیکە ئەوە ئەو بێن دکەتە نەفسێ، حەتا بزانت کانێ کی ژ هەردو هێزان دشێتێ: هێزا پێشڤەچوون و زیرەکییێ، یان هێزا پاشڤەچوون و رەزیلییێ. و وی پتریا مرۆڤان کتەکا کێم تێ نەبت ب ئێک ژ ڤان هەردو رێکان راڕەڤاندن: رێکا تەخسیرییێ یان رێکا زێدەگاڤی و تەعداییێ، و گەلەک کێم ژ وان ل سەر وێ رێکێ مان یا پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- ل سەر))[1].

موخەللدێ کوڕێ حوسەینی دبێژت: ((خودێ بەرێ بەنییان نەدایە رێکەکێ ئەگەر شەیطانی ب ئێک ژ دو کاران ئەو رێ ل وان نەگرت بت، و بۆ وی خەم نینە ئەو کی ژ وان هەردویان ب دەست خۆ بێخت: یان توندی و زێدە ب ناڤ ڤە چوون، یان سستی و تەخسیری))[2].

و ئەز دێ هندەک خالێن لاوازییێ بۆ هەوە هلبژێرم:

---

(١) إغاثة اللهفان ١/١١٥-١١٦.

(٢) إغاثة اللهفان ١/١١٢.

ژ لایێ هیممەتێ ڤە:

ئەگەر شەیطانی دیت هیممەتا تە یا خاڤە ئەو دێ تە سست کەت و ژ گەلەک دەرگەهێن خێرێ دەتە پاش، و دێ دەرگەهێ هێجەتێن ژ قەستا و هیڤییا ژ درەو ل بەر تە ڤەکەت.

و ئەگەر وی دیت تو خودان هیممەتەکا گەرمی و تە زەند و باسکێن خۆ یێن هلداین، ئەو دێ بەرێ تە دەتە ماندیبوونەکا زێدە و (غولوو) و توندییێ، حەتا تە بوەستینت ڤێجا تو بکەرخی و هیممەتا تە سار ببت.

ژ لایێ ئاخفتنێ ڤە:

ئەگەر وی ڤیانا ئاخفتنێ ژ دلێ تە سەحکر ئەو دێ ئاخفتنێ ل بەر تە شرین کەت، پاشی ئەو دێ تە ب نک ئاخفتنا ب مفا و حەلال ڤە کێشت، پاشی دێ بەرێ تە دەتە ئاخفتنا حەرام و بەحسکرنا ژ ناموس و سومعەتا خەلکی.

ژ خۆ ئەگەر وی بێنا حەزکرنا نەئاخفتنێ ژ تە دیت، ئەو دێ بەرێ تە دەتە بێ دەنگییا گونەهکار ل سەر خرابییان، و ل وی دەمێ خەلکی هەوجەیی ب گۆتنا تە هەی ئەو دێ ئەزمانێ تە ژ ئاخفتنێ گرت، دا تو بەرێ وان نەدەیە خێرێ، و ئەڤە رەڤینە ژ بەرپرسییێ و ب جهـ نەئینانا واجبییە.

ژ لایێ مالی ڤە:

ئەگەر وی مەردینی ژ تە دیت ئەو ب ئیسراف و خەرجکرنا مالی د رێکێن نە یێن دورست دا دێ تە راخرینت، و ئیسرافەک نابت ئەگەر ب رەخ ڤە حەققەکێ بەرزە نەبت. یان لایێ دی، ئەو دەستگرتنا سەری دکێشتە وێ چریکییێ یا حەقان بەرزە دکەت و بەرەکەتێ رادکەت.

ژ لایێ دنیایێ ڤە:

ئەگەر ئەو بزانت تو یێ مجدی د کۆمکرنا دنیایێ دا ئەو دێ دەرگەهێن حەرامی ل بەر تە ڤەکەت، و فتنان ل بەر چاڤێن تە راکەتە سەمایێ، دا تە ب نک ڤە بکێشت.

و ئەگەر وی دیت تو یێ زاهدی ئەو دێ فەقیرییێ ل تە زێدە کەت و تە هاڤێتە د قەیرانان دا؛ دا دلێ تە موژیل کەت و عەقلێ تە ببەت.

ژ لایێ ناڤدارییێ ڤە:

ئەگەر وی دیت تو حەز ژ ناڤ و دەنگان دکەی، و کەیفا تە ب مەدحان دئێت، ئەو دێ ریمەتی و خۆ ئینانەپێش و سنگێ دیوانان ل بەر تە شرین کەت، و ئەو وێ هەمییێ ل بەر تە دێ کەتە د چارچووڤەیێ بەلاڤکرنا دینی و رزگارکرنا خەلکی دا.

و ئەگەر وی دیت تو حەز ژ ڤەشارتنێ دکەی، و تە نەڤێت بەرێ رۆناهییان ل تە بت، ئەو دێ وێ چەندێ ل نک تە زێدە کەت حەتا تو پتر حەز ژ خۆڤەدەرکرنێ بکەی، و تێکەلییا خەلکی نەکەی و باشییێ بۆ وان نەبێژی، ب هێجەتا هندێ دا تو نەکەڤییە داڤێن فتنێ و ژ ریمەتی خلاص ببی.

ژ لایێ بیدەعەیێ ڤە:

ئبن قەییم دبێژت: ((شەیطان بێن دکەتە دلێ عەبدی و وی دجەربینت، ئەگەر وی ڤیانا بیدەعەیێ ژێ دیت و دیت وی پێ خۆش نینە کاری ب سوننەتێ بکەت، ئەو دێ وی ژ خۆگرتنا ب سوننەتێ ڤە دەربێخت، و ئەگەر دیت ئەو یێ رژدە ل سەر سوننەتێ و یێ دژوارە د خواستنا وێ دا، ئەو نەشێت وی ژ سوننەتێ بدەتە پاش، ڤێجا دێ بەرێ وی دەتە خۆوەستاندنا د کرنا سوونەتێ دا، حەتا کو ئەو بارێ نەفسا خۆ گران بکەت، و ئابۆرێ دەرباس بکەت، دێ بێژتێ: ئەڤە خێر و چاکییە، و خۆ پێڤە وەستاندن و زێدەیی تێدا باشترە، ڤێجا بێنا خۆ ڤەنەدە، و نەنڤە.. و ئەو دێ مینت وی ژ ڤی لایی ڤە پالدەت حەتا ژ حەددی دەربێخت))[1].

ژ لایێ خێر و گونەهان ڤە:

شەیطان بەرێ گونەهکاری ددەتە هندێ کو ئەو ب چاڤەکێ کێم بەرێ خۆ بدەتە گونەهێ، و وە ل خێرکەری دکەت کو ئەو ب خێرا خۆ موعجب ببت، و وێ مەزن ببینت، و ئەڤ هەردو تشت خەطەرەکا مەزنن، و بۆ دوژمنی ئارمانجن.

---

(١) مدارج السالكين ٢/١٠٨.

ناڤبڕا چارێ
فێل و پیلانێن شەیطانی

فێل و پیلانێن شەیطانی ئەو کار و کەدا وییە یا ئەو دکەت دا ب ڕێکا حیلێ ئەو حالێ مرۆڤی خراب بکەت.

و فێلا شەیطانی یا لاوازە ژ بەر دو ئەگەران:

یا ئێکێ: وی هند هێز نینە بشێت لەشەکی بێزار بکەت، و هێجەتەکا وەسا ژی وی نینە دلەکی پێ بێزار بکەت، و بێزارییا لەشی ئەوە تو ژ مەجبووری کارەکی بکەی و تە پێ خۆش نەبت، وەکی کو ئەو گەف و گوڕەکێ ل تە بکەت و بێژتە تە: ئەگەر تو فلان کاری نەکەی ئەز دێ نەخۆشییەکێ گەهینمە تە، و بێزارکرنا دلی ژی ب دەلیل و هێجەتان دبت، و شەیطان نە وەسا یێ ب هێزە بشێت تە مەجبوور بکەت کو تو کارەکی بکەی، و نە ئەو خودانێ هێجەتەکا هنا موکمە کو ڕحا تە ئێخسیر بکەت، مەعنا: نە وی هێزە و نە هێجەت، ڤێجا بۆچی تو بەرانبەر وی دشکێیی؟

یا دوویێ: چونکی خودێ پشتەڤانییا وەلییێن خۆ دکەت، و شەیطان پشتەڤانێن خۆ ب سەر دئێخت، و بێ گومان پشتەڤانییا شەیطانی بۆ هەڤالێن وی لاوازترە ژ پشتەڤانییا خودایێ ب هێز و کوتەککار بۆ وەلییێن وی.

ئبن جەوزی هەڤبەرییەکێ د ناڤبەرا پشتەڤانییا ڕەحمانی و یا شەیطانی دا دکەت و دبێژت: ((دو کەسێن لاواز ئەگەر ب شەڕ چوون، و ئێک ژ وان پشتەڤانەک نەبت ئەو نەشێتە هەڤالێ خۆ، ڤێجا خودێ فەرمان ل مرۆڤێ لاواز کر کو ئەو پشتەڤانییێ ژ خودایێ هووربین بخوازت بەرانبەر فێلا شەیطانێ لاواز؛ دا ئەو وی ژ شەیطانی بپارێزت و هاری وی بکەت..))[1].

(١) بستان الواعظين ورياض السامعين ٢٠/١.

و ڤێل ب خۆ تشتەکە کەسێ لاواز ب کار دئینت، وی دڤێت ب رێکا حیلە و خاپاندنێ حالێ هەڤرکێ خۆ خراب بکەت، وەکی وی یێ ژەهرێ بۆ ئێکی دکەتە ناڤ ڤەخوارنێ چونکی ئەو نەشێت بەرانبەر وی راوەستت، بەلێ یێ ب هێز بت ژ خۆ ناگرت ڤێ چەندێ بکەت، **ئبن عەبباس** دبێژت: ((ئەگەر هوین شەیطانی ببینن ژێ نەترسن و ڤێ گۆتنێ ل ناڤ چاڤێن وی بدەن: ﴿ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ۝٧٦ ﴾ النساء: ٧٦))، **موجاهد** دبێژت: ((شەیطانی د نڤێژێ دا خۆ نیشا من ددا، من بیرا خۆ ل ڤێ گۆتنا ئبن عەبباسی دئیناڤە، و کار پێ دکر ئەو ژ من دویر دکەفت))[1].

و ئارمانج ژ ئاگەهدارکرنا تە ب لاوازییا ڤێلا شەیطانی -وەکی **ئەبوو زەیدێ ثەعالبی** دبێژت- ئەوە دا دلێن خودان باوەران ب هێز بکەڤن، و ئەو بستە ببن کو بەرانبەر ڤێلا وی یا لاواز راوەستن[2].

فێلا ئێکێ: ژبیرکرن

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ۝١١٥ ﴾ (طه: ١١٥) یەعنی: مە گۆتبوو ئادەمی ژ دارێ نەخۆ، و هندی شەیطانە دوژمنە بۆ تە، بەلێ وی ئەڤ چەندە ژبیرکر و ئەو تشت نەپاراست یێ فەرمان پێ لێ هاتییەکرن.

ئادەمی نەیارەتییا ئبلیسی ژبیرکر و بیرا وی ل وی تشتی نەهات یێ خودێ گۆتییێ، و دووندەها وی ژی ل سەر رێکا وی چوو!

د حەدیسەکێ ژی دا پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- سەرهاتییەکا ئادەمی یا مە نەدیتی بۆ مە ڤەدگێرت و تێدا دبێژت: ﴿**ونسي فنيست ذريته**﴾[3] یەعنی: وی ژبیر کر ڤێجا دووندەها وی ژی بیر کر. و ئاخا کورێ و بابێ ژێکە، و ژبیرکرنا

---

(١) فتح القدير للشوكاني ٥٦٣/١.

(٢) الجواهر الحسان للثعالبي ٢٦٢/٢.

(٣) ترمذی و حاکم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم ٥٢٠٩.

نەیارەتییێ دبتە ئەگەرا وەلائێ، نە بەس وەلائێ بەلکی چوونا د ناڤ رێزێن لەشکەرێ ئبلیسی ژی دا، و کو خودان ببتە ئێک ژ (عەمیلێن وی)، خودێ دبێژت: ﴿ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝ ﴾ (الأنعام: ٦٨) یەعنی: ئەگەر شەیطانی فەرمانا مە ژ بیرا تە بر کو تو ل نک وان نەروینی دەمێ ئەو ترانەیا بۆ خۆ ب ئایەتێن مە دکەن، پاشی ئەو هاتە بیرا تە، تو ژ نک وان رابە، و پشتی بیرا تە دئێتەڤە تو ل نک وی مللەتێ زۆردار نەروینە یێن نەحەقییێ دبێژن. و نیشانەکا ئاشکەرا د ڤێ ئایەتێ دا هەیە کو ژبیرکرن ئێک ژ گرنگترین چەکێ شەیطانییە.

بەلێ چەند **رەنگێن ژبیرکرنێ** هەنە؟

رەنگێ ئێکێ: ژبیرکرنا پەیمانا ئێکێ:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**خودێ رۆژا عەرەفێ ل نوعمانی پەیمان ژ پشتا ئادەمی وەرگرت، وی دووندەها وی هەمی ژ پشتا وی ئینادەر و وەکی دندکان ل بەر دەستێ وی بەلاڤکرن پاشی د گەل وان ئاخفت و گۆت: أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا۟ بَلَىٰ شَهِدْنَآ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ۝ أَوْ تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أَشْرَكَ ءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ ۝ (الأعراف: ١٧٢-١٧٣)**﴾[١] گۆت: ما ئەز نە خودایێ هەوەمە؟ وان گۆت: بەلێ، مە شاهدەیی ب ڤێ چەندێ دا، ئەڤە دا رۆژا قیامەتێ هوین نەبێژن: ئەم ژ ڤێ چەندێ دبێ ئاگەهـ بووین، یان هوین بێژن: هەما بابێن مە بەری مە شرک کربوو و سۆز شکاندبوو، و ئەم پشتی وان هاتین و مە چاڤ ل وان کر، ئەرێ ڤێجا ما تو دێ مە ب کریارا وان عەزاب دەی یێن کارێ خۆ ب کرنا شرکێ پویچکری؟

ڤێجا ژ فێلا شەیطانییە ئەو ڤێ پەیمانێ ژ بیرا عەبدی ببەت، لەو تو دبینی ئێک شرکێ ب خودێ دکەت، و ئێک پەیمانێ دشکێنت، و شەیطان وان دخرینت حەتا پێنجێکا خەلکێ عەردی باوەرییێ ب خودێ نائینن.

(١) ئەحمەد و نەسائی و حاکم ژ ئبن عەبباسی ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم: ١٧٠٧.

و هەر وەکی خودێ حەج ل سەر تە فەرض کر دا تو بزڤڕییە وی جهی یێ تە سۆز لێ دای، کو عەرەفەیە، و بیرا خۆ لێ بینییەڤە، دا شەرمێ ژ خۆ بکەی کو پەیمانێ بشکێنی، بەلکی دا تو وێ نوی کەیە و ڕاگەهینی کو تو دێ مینی بەردەوام وەفادار بۆ وێ هندی تو یێ زێندی بی.

ڕەنگێ دویێ: ژبیرکرنا پەیمانا تۆبێ:

چەند جاران پەیمان دا خودێ و لێڤەبوو؟ چەند جاران ڕۆندک باراندن پاشی زڤڕی کارێ خۆ یێ بەرێ؟ ئەگەر وی ئەڤ چەندە د گەل مرۆڤەکێ وەکی خۆ کربا، ئەو دا شەرمێ ژێ کەت، و لێڤە بت، و تشتێ خرابکری دورست کەتەڤە.

ئەوێ پەیمانێ ددەتە خودێ یان ل سەر خۆ دکەتە نەزر کو ئەو حەرامی نەکەت، پاشی لێ دزڤڕت، ئەو دو گونەهان ب دەست خۆ ڤە دئینت: گونەها کرنا حەرامی، و گونەها شکاندنا سۆز و پەیمانان، و خودێ ل سەر مە واجب کرییە کو ئەم پەیمانێ ب جهـ بینن، و ئاشکەرا کرییە کو پسیارا وێ دێ ژ مە ئێتەکرن: ﴿ وَأَوۡفُواْ بِٱلۡعَهۡدِۖ إِنَّ ٱلۡعَهۡدَ كَانَ مَسۡـُٔولٗا ﴾ (الإسراء: ٣٤).

ڕەنگێ سێیێ: ژبیرکرنا نعمەتان:

نهالا دی یا ژبیرکرنێ، ئەوا شەیطان تە دهاڤێتە تێدا؛ دا خوینا تە لێ بڕێژت ئەوە ئەو وان قەنجی و نعمەتێن خودێ د گەل تە کرین ژ بیرا تە ببەت، و ئەڤە سالۆخەتێ هەر مرۆڤەکییە یێ ڕۆژا باوەرییێ لێ ئاڤابووی: ﴿ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٞ ٦ ﴾ (العاديات: ٦) هندی مرۆڤە گەلەک حاشاتییێ ل نعمەتێن خودایێ خۆ دکەت.

گەلەکیا نعمەتان ژ بیرا وی دبەت کو ئەو یێن هەین، وەکی بایێ نەرم یێ ئەو هەست پێ نەکەت، عەبد شوکرا نعمەتا بایی ناکەت و ئەگەر دەمەکی ئەو با ژێ بێتە برین ئەو دێ مرت.

فوضەیل مەعنایا پەیڤا (کەنوود) د ڤێ ئایەتێ دا بەرفرەهـ دکەت، و ئالۆزییێن وێ ڤەدکەت و دبێژت: ((کەنوود: ئەو کەسە یێ خرابییەکا ب تنێ گەلەک قەنجییان

ژ بیرا وی دبەت، و ئەو ب ڕەنگێ بەدەلانێ كاری د گەل خودێ دكەت))[1] یەعنی: ئەو مرۆڤەكە دبێژتە خودێ ئەگەر تو بدەیە من دێ شوكرا تە كەم، ئەگەر نە.. دێ بێ ئەمرییا تە كەم!

پشتی ژبیركرنا نعمەتان ئەنجام گلی و گازندەنە، و ئەڤە ڕەنگەكە ژ ڕەنگێن كوفرا ب نعمەتێ، و ئەوێ حالێ وی ئەڤە بت، چو خێر د سەرێ وی نابت.

و مەزنترین نعمەتا شەیطانی دڤێت ژ بیرا تە ببەت نعمەتا هلبژارتنا تەیە بۆ ئیسلامێ و كو تو ژ ئەهلێ ئیمانێ بی، و ئەو نعمەتەكە پتریا مرۆڤان ژ شوكرا وێ دبێ ئاگەهن..جارەكێ زەلامەك هاتە نك **سەهلێ كوڕێ عەبدللاهی** و گۆتێ: دزەك هاتە مالا من و تشتێن من برن، وی گۆتێ: ((شوكرا خودێ بكە! ئەگەر دزەك هاتبا دلێ تە، كو شەیطانە، و تەوحید تێدا خراب كربا، تو دا چ كەی؟!))[2].

ڕەنگێ چارێ: ژبیركرنا بەلایێ پشتی هاتنا بەرفرەهییێ:

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا۟ إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ﴾ (الزمر: ٨) ئەگەر نەخۆشییەك گەهشتە مرۆڤی ئەو دێ ل خودایێ خۆ زڤڕت و دوعایان ژێ كەت، پاشی ئەگەر وی ئەو نەخۆشی ژ سەر ڕاكر و قەنجی دایێ، ئەو دێ دوعایا خۆ ژ بیر كەت و دێ شریكان بۆ خودایێ خۆ دانت دا ئەو بەرێ خەلكی ژ ڕێكا خودێ بدەتە پاش.

ئەڤە پاشڤەبرنە بۆ وی یێ دوعایێ ل بەرفرەهییێ ژ بیر دكەت، و ل تەنگاڤییێ دبتە هەوار هەوارا وی، و ئەڤە نە ژ ئەخلاقێ خودان باوەرانە، بەلكی ئەخلاقێ وان ئەوە ل بەرفرەهییێ ئەو گەلەك دوعایان بۆ تەنگاڤییێ دكەن، ڤێجا هەژی خودان باوەری نینە ئەو چاڤ ل كافران بكەت، و ل دەمێ تەنگاڤییێ ب تنێ دەست بدەتە دوعایان.

---

(١) المحرر الوجيز في تفسير الكتاب العزيز، ابن عطية، ٥/٥١٤.

(٢) الرسالة القشيرية ١/٣١٤.

چەکێن هەڤدژ:

بۆ بەرسنگگرتنا ڤێ پیلانا شەیطانی، ئەڤەنە:

١- زکرێ خودێ:

خودێ دبێژت: ﴿ وَٱذۡكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ ﴾ (الكهف: ٢٤) ژ ڤێ ئایەتێ دئێتە وەرگرتن کو ل دەمێ ژبیرکرنێ دڤێت مرۆڤ زکرێ خودێ بکەت و وی ل بیرا خۆ بینتەڤە، چونکی ئەو ژبیرکرنێ دبەت، و وی تشتی ل بیرا عەبدی دئینتەڤە یێ وی ژ بیر کری، و پاراستنا زکری بۆ مرۆڤی ژ شەیطانی تشتەکێ ئاشکەرایە، وەکی پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- د گۆتنەکا خۆ دا دیارکری: **﴿خودێ فەرمان ب پێنج گۆتنان ل یەحیایێ کوڕێ زەکەرییایی کر، کو ئەو کاری ب وان بکەت، و فەرمانێ ل ئسرائیلییان بکەت کو ئەو ژی کاری پێ بکەن.. و ئەز فەرمانێ ب کرنا گەلەک زکرێ خودێ ل هەوە دکەم، و مەتەلا وێ چەندێ وەکی مەتەلا وی زەلامییە یێ دوژمنەک ب غار بدەتە ب دویڤ ڤە، ڤێجا ئەو بچتە د کەلهەیەکا ئاسێ ڤە و خۆ ژێ بپارێزت، و عەبد هنگی پتر ژ شەیطانی دئێتە پاراستن دەمێ ئەو زکرێ خودێ دکەت﴾**[1].

ل سەر ڤی بناخەیی هێلانا زکری تەسلیموونەکا تەمامە بۆ شەیطانی، و دانا ڕێکێیە بۆ وی کو ئەو جهێ خۆ د دلی دا موکم بکەت، و ئەڤە زانینەکە جهێ باوەرییە پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- ژ مەیدانا شەڕی بۆ مە ڤەدگوهێزت، ئەبوو دەرداء ژێ ریوایەت دکەت دبێژت: **﴿نینە سێ مرۆڤ ل گوندەکی هەبن بانگ لێ نەئێتەدان و نڤێژا ب جماعەت لێ نەئێتەکرن ئەگەر شەیطان ب سەر وان دا نەگرت﴾**[2].

و ئەوێن شەیطان ب سەر دا بگرت دێ بەرێ وان دەتە وی تشتی یێ خودێ و پێغەمبەرێ وی فەرمان پێ نەکری.

---

(١) ئەحمەد ژ ئەبوو دەردائی ڤەدگوهێزت، رقم: ٢١٧١٠.

(٢) ئەحمەد ڤەدگوهێزت، رقم: ٢٢١٢٤.

٢- كرنا دوعايێ:

ژ بەر کو ئەگەر ب خودێ نەبت چو ڕزگاری و تەوفیق نابن، و هەچییێ هزر بکەت کو بێی خودێ ئەو دێ ڕزگار بت ئەو دێ تێچت، لەو **ئەبوو عەبدللاهێ ساجی** دگۆت: ((ئبلیس دبێژت: هەچییێ هزر بکەت ئەو ب فێلا خۆ دێ ژ من ڕزگار بت، ب وێ شانازییا ئەو ب خۆ دبەت ئەو دێ کەفتە داڤێن من))[١].

و کرنا دوعایێ بەری ژبیرکرنێ دئێت و پشتی ژبیرکرنێ: بەری ژبیرکرنێ؛ دا خودێ تە ژ وێ بپارێزت، و تە ژ ئەنجامێن وێ یێن خراب ڕزگار بکەت، و پشتی وێ؛ دا ئەو ل تە ببۆرت دەمێ تو دکەڤییە تێدا.

٣- هەڤالینی:

هەڤالینییا باش گرنگترین چەکە بەرگرییا ژبیرکرنێ پێ بێتەکرن، چونکی هەڤالێ باش تە هشیار دکەت گاڤا تە خۆ ژ بیرڤەکر، و ئەگەر بیرا تە هاتەڤە ئەو هاریکارییا تە دکەت، و گرنگییا چەکێ هەڤالینییێ زێدەتر لێ دئێت هندی کو خودان پتر ناڤدار ببت و دەرەجەیا وی د ناڤ خەلکی دا بلندتر لێ بێت، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿ئەگەر خودێ خێر بۆ ئەمیری ڤیا دێ وەزیرەکێ ڕاستگۆ دەتە د گەل، چی گاڤا وی خۆ ژبیرڤەکر ئەو دێ وی هشیار کەت، و ئەگەر ئەو هشیار بوو ئەو دێ هاری وی کەت، و ئەگەر خودێ خرابی بۆ وی ڤیا ئەو دێ وەزیرەکێ خراب دەتە د گەل ئەگەر وی خۆ ژبیرڤەکر ئەو وی هشیار ناکەت، و ئەگەر هشیار بوو ئەو هاری وی ناکەت﴾**[٢].

ژ بەر ڤێ چەندێ هەر مەزنەکێ سەرکەفتن د شەڕێ خۆ دا د گەل شەیطانی بڤێت، دڤێت هندەک مرۆڤێن باش ل دۆر خۆ کۆم بکەت دا ئەو ڕێکێ نەدەنە وی کو ئەو ئێمانەتێ خۆ ژ بیر بکەت، و خەلکێ خۆ ب پشت گوهـ ڤە بهاڤێت، و نەمانا هەڤالینییا باش خودانی دهاڤێتە نهالا غەفلەت و ژبیرکرنێ.

---

(١) حلية الأولياء ٣١٧/٩.

(٢) ئەبوو داوود ژ عائیشایێ ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٣٠٢.

یان جوانکرن و تازەکرنا گونەهێ ل بەر خودانی، و خەملاندن چەند لایەکان ڤەدگرت، ژ وان:

١- خۆشییا ب زێدەیی ڤە:

گونەهێ شرینییەکا ژ درەو و بەروەخت هەیە، دەمەکێ کێم دمینت و دچت.. شەیطان وێ ل بەر تە جوان دکەت و دخەملینت، و ب ڕەنگەکێ وەسا دئینتە بەر چاڤێن تە کو تو مەیلێ بۆ بکەی، پاشی ئەو دمینت ل بەر تە خۆش و شرین دکەت و دلێ تە دبەتێ، و زانینا تە ب زیانا وێ ژ بیرا تە دبەت، و دووماهییا وێ یا خراب ل بەر تە دپێچت، حەتا تو ڕەنگێ خۆشییا گونەهێ ب تنێ ببینی، و هەر تشتەکێ د دویڤ دا هەی ژ بیر بکەی، و گاڤا تو کەفتییە تێدا ژ نوی تو دێ هشیار بی!

ئبن جەوزی دبێژت: ژ بلی وی کەسێ ب غەفلەتێ سەکران بووی کەسەک تام ناکەتە خۆشییا گونەهان، ئەوێ خودان باوەر بت چو خۆشییێ ژێ نابینت، چونکی زانینا وی ب حەرامییا وێ گونەهێ و ترسا وی ژ جزادانێ دکەفتە ناڤبەرا وی و خۆشییێ دا، و ئەگەر ئەڤ زانینا وی ب هێز کەفت ئەو ب چاڤێ زانینێ نێزیکییا وی خودایی دبینت یێ ئەو ژ ڤی کاری دایە پاش، هنگی چو تام د وێ خۆشییێ دا نامینت.. هەما ئەو گاڤەکا ب تنێ پاشی پەشێمانییەکا بەردەوام و گرییەکا درێژ و خەما ل سەر کارێ وی کری دمینتە د گەل وی، خۆ ئەگەر ئەو بزانت ئەو یێ هاتییە عەفووکرن ژی، ئەو دێ د خەما عیتابێ دا مینت[1].

(١) صید الخاطر ص ٩٧.

و باشترین نموونە ل سەر خۆشییا ب زێدەیی ڤە بەرێخۆدانا حەرامە، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿ژن عەورەتە ڤێجا گاڤا ئەو دەرکەفت شەیطان ب کەیف ڤە بەرێ خۆ ددەتێ﴾[1].

طیبی دبێژت: ((مەعنایا دئێتە سەر هزرا مرۆڤی ئەڤەیە: هندی ژن د مالا خۆ دا شەیطان دلێ خۆ نابەتێ و خەلکی پێ د سەردا نابەت، بەلێ گاڤا ئەو دەرکەفت ئەو طەمەع دبت و طەمەعییێ پێ دکەت؛ چونکی ئەو داڤێن وییە و مەزنترین طەلهەیا وییە))[2].

ل ڤێرێ رادارێن شەیطانی د رێکا هەر ژنەکا ژ مالا خۆ دەردکەڤت دا دئێنە دانان، و ئبلیس چەکێ خەملاندن و خراندنێ دئێختە ملێ خۆ، و ئەو ب ڤێ ژنێ زەلامان د سەردا دبەت، و فتنە و جەمالێ ل وێ زێدە دکەت، ژ بەر ڤێ چەندێیە تو دبینی مێرێ ژنکا جوان چاڤێن خۆ ب دویڤ وێ ژنێ دا بەرددەت یا جوانییا وێ کێمتر ژ جوانییا ژنکا وی، ئەگەر یا ئاشکەرایە: چونکی ئبلیسی دو جندییێن خۆ پێکڤە پێن هنارتین، یێ ئێکێ دا وێ ژنکێ د چاڤێن وی دا بخەملینت، و یێ دوییێ دا شەهوەتا بەرێخۆدانێ بهاڤێتە دلێ زەلامی، و ب ڤێ چەندێ ئەو ل جهەکی ئاگری و گازێ دگەهینتە ئێک!

٢- تەلبیس و تێکەلکرن:

(تەلبیس) ئەوە کار ل بەر مرۆڤی وەسا تێکەل ببت حەتا ئالۆز ببت و ئێدی ئەو وی ژێکجودا نەکەت، و تشتێ ژ هەمییێ ب ترستر د ڤی چەکی دا ئەوە ئەو بەرێ مرۆڤی ژ تۆبێ وەردگێرت، کەسەک ئەگەر گونەهەکێ بکەت و بیرا خۆ لێ بینتەڤە و بزانت ئەو گونەهەک بوو وی کری، دێ تۆبە کەت و داخوازا لێبۆرینی بۆ خۆ ژ خودێ کەت؛ چونکی ئەو راستییا گونەهێ دزانت، و ژ جزایێ وێ دترست.. بەلێ ئەگەر وی گونەهەک کر و هەمی هزرا وی ئەو بت ئەوی کارەکێ چاک یێ کری، ئەڤە داخوازا لێبۆرینێ ژ خودێ ناکەت، بەلکی پتر دێ وی کاری کەت!

---

(١) ترمذی ژ ئبن مەسعوودی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٦٦٩٠.

(٢) فيض القدير ٦/٢٦٦.

و خەطەرییا بیدعێ ژ ڤێرێ دئێت، خودانێ وێ ئەوێ د خرابییێ دا نقۆبووی هزر دکەت ئەو یێ باشییێ دکەت، **سوفیانێ ثەوری** دبێژت: ((ل نک ئبلیسی بیدعە خۆشترە ژ گونەهێ، گونەهێ خودان ژێ تۆبە دکەت، بەلێ ئەو ژ بیدعێ تۆبە ناکەت))[1].

و دژوارترین فێلا شەیطانی و مەزنترین پیلانا وی ئەوە دەمێ ئەو مەسەلێ ل بەر جێگرێن پێغەمبەران، کو زانانە، ئالۆز و تێکەل دکەت، سوفیانێ ثەوری دبێژت: ((ئەگەر تە زانا ل بەر دەرێ سولطانی دیت تو بزانە ئەو دزیکەرە، و ئەگەر تە ئەو ل بەر دەرێ دەولەمەندان دیت تو بزانە ئەو ریمەتکارە، و هشیار بی نەئێیە خاپاندن کو ئێک بێژتە تە: تو دێ زۆرداریێ لادەی، یان بەرەڤانییێ ژ ئێکێ مەزلووم کەی، ئەڤە خاپاندنەکا ئبلیسییە زانا بۆ خۆ دکەتە هێجەت))[2].

سەرداچوون و تەحسینا زانایی وەکی وێ بومبێیەکا دەمدارە، شەیطان ل بەر کۆمەکا مرۆڤان ڤەدنت، و باوەرییا هزاران ژ وان پێ دکەتە ئارمانج، ڤێجا ئەو چەند تشتەکێ ب ترسە! ئبن قەییم دبێژت: ((مرۆڤ چاڤ ل زانا و عیبادەتکەرێن خۆ دکەن، ڤێجا ئەگەر زانا دفاجر بن، و عیبادەتکەر دجاهل بت، موصیبەت ب وان مەزن دبت، و فتنە ل سەر خاص و عامان دژوار دبت))[3].

٣- پێکڤەژیانا سلبی:

و ئەگەر تە ڤێت بزانی مەخسەد ب پێکڤەژیانا مرۆڤی یا سلبی چییە، بەرێ خۆ بدە ڤان نموونەیان:

- فەرمانبەرەکێ بەرتیلخۆر هەڤالەکێ وی دێ پەرداغەکێ ئاڤێ دەتە ڤێ، ئەو دێ بێژت: ببۆرە، ئەڤرۆ دوشەنبە ئەزێ ب رۆژیمە!
- ئێکێ دی بازرگانییێ ب تشتێ حەرام دکەت و هەر سال دچتە حەجێ!

---

(١) حلية الأولياء ٧/٢٦.
(٢) سير أعلام النبلاء ١٣/٥٨٦.
(٣) مفتاح دار السعادة ١/١٦٠.

- پۆلیسـەک عەزابـدانا بـێ گونەهـەکێ گرتـی ڕادوەسـتینت دا بچـت نڤێـژا خـۆ بکەت!
- کەسەک خوارنـا وی هـەمی ژ مـالێ ئێتیمانـە، و هـەر هـەیڤ کەفالـەتا چەنـد ئێتیمەکان دکەت.
- ئێـک بـەردەوام دچتـە حـەجێ و عـومرێ و دلـێ وی یـێ دگـەل جوهییـان دژی جیهادکەران.
- ئێکێ دی پەیوەندییەکا خراب د گەل کچەکێ دکەت و هاریکارییـا وێ دکـەت دا ڕاببتە نڤێژا سپێدێ!

خەطـەرییا ڤـێ داڤـا شـەیطانی ئـەوە ئـەو خرابییـا گونـەهێ د دلـی دا سـڤک دکـەت، بـەلکی هنـدەک جاران ئـەو ئێکـا هنـد ژ دلـی چێ دکـەت کـو ئـەو ئعترافـێ نەکەت کـو ئـەڤ کـارە گونەهە، و ئەڤە فێلەکا شـەیطانییە ئارمـانج ژێ ئـەوە خـودان ژ کرنا خۆ بۆ گونەهێ پەشـێمان نـەبت و وژدانـا وی وی نەئێشـینت، و ئـەو هـەڤالێن خراب ژ شەیطانێن مرۆڤ و ئەجنان ب تە ڕا بەرددەت دا تە تێبگەهینن کـو پێکڤـە ژیانا ئاشتیانە یا گونەهێ و خێرێ تشتەکێ سورشتییە، بۆ هندێ دا بـاوەری د دلـێ تـە دا لاواز ببـت و دینـداری بچرمسـت، و تـو بکەڤییـە د فتنـێ دا، حـەتا ئەگـەر جارەکێ تە خێرەک کر ژێ ئەو چو مفایی ناگەهیننتە تە؛ چونکی ئەو دێ تـە بـۆ کرنـا گونەهـەکا مـەزن پالـدەت، ب وێ هێجـەتێ کـو تـە هنـد خێـرێن زێـدە یـێن هـەین ڤـێ گونەهێ ژێ ببەن!

و ئەڤە چ تجارەتەکا ب مفایە بۆ شەیطانی، و چ خاپاندەکا دژوارە بۆ تە!

٤- گوهۆڕینا ناڤان:

ئێـک ژ ڕەنگێن خاپاندنا شەیطـانی بۆ مرۆڤان و خەملاندنا نەحەقییێ د چاڤێن وان دا ئـەوە ئـەو هنـدەک نـاڤێن شـرین و خۆشـتڤی ل بـەر دلان ددانتـە سـەر کـارێن حـەرام، دا ڕاسـتی بێتـە گوهـاڕتن و مـرۆڤ پـێ بێتـە خاپانـدن، و ئەڤـە ژ فێلـێن شـەیطانی یـێن ئێکـێ بـوو د گـەل مرۆڤـی، بـەری نوکـە د گـەل مـە بـۆری بـوو کـو شـەیطانی نـاڤێ (دارا هـەرمانێ / شـجرة الخلـد) ل سـەر دارا حـەرام دانـابوو؛ دا

خوارانا وێ ل بەر ئادەمی شرین کەت: ﴿ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ ﴾ (طـه: ١٢٠) و ئارمانجا دوژمنی ژ ڤێ چەندێ ئەوە ئەو رێکێ نەدەتە قوربانیێن خۆ کو ئەو ببنە نێچیرێن ئێشاندنا وژدانێ، و ئێخسیرێن وەعظ و نصیحەتان، بەلکی وی دڤێت هەردەم ئەو د گەل ناڤخۆییا خۆ دئاشت بن، و ژ ڤان کاران نەرەڤن یێن شەیطان هندەک ناڤێن درەوین ل سەر ددانت.

شەیطانێ لەعنەتی دزانت کو هندەک مرۆڤ هەنە وژدانا وان گونەها ئاشکەرا و سۆر ب سۆر قەبویل ناکەت، لەوا ئەو رادبت ناڤێ هندەک گونەهان دگوهۆرت، دا ئەو ب ساناهیتر وان گونەهان قەبویل بکەن، پشتی کو ل بەر وان کراسەکێ باش هاتییە بەر ڤان کاران..

- ئەوێ فاحیشە و زنایێ دکەت دبێژت: ئەڤە ئازادییا کەسایەتییە.
- دزیکەر دبێژت: ئەڤە مەجبوورییە، ژیان یا ب زەحمەتە و راتب یێ کێمە.
- دکتاتۆر دبێژت: ئەڤە زۆرداری نینە ئەز دکەم، ئەڤە پاراستنا ئێکەتییا مللەتییە، و پاشدا برنا گازییێن جوداکەرە.
- بەرتیلخۆر ناڤێ بەرتیلا خۆ دکەتە دیاری.
- درەوین دبێژت: ئەز یاری و ترانەیان دکەم.
- مەیڤەخۆر ناڤێ ڤەخوارنێن رووحی ل سەر عەرەقا خۆ ددانت!

٥- خەملاندنا راگەهاندنێ:

ئەگەر هەڤالێن خراب بشێن مرۆڤی تێ ببەن، و ئەو هژمارەکا کێمن و کارلێکرنا گۆتنا وان یا توخوبیدایە، پا هوین چ دبێژن بۆ وێ راگەهاندنێ یا د ئێک دەمی دا ب ملیوونان مرۆڤ بەرێ خۆ ددەنێ، و ئەو تشت تێدا دئێتە بەلاڤکرن یێ ب رێک و پێک هاتییە دارێتن؟ کارلێکرنا وێ یا سلبی دێ چەند بت ئەگەر ئەو بۆ وەربادانا راستییان بت؟ بێ گومان ئەو دێ دژوارترین رەنگێن خەملاندنێ بت، و ئەو دێ بتە ئەو سێرەبەندی یا عەقلێ مرۆڤی خراب دکەت. و ئاشکەرایە کو ئەوێ سێرەبەندی لێ دئێتەکرن قەت نەشێت راستییێ ب رەنگەکێ دورست ببینت.

ڤێلا سێیێ: لێك ئێخستن

بەرێ خۆ بدە جوداییێ د ناڤبەرا ملیاکەت و شەیطانان دا د مەسەلا پەیوەندییێن مرۆڤینییێ دا، و چاوا ملیاکەت دوعایێ بۆ کەسێ دلفرەهـ دکەن، و شەیطان هەڤرکییێ دئازرینن، هەر وەکی ئەو هەڤرکییەکا مرۆڤانە هەر لایەکی هندەک پشتەڤان ژ ملیاکەتان یان شەیطانان هەنە، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**حەلال نینە بۆ موسلمانی ژ سێ رۆژان زێدەتر پشت بدەتە موسلمانەکێ دی، ئەو هەردو دێ ژ حەقییێ ددویر بن هندی ئەو ل سەر حەرامییێ خۆ بن، و هەچییێ بەرێ ل یێ دی بزڤرت زڤرینا وی دێ بۆ وی بتە کفارەت، ڤێجا ئەگەر وی سلاڤ کر و یێ دی بەرسڤا وی نەدا ملیاکەت دێ بەرسڤا وی دەن، و شەیطان دێ بەرسڤا یێ دی دەن، و ئەگەر ئەو ل سەر سلبوونا خۆ مرن، ئەو قەت ل بەحەشتێ ناگەهنە ئێک**﴾[(١)].

ژ ڤێ حەدیسێ بۆ تە ئاشکەرا دبت کو ئێک ژ گرنگترین کارێن شەیطانی ئەوە ئەو موسلمانان لێک بێخت، و ئەڤی کاری بهایەکێ مەزن ل نک ئبلیسی هەیە، حەتا کو ئەو دچتە سەر و ستویێ وی شەیطانی و وی خەلات دکەت یێ بشێت ژن و مێران ژێک بکەت.

چەکێن هەڤدژ:

خودایێ مەزن تو ل مەیدانا شەڕێ نەهێلایە ب تنێ، بەلکی وی بەرێ تە یێ دایە وان تشتێن تو پێ ب هێز بکەڤی، ئەو ژی ئەڤەنە:

١- گۆتنا باشتر:

خودێ دبێژت: ﴿ وَقُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ﴾ (الإسراء: ٥٣) تو بێژە بەنیێن من: بلا ئەو گۆتنا باشتر بێژن.. چەکێ کوژەک یێ تو پێ ل ڤێرێ بەرانبەر شەیطانی ڕادوەستی ئاخفتنا نەرمە! خۆ ئەگەر تو بەرەڤانییێ ژ دینێ خودێ ژی بکەی تو گۆتنێن زڤر نەبێژە، بێ گومان ئەوێ بەرهنگاری تە دبت وی مەبدەئێ تە

---

(١) السلسلة الصحيحة رقم: ١٢٤٦.

نەڤێت، ڤێجا ئەگەر تە ڕەقی و زڤری ژی دا د گەل، و تە گۆتنێن هشک و نەخۆش گۆتن، ئەو خیلافا د ناڤبەرا تە و وی دا هەی شوینا کو ل سەر هزرەکێ بت دێ بتە خیلافەکا کەسایەتی، خودێ دبێژت: ﴿ وَلَا تَسْتَوِي ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ ﴾ (فصلت: ٣٤) باشی و خرابی وەکی ئێک نابت، تو ب باشییێ خرابییێ بدە پاش، ب ڤێ چەندێ ئەوێ نەیارەتی د ناڤبەرا تە و وی دا هەی دێ وە لێ ئێت هەر وەکی ئەو دۆستەکێ تە یێ نێزیکە. **ئبن قەییم** دبێژت: ((هنگی شەیطان وان لێک دئێخت ئەگەر ئەو تازە د گەل ئێک و دو نەئاخفتن، و دویر نینە شەڕەکێ لەش تێدا بێنە سۆتن دەسپێکا وی ژ بەر ئاخفتنەکا سەقەت بت))[1].

ب ڤێ چەندێ پەیڤا باش فەتیلا لێککەفتنێ دکێشت، و دەمێ تو بەرسڤا خرابییێ ب باشییێ بدەی ئاگرێ هەڤرکییێ دێ ڤەمرت.

٢- ژێکجودا نەبن:

هندی هند ئیسلامێ بەرێ ل ئێکبوونێ ئەو خۆ مە ژ ژێکجودابوونا سەرڤە سەرڤە ژی ددەتە پاش، ئەبوو ثەعلەبەیێ خوشەنی دبێژت: دەمێ خەلکی ل جهەکی ددانا ئەو ل گەلی و نهالان بژالە دبوون، ئینا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆتە وان: ﴿**بژالەبوونا هەوە ل ڤان گەلی و نهالان ژ کارێ شەیطانییە**﴾ ڤێجا پشتی هنگی وان ل جهەکی نەددانا ئەگەر هەمییان خۆ نەگەهاندبا ئێک، حەتا دا بێژی: ئەگەر پاتەیەکی ب سەر وان دادەن هەمی دێ کەڤنە د بن ڤە[2].

بەرێ خۆ بدێ چاوا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- خۆ ئەڤ ژێکجودابوونا شکلی ژی بۆ شەیطانی پالدا، و نهێنی ئەوە نێزیکبوونا لەشان دبتە ئەگەر کو ڕح ژی نێزیکی ئێک بن، ژ بەر ڤێ چەندێ شەیطان حەز دکەت موسلمانان ژێک دویر بکەت، ئەگەر خۆ ب لەشی ڤە بت، و هەر ژ بەر ڤێ چەندێ فەرمان ل مە هاتەکرن ئەم د نڤێژێ دا خۆ بگەهینینە ئێک؛ دا دوژمن نەکەفتە ناڤبەرا مە، پێغەمبەر

---

(١) الطرق الحكمية ص ٤١، مكتبة دار البيان.

(٢) ئەبوو داوود ڤەدگوهێزت رقم: ٢٦٢٨.

-سلاف لێ بن- دبێژت: ﴿ڕێزێن خۆ بگەهیننە ئێک، هندی شەیطانە، ل جهێ ڤالا ڕادوەستت﴾[1] و دبێژت: ﴿ئەز ب خودێ کەمە یان هوین دێ ڕێزێن خۆ ڕاست کەن یان خودێ دلێن هەوە دێ ژێکجودا کەت﴾ صەحابی دبێژت: ڤێجا من دیت هەر زەلامەکی ملێ خۆ ب ملێ هەڤالێ ڤەدنا، و گۆزەکا خۆ ب گۆزەکا وی ڤەدنا[2].

و گەلەک دەقێن قورئان و سوننەتێ هەنە تەئکیدێ ل سەر پێتڤییا هەبوونا ئێکبوون و نەبوونا جوداگبوونێ دکەن، و کو (دەستێ خودێ یێ د گەل کۆمێ).

٣- قەسە ڤەگوهێزی نینە:

فەسادی و قەسەڤەگوهێزی بومبەیەکا دەمدارە شەیطان پەیوەندییێن برایینییێ پێ دهلوەشینت، و ئەو ئاگرەکێ سوژەکە بۆ ڤیانێ.. **یەحیایێ کوڕێ ئەبوو کەثیری** دبێژت: ((قەسەڤەگوهێز د ڕۆژەکێ هندێ د ناڤبەرا مرۆڤان دا خراب دکەت یا سێرەبەند د هەیڤەکێ دا خراب نەکەت))[3].

ئەبوو حامدێ غەزالی بەحسێ قەسەڤەگوهێزی دکەت و دبێژت: ((ئەو بۆ وی دئێتە گۆتن یێ ئاخفتنا ئێکێ دی بۆ تە ڤەدگوهێزت و دبێژیت: فلان د دەر حەقا تە دا هۆ دبێژت، و قەسەڤەگوهێزی یا تایبەت نینە ب ڤی کاری ب تنێ ڤە، بەلکی پێناسەیا وێ ئەوە ئەو تشت بێتە ئاشکەراکرن یێ خودانی پێ خۆش نەبت بێتە ئاشکەراکرن، چ وی پێ خۆش نەبت یێ ئاخفتن ژێ بێتە ڤەگوهاستن یان یێ بۆ بێتە ڤەگوهاستن، یان ئێکێ سێیێ، و چ ئاشکەراکرن ب گۆتنێ بت یان نڤیسینێ یا ڕەمز و ئیشارەتان، و چ ژ گۆتنان بت یان کریاران، و چ عەیبەک بت یان تشتەکێ دی، و ڕاستییا قەسەڤەگوهێزییێ ڕاکرنا ستارەیە ل سەر وی تشتی یێ مرۆڤی پێ خۆش نەبت ئاشکەرا بت، و فەرە مرۆڤ خۆ بێ دەنگ بکەت ل سەر هەر تشتەکێ ئەو ببینت ژ حالێ خەلکی))[4].

---

(١) ئەحمەد ژ ئەنەسی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٣٤٥٤.

(٢) ئەبوو داوود ژ نوعمانێ کوڕێ بەشیری ڤەدگوهێزت، رقم: ٦٦٨.

(٣) شعب الإيمان ٤٤٨/١٣.

(٤) إحياء علوم الدين ١٥٦/٣.

٤- نەكامیيێ نەكە:

حەسەنێ بەصری دگۆت: ((ئەز ب خودێ كەمە نەكامی د دینێ مرۆڤی دا زویتر بەلاڤ دبت ژ وێ ئێشا دبێژنێ: ئەكلە، ئەوا د ناڤ لەشی دا دگەرییێت و وێ خراب دكەت))[1].

شیخ الإسلام ئبن تەیمییە د گۆتنەكا خۆ دا بەحسێ فێلێن شەیطانی دكەت كانێ چاوا ئەو غەیبەت و نەكامییێ ل بەر خەلكی شرین دكەت، و دبێژت:

((**هندەک** مرۆڤ بۆ چاڤلێكرنا خەلكێ دیوانێ یان هەڤال و مرۆڤێن خۆ غەیبەتێ دكەن هەر چەندە ئەو دزانن كو ئەو كەسێ غەیبەتا وی دئێتەكرن یێ بێ گونەهە، دبێژت: ئەگەر ئەز ژی غەیبەتا وی نەكەم خەلكێ دیوانێ ژ من رازی نابن، و دێ ژ من رەڤن..

و **هندەک** غەیبەتێ دئێخنە چەند قالبەكان: جار د قالبێ دیانەت و چاكییێ دا، دبێژت: عەدەتێ من نینە ئەز بەحسێ كەسێ بكەم و ئەز غەیبەتێ و درەوێ ناكەم، بەلێ من دڤێت حالێ وی بۆ هەوە بێژم.. و دبێژت: ب خودێ ئەو مرۆڤەكێ مسكینە و یێ باشە، بەلێ ئەو یێ هۆسایە و هۆسایە.. و بەلكی بێژت: هەما بهێلن خودێ ل مە و وی نەگرت، و مەخسەدا وی شكاندنا وییە..

و **هندەک** بۆ ریمەتی ئێكی بلند دكەن دا خۆ پێ بلند بكەن، ئێک ژ وان دبێژت: شڤێدی د نڤێژێ من دوعا بۆ فلانی كرن دەمێ من زانی وی فلان كار یێ كری، دا ئەو خۆ بلند بكەت و وی ل نک وان بشكێنت یێن وی دنیاسن. یان دبێژت: عەقلێ فلانی یێ سڤكە و زوی د تشتان ناگەهت، و مەخسەدا وی ئەوە مەدحێن خۆ بكەت، و كو ئەو زوی تێ دگەهت.

و **هندەک** ژ حەسویدی غەیبەتێ دكەن، ڤێجا ئەو دو كارێن كرێت ل نک خۆ كۆم دكەن: غەیبەتێ و حەسویدییێ.

---

(١) إحیاء علوم الدین ١٤٣/٣. و ئەز (وەرگێر) دبێژم: بەلكی ئەو ئێش ئەو بت یا نوكە دبێژنێ: پەنجەشێر.

و **هندەک** غەیبەکێ د قالبێ یاری و ترانەیان دا ئاشکەرا دکەن، دا ئەو وی کێم بکەن یێ ئەو ترانەیان بۆ خۆ پێ دکەن.

و **هندەک** غەیبەتێ دکەنە د قالبێ عەجێبگرتنێ دا، و ئێک ژ وان دبێژت: ئەزێ ژ فلانی عەجێبگرتیمە چاوا ئەو فلان تشتی دکەت یان وی فلان تشت کرییە.

و **هندەک** وێ دئێخنە کراسێ خەمگینییێ و دبێژن: فەقیری فلانی دلێ من گەلەکێ پێڤە وی فلان کارێ کری، و هەچییێ گوهێ خۆ بدەتێ دێ هزر کەت دلێ وی یێ پێڤە و ئەو ب خۆ وی دڤێت دلێ خۆ د دەر حەقا وی دا هوین کەت.

و **هندەک** غەیبەتێ د قالبێ کەربڤەبوون و نەهێلانا خرابییێ دا ئاشکەرا دکەن، تشتەکی ئەو دبێژن و مەخسەدا وان تشتەکێ دیییە. و ئەڤە ژ ئێشێن دلی یێن مەزنن))[1].

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- د گۆتنەکا خۆ دا دبێژت: ﴿**هەچییێ بەرەڤانییێ ژ ناموسا برایێ خۆ بکەت دەمێ ئەو نە یێ حازر، حەقە ل سەر خودێ وی ژ ئاگری ئازا کەت**﴾[2].

٥- جەدەلێ نەکە:

موسلمێ کورێ یەساری دبێژت: ((هشیاری جەدەلێ بن، ئەو دەمێ نەزانینا زانایە، و ب جەدەلێ شەیطانی دڤێت وی بتەحسینت))[3].

مەعنا جەدەل ئەو کونە یا شەیطان ل هیڤییێ کو ل شویرها دلی ڤەکەت دا وی خراب بکەت، ژ بەر کو جەدەل سەری دکێشتە نەیارەتییێ، و بەلکی ئەو بەرێ خودانی بدەتە درەوێ و گۆتنێن سەقەت و نەقەبویلکرنا حەقییێ ژی.

---

(١) مجموع الفتاوى ٢٣٨/٢٨.

(٢) ئەحمەد و طەبەرانی ژ ئەسمائا کچا زەیدی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٦٢٤٠.

(٣) أخلاق العلماء للآجري ٥٧/١.

بێ ئومێدی و بێ هیڤیبوون نە ب تنێ حەرامییەکە شەیطان تە دئێختێ، بەلکی ئەو ئێک ژ گونەهێن مەزنە، پسیار ژ **ئیبراهیمێ کورێ ئەدهەمی** هاتەکرن: گونەها ژ هەمییان مەزنتر چییە؟ وی گۆت: ((بێ هیڤیبوونا ژ رەحما خودێ))[1].

بۆچی؟

چونکی هەر شکەستنەکا ل مەیدانا شەڕی دڤێت بەری وێ شکەستنەکا نەفسی د دلێ شەڕکەران دا هەبت، و هنگی چو مەعنا و بها بۆ چەکی نابت.

بێ ئومێدی چەکەکێ بچویکە ژ وان چەکێن نەیارێ خودێ د شەڕێ خۆ دا د گەل مە ب کار دئینت، و ئەو نائێتە بەرانبەر وی چەکێ گران یێ شەیطان د شەڕ و نەفیرعاما خۆ دا ب کار دئینت. یا ب ساناهییە تو وێ ئەو قەیدێ ڤەکەی ئەوا د دەستێ مرۆڤەکی دا یان د پیێ وی دا بت، بەلێ دێ چاوا بت ئەگەر ئەڤ قەیدە د کویراتییا نەفسا وی دا یا چاندی بت؟ عەقل و هزرا وی گرت بت؟ کریار و لڤینێن وی گرێدا بن؟ ئەو نزانت ئەڤ قەیدە ل کیڤەیە و چاوا پەیدا بوویە؟ چونکی ئەو یێ مەزن بووی و خۆ ب ڤی ڕەنگی دیتی!

ئەگەرێن بێ ئومێدییێ:

١- کەفتنا د گونەهێ دا:

ئبن قەییم دبێژت: ((ئەگەر خودێ خێرەک بۆ عەبدێ خۆ ڤیا دێ وی ئێختە د گونەهەکا وی بشکێنت دا))[2].

ئەگەر تو ژ گونەها خۆ پەشێمان بووی، و تە کەربێن شەیطانێ خۆ ڤەکرن، و تە کارێ تولستاندنێ ژ وی کر، و تو یێ ڕژد بووی کو دربێ وی ب دربەکێ دژوارتر بزڤرینی، و تو د ڤێ چەندێ دا ب سەرکەفتی، ئەو تە مەسەلە ب لایێ خۆ ڤە بر و تە شکەستنا خۆ کرە سەرکەفتن، و ئیمامێ نەسەفی ڕاست دبێژت دەمێ مزگینییێ

(١) المجالسة و جواهر العلم، أبو بكر الدينوري ٤٠٥/٦.
(٢) مدارج السالكين ٣٢٦/١.

ددەتە وی کەسی یێ گەلەک گونەهـ کرین، و دبێژت: ((هزار گونەهان تو ب ئێک تەوبێ دێ ڕاکەی))[1]، و گونەهـ ئەگەر چەند یا مەزن بت، ئەو ل بەر خودێ یا مەزن نابت.

٢- گەلەکییا گونەهان:

دەمێ حوذەیفەیێ کوڕێ یەمانی گازندەیا خۆ ئینایە نک پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- و گۆتییێ: ئەز مرۆڤەکم ئەزمانێ من یێ دژوارە، پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆتێ: ﴿و ئستغفار چ لێ هات ئەی حوذەیفە؟ هندی ئەزم ل شەڤ و ڕۆژێ سەد جاران ئەز ئستغفاران دکێشم﴾[2].

و گۆتنا **یەحیایێ کوڕێ موعاذی** چەند یا تازەیە دەمێ ئەو د دوعایەکا خۆ دا هیڤییێ نیشا گونەهکاران ددەت، و دەرگەهەکی ل بەر بێ ئومێدان ڤەدکەت: ((هیڤییا من ژ تە د گەل گونەهان نێزیکە پتر لێ بێت ژ هیڤییا من ژ تە د گەل کریاران، چونکی د کریاران دا ئەز پال ددەمە سەر ئیخلاصێ و ما چاوا ئیخلاص دێ ب دەست من کەڤت و ئەز ب دەردان یێ ناڤدارم؟ بەلێ د گەل گونەهێ ئەز پال ددەمە سەر عەفوا تە، و ما چاوا تو وان ناغەفرینی و مەردینی و کەرەم سالۆخەتێ تەیە؟))[3].

٣- دوبارەکرنا گونەهان:

زالبوونا بێ ئومێدییێ ل سەر دلی دبت بتە ئەگەرا دوبارەبوونا کەفتنێ، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- تبیعەتێ مرۆڤی ل بەرچاڤ وەرگرتییە یێ کو خالەکا لاوازییێ د گەل دوبارە دبت، دەمێ دبێژت: ﴿عەبدەکێ خودان باوەر نینە ئەگەر وی گونەهەک نەبت دەم بۆ دەمی لێ بزڤڕت، یان گونەهەکا ئەو بەردەوام دکەت حەتا ژ دنیایێ بار دکەت، خودان باوەر یێ هاتییە ئافراندن کو بێتە جەربانـدن دفتنە

---

(١) تفسير النسفي (مدارك التنزيل وحقائق التأويل) ٢/٤٣٨.

(٢) ئەحمەد و ترمذی و ئبن ماجە ژ حوذەیفەی ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم: ٢١١٦.

(٣) الإحياء ٤/١٥٣.

بچت، و گەلەک تۆبە بکەت، و تشتان ژ بیر بکەت، گاڤا بیرا وی هاتە ئینان ڤە ئەو هشیار دبت﴾[1].

وەسواسا شەیطانی د گوهێ عەبدی دا یا بەردەوامە: ئەڤە چ تۆبا دارکۆکەیە؟ ئەرێ هەر جارەکا ئەز ڕاست بووم دێ زڤرم و وی ئاڤاهی هەرفینم یێ من ئاڤاکری؟ بەلێ.. چاوا عەبد بێ ئومێد ببت، و ئەو باشییا خۆ ژ دوبارەکرنا تۆبێ وەردگرت؟ دەمێ **عەلییێ کوڕێ ئەبوو طالبی** گۆتی: باشترینێ هەوە ئەوە یێ دفتنە بچت و تۆبە بکەت. گۆتن: پا ئەگەر ل گونەهێ زڤری ڤە؟ وی گۆت: دێ تۆبە کەت و داخوازا لێبۆرینێ ژ خودێ کەت. گۆتن: ئەگەر ل گونەهێ زڤری ڤە؟ وی گۆت: دێ تۆبە کەت و داخوازا لێبۆرینێ ژ خودێ کەتە ڤە. گۆتن: حەتا کەنگی ئەو دێ وێ چەندێ کەت؟ وی گۆت: حەتا یێ وەستیای دبتە شەیطان[2].

مەعنا: ئارمانجا شەیطانێ مەزنتر ژ دوبارەکرنا گونەهان بێ ئومێدکرن و گرتنا دەرگەهانە، و عەبد ژ بیرا خۆ دبەت کو مەزنترین گونەه پویچ دبت ئەگەر ڕەحما خودێ دۆر لێ گرت، و گونەهێن بچویک ب ئصرار و ڕژدییێ مەزن دبن.

کەعب دبێژت: ((عەبد گونەهەکا بچویک دکەت و ئەو وێ ب چو ڤە ناگرت، و ژێ پەشێمان نابت، و داخوازا لێبۆرینێ بۆ خۆ ناکەت، ڤێجا ئەو گونەه ل نک خودێ هند مەزن دبت حەتا هندی چیایی لێ دئێت، و ئەو گونەهەکا مەزن دکەت و ژێ پەشێمان دبت، و داخوازا لێبۆرینێ دکەت، ڤێجا ئەو ل نک خودێ بچویک دبت حەتا بۆ وی دئێتە ژێبرن))[3].

ڤێجا ئەگەر گونەهەک ژ تە چێبوو بلا ئەو نەبتە ئەگەرا بێ ئومێدییێ ل نک تە، بەلکی ئەو گونەها دووماهییێ بت ل سەر تە هاتییە نڤیسین، و بەلکی پشتی هنگی دەرگەهەکێ بەحەشتێ ل بەر تە هاتبتە ڤەکرن پشتی کو ژ بەر پەشێمانییا تە دەرگەهەکێ لێبۆرینێ ل بەر تە هاتییە ڤەکرن.

---

(١) حەدیسەکا دورستە طەبەرانی ژ ئبن عەبباسی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٥٧٣٥.

(٢) التوبة لابن أبي الدنيا ص ٣٠٣.

(٣) الإحياء ١٥٣/٤.

٤- نەیارەتییا درێژ بۆ خودێ و پێغەمبەرێ وی:

بۆرییێ تە یێ چاوا بت، و دیرۆکا تە چەند یا ڕەش بت، تو بێ هیڤی نەبە، چونکی د گاڤەکا ب تنێ دا رەحما خودێ عەجێبییان دکەت!

و ئەگەر تە نموونەیەک ل سەر ڤێ چەندێ دڤێت ئەڤە **عەکرەمەیێ کوڕێ ئەبوو جەهلی** باشترین نموونەیە.. ڕۆژا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- باژێرێ مەکەهێ ڤەکری، وی هەمی کەس عەفووکرن شەش کەس تێ نەبن، گۆت: ئەگەر هەوە ئەو دیتن خۆ ب پاتەیێ کەعبێ ڤە گرت بت وان بکوژن! و ئێک ژ وان عەکرەمە بوو.

عەکرەمە ژ مەکەهێ ڕەڤی و ب لایێ حەبەشێ ڤە چوو، گاڤا ئەو ل دەریایێ سویار بووی، پێل و هرەبایەکێ دژوار ب گەمیا وان کەفت، خودانێن گەمییێ گۆتە سویاران: هەر ئێک خۆ خلاص کەت، صەنەمێن هەوە ل ڤێرێ چو فایدەی نادەنە هەوە! هنگی عەکرەمەیی د گەل خۆ پەیمان دا کو هەر جارەکا خودێ وی ڕزگار بکەت ئەو بزڤرتە مەکەهێ و باوەرییێ ب موحەممەدی بینت و دەستێ خۆ بکەتە د دەستێ وی دا.. و وەسا چێبوو، و ئەو هات و موسلمان بوو، و پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- ب بەر ڤە چوو و چوو سەر و ستوییێ وی وی گۆتێ: ب خێر بێت سویارێ مشەخت.

پشتی ئەو موسلمان بووی و دا کو ئەو گونەهێن خۆ ژێ ببەت، وی گۆتە پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن-: هنگی ئەز ڕادوەستم کانێ من چەند مال دژی تە خەرج کرییە ئەز هندی وی د ڕێکا خودێ دا خەرج بکەم.

ل ڕۆژا یەرمووکێ دەمێ شەڕ د ناڤبەرا موسلمان و کافران دا گەرم بووی و هندەک موسلمان ژ مەیدانێ ڕەڤین، وی گۆت: د هەمی شەڕان دا ئەز بەرانبەر پێغەمبەرێ خودێ ڕاوەستیابووم ئەڤرۆ ئەز دێ ژ هەوە ڕەڤم! پاشی وی گازی کر: کی دێ سۆزێ ل سەر مرنێ دەتە من؟ چارسەد زەلامان سۆز دایێ، و وان هەمییان شەڕ کر حەتا هاتینە کوشتن ئێک تێ نەبت، دەمێ هندەکان گۆتییە عەکرەمەیی: تەقوایا خودێ بکە و چاڤێ تە ل تە بت، وی گۆت: دەمێ من شەڕ بۆ لات و عوززایی دکر من خۆ نەددا پاش، ڤێجا ئەڤرۆ بۆ خودێ و پێغەمبەری ئەز خۆ بدەمە پاش؟ نە ب خودێ ئەو قەت نابت، و وی شەڕ کر حەتا هاتییە کوشتن، خودێ ژێ ڕازی بت.

چەکێن هەڤدژ:

مەزنترین چەکێ تو بەرسنگێ بێ ئومێدییێ پێ گری ئەڤەنە:

١- کرنا دوعایێ:

شێخ عەبدلقادرێ گەیلانی د گۆتنەکا خۆ دا بیرا مە ل بهایێ دوعاکرنێ دئینتە ڤە، و دبێژت: ((خەلک ڕۆژەکێ دویان سێیان یان هەیڤەکێ یان سالەکێ دویان هەوجەیییێن تە بۆ تە ب جهـ دئینن، پاشی بێنا وان ژ تە تەنگ دبت! تو هەڤالینییا خودایێ حەق بکە و هەوجەیییێن خۆ ببە بەر دەرگەهێ وی، بێنا وی ژ تە تەنگ نابت و ئەو هەوجەیییێن دنیایێ و ئاخرەتێ بۆ تە دقەتینت))[1].

٢- هزرا باش ژ خودێ:

جابرێ کورێ عەبدللاهی دبێژت: بەری پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- بمرت ب سێ ڕۆژان من گوهـ لێ بوو وی دگۆت: ﴿**وەنەبت ئێک ژ هەوە بمرت ئەگەر هزرەکا باش ژ خودێ نەکەت**﴾[2].

٣- خۆ ب دەست حیکمەتا خودێ ڤە بەردە:

پشتی فەرمانا ب صەبرێ خودایێ مە گۆت: ﴿ **فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ۝٧٧** ﴾ (غافر: ٧٧) یەعنی: ئەی موحەممەد یان د ژیانا تە دا هندەکێ ژ وێ عەزابا مە گەف پێ ل ڤان موشرکان کری دێ نیشا تە دەین، یان ئەم دێ تە مرینین هێشتا ئەو چەندە ب سەر وان دا نەهاتی، و دووماهییا تە و یا وان بۆ نک مەیە؛ دا ئەم حوکمی د ناڤبەرا تە و وان دا بکەین کو وان ببەینە ئاگری و ل نک خۆ ل بەحەشتێ قەدرێ تە بگرین.

مەعنا هەردو ئحتیمال هەنە! کو تو دووماهییا نەیارێن خۆ ببینی یان نەبینی، بەلێ گەفا خودێ بۆ وان هەر دێ ب جهـ ئێت.

---

(١) مواعظ عبد القادر الجيلاني ص ١١٩.

(٢) حەدیسەکا دورستە ئەحمەد و موسلم و ئەبوو داوود و ئبن ماجە ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم: ٧٧٩٢.

پەیام ل ڤێرێ ئەڤەیە: عەبد عەبدە و خودێ خودێیە! و دەستنیشانکرنا دەمێ سەرکەفتنێ و دووماهییان زۆرداران نە ژ کارێن عەبدییە، ئەو کارێ خودێ ب تنێیە و نە یێ عەبدانە. ﴿ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَۖ قُلۡ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبٗا ۝٥١ ﴾ (الإسراء: ٥١) ئەو دبێژن: دەمێ وێ چەندێ کەنگییە؟ تو بێژە: بەلکی ئەو یێ نێزیک بت. و ب ڤێ چەندێ مرۆڤ ژ وێ وەستیانا نەفسێ خلاص دبت یا ئەڤ پسیارە ب دویڤ خۆ دا دئینت: ئەرێ سەرکەفتنا خودێ کەنگییە؟ و بەرێ وی دکەفتە مەیدانا بەرفرەها: تە چ کرییە تو پێ هەژی وێ سەرکەفتنێ ببی![1]

٤- یا فەر کارە نە ئەنجام:

ژ کەرەما خودێ د گەل تە ئەوە تو پالەیی ل نک وی، و کەرەما ل سەر کەرەمێ ئەوە دەمێ تو ب کارێ خۆ رادبی ئەو کرێیا تە ددەتە تە، نە کو پشتی تو دگەهییە ئارمانجێ.. ژ بەر ڤێ چەندێ کارێ ژ هەمییان ب خێرتر ئەوە یێ بەرێ تە پێ ل ئەنجامەکێ دنیایێ نەبت، گوهدارییا ڤێ گۆتنا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- بکە: ﴿**باشترین خێر ئەو خێرە یا تو د گەل وی مرۆڤێ خۆ دکەی یێ حەز ژ تە نەکەت**﴾[2] نهێنییا ڤێ چەندێ چییە؟ نهێنی ئەوە تو وێ خێرێ بۆ خودێ ددەی و بەرێ تە لێ نینە ئەو بەرانبەرەکی بدەتە تە یان مەدحێن تە بکەت، لەو پەیڤا ئیخلاصێ ل پەرێ تە دئێتە نەخشاندن.

٥- رەحما خودێ نە کارێ تە:

د ئێکەمین حیکەمێن عەطائی دا نیشانەکا ئاشکەرا و تەرازییەکا جوداکەر هەیە: **ژ نیشانێن پالدانا ل سەر کاری ئەوە هیڤییا تە کێم ببت دەمێ سستییەک دکەفتە کاری**. بێ هیڤیبوونا تە ژ لێبۆرینا خودێ ژ بەر کەفتنا د گونەهێ دا نیشانا سستییا باوەرییێیە، و ئەو شکەستنەکا ئاشکەرایە ل بەرانبەر شەیطانی. ئەی عەبدێ بێ ئومێد! دیارە دەمێ تو یێ ب هیڤی ژ دان و کەرەما خودێ تە پالددا

---

(١) ينابيع الرجاء ٢/٣٤.

(٢) حەدیسەکا دورستە ئەحمەد و طەبەرانی ژ ئەبوو ئەییووب و حەکیمێ کورێ حزامی ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم: ١١١٠.

سەر کارێ خۆ یێ چاک، لەوا دەمێ کارێ تە خراب بووی و گونەهێن تە زێدە بووین هیڤییا تە نەما و تو بێ ئومێد بووی؟ ئەگەر تو یێ وەسا بی، تو بزانە کو تو وی تشتێ نەیێ خۆ بۆ خۆ پالددەی، و تو خۆ ب کارێ خۆ پشتگەرم دکەی نە ب دان و قەنجییا وی، و تو خۆ دهێلییە ب هیڤییا خۆ ڤە نە خودایێ خۆ!

٦- ژێبرێ گونەهان:

ژ بلی باشییان گونەه ب تشتەکێ دی نائێنە ژێبرن، و ژێبرنا گونەهان ل ڤێرێ دو تشتان ڤەدگرت:

ئێک: ژێبرنا ڤیانا وان ژ نەفسێ، و چاندنا نەڤیانێ، ب ڕەنگەکێ وەسا کو نەفس بشێت ب ڕەنگەکێ ساناهی پشت بدەتە گونەهان، و کرنا باشییان ل نک ببتە ئەصل و بنیات.

دو: ژێبرنا گونەها خرابییان دەمێ ئەو چێ دبن.

فێلا پێنجێ: کێشانا هێدێ هێدێ

موصیبەت ئەوە شەیطان بەندکی ب نک مە ڤە درێژ بکەت، و ئەم ل دویڤ بچین حەتا بکەڤینە طەلهێ! ڤێجا هشیار بی سەرێ بەندکێ وی وەرنەگری؛ چونکی گاڤا تە ئەو وەرگرت ئێدی تو نەشێیە تشتێ ل دویڤ دئێت، خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ ﴾ (النور: ٢١) ئەڤ ئایەتە وێ ڕێبازێ بۆ مە ئاشکەرا دکەت یا شەیطان د گەل قوربانییێن خۆ ب کار دئینت، و کو ئەو ب جارەکێ هێرشێ نادەتە سەر وان دا ئەو وان ژ ڕۆناهییێ دەرێیختە تارییان، بەلکی ئەو وان هێدی هێدی ب نک خۆ ڤە دکێشت حەتا کو بگەهتە ئارمانجا خۆ.

دەستپێک یا پیس و ب فێلە، هندەک پێگاڤێن کورتن، کارێن سادە و بێ گونەهن، تشتێن حەلالن، بەلێ ئارمانجا دووماهییێ کرێتی و فاحیشەیە!

ڕێکێن شەیطانی گەلەکن، و دبت هندەک جاران ئەو دهەڤدژ بن، بەلێ ئارمانجەک وان هەمییان دگەهینتە ئێک، ئەو ژی گرتنا نێچیرێیە ب طەلهێ، و کوشتنا باوەرییێ.

هندەک جاران شەیطان ب لەز و ب خافلەتی ڤە هێرشێ دئینت بێی کو مرۆڤی کارێ خۆ بۆ وێ چەندێ کربت، و هندەک جاران ژی ئەو هێدی هێدی ل دویڤ پلان و نەخشەیەکێ دویر و درێژ کاری دکەت، بێی کو قوربان پێ بحەسیبیێت، و ئەڤ چەندا هە دەمەکێ درێژ و صەبرەکا زێدە پێ دڤێت، بەلێ بۆ وی خەم نینە هندی دەمێ درێژ ببت مادەم ئەو وی دگەهینتە مرادێ، و دەمێ درێژێ شەڕی شەڕکەری مژویل ناکەت مادەم دووماهیێ ئەو دێ سەرکەڤت.

مەتەلا شەیطانی د ڤێ چەندێ دا وەکی مەتەلا ویبە یێ چپکەکا بچویکا ژەهرێ بەردەدەتە ناڤ لەشەکی یا کو کارێ وێ پشتی دەمەکی دیار دبت، چپکەکا بچویک و کێمە بەلێ ئەو یا بەردەوامە، و پیچ پیچە ئەو دئێتە زێدەکرن حەتا دووماهیێ قوربانی وەردگێرت، و کارێ شەیطانی ل ڤێرێ وەکی نکراندنا بەرگریا ڕەڤا باوەرییێیە، نکراندنەکا هێزا دلی پیچ پیچە لاواز دکەت، دا ئەو سوباهی یان دوسوبە بکەڤت.. و چپکا ئاڤێ د گەل شرینییا خۆ ئەگەر دەمەکێ درێژ ب کەڤرێ کەفت دێ وی صمت، و با د گەل نازکییا خۆ ب بۆرینا زەمانی چیایی ژ جهێ وی دبەت.

و ئەوێن ئەڤ چەکە د گەل وان دئێتە ب کارئینان ئەون یێن باوەرییا وان ژ یا هەمی مرۆڤان ب هێزتر، و قویناغا هزار میلان ب پێنگاڤەکێ دەست پێ دکەت، و یا گرنگ بۆ دوژمنێ تە ئەوە ئەو پەردەیێ نەفسی ژ ناڤبەرا تە و گونەهێ ڕاکەت حەتا کو ئەو د چاڤێن تە دا بچویک ببت، و ل بەر دلێ تە ب ساناهی بکەڤت، و ب چوڤەنەگرتنا گونەهێ مراد و ئارمانجا شەیطانییە، جار ئەو گونەهێ ل بەر تە دکەتە چوننە، و جار گونەها تە ژ بیرا تە دبەت، و گاڤا وی گونەهەکا بچویک ب تە دا کرن، ئەو دێ بتە پرەک د ناڤبەرا تە و گونەها مەزن دا، و ئیشارەتا پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- بۆ ڤێ چەندییە دەمێ دبێژت: ﴿**هشیار گونەهێن بچویک بن! مەتەلا گونەهێن بچویک وەکی مەتەلا کۆمەکا مرۆڤانە د نهالەکێ دا بدانن، ڤێجا ئەڤە زلکەکی بینت و وێ هە زلکەکی بینت، حەتا ئەو نانێ خۆ پێ بپێژن، و هەر جارەکا**

خودان دەست بدەتە گونەهێن بچویک ئەو دێ وی بەنە هیلاکێ﴾[1] و تشتێ هاریکاریا ڤێ چەندێ دکەت ئەوە شەیطان یێ ب بزاڤە و ناوەستیییێت و بەردەوام یێ د کاری دا، و ئەگەر جارەکێ ئەو فاشل ببت ژی ئەو لێڤە نابت، و بێ ئومێد نابت ئەگەر ئەوێ وی بۆ خۆ کرییە ئارمانج چەند د ناڤ چاکان دا یێ بهاگران ژی بت، و ئەگەر ئەو نەشیا ئەڤرۆ ئەندامێن ئێکی پیس بکەت ئەو دێ کاری بۆ پیسکرنا هزرا وی کەت، و هەبت نەبت هزرا پیس رۆژەکێ دێ لەشی پیس کەت!!

و شەیطان ڤی شەرێ خۆ ل گەلەک مەیدانان دگێرت، ژ وان:

١- ڤەخوارنا مەیێ:

ئەوا ب فرەکێ دەست پێ دکەت، پاشی پەرداغەکی، پاشی دبتە بەلا، ب ترانە و یارییەکێ دەست پێ دکەت و ب ئیدامانەکا خودانی دبەتە هیلاکێ ب دووماهی دئێت، و پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿ئەوێ بمرت یێ مودمن ل سەر ڤەخوارنا مەیێ وەکی صەنەمپەرێسی دێ چتە نک خودێ﴾**[2].

٢- بەرێخۆدان:

زنجیرەکا خودان خەلەکێن پێکڤە گرێدایە، ئەگەر تە خەلەکەک گرت ئەو دێ تە کێشتە یا دی حەتا تە دبەتە دووماهییێ، و تو نەشێی راوەستینی یا بەرگرییێ بکەی، دەرگەهەکە ئەگەر تە ئەو ڤەکر تو نەشێی وی بگری..

و ئەرێ راستە وەکی دبێژن کو دەستپێکا هەمی کریاران ژ بەرێخۆدانێیە؟ یان بەری بەرێخۆدانێ تشتەکێ دی هەیە؟

بەلێ تشتەک هەیە بەری بەرێخۆدانێ دئێت، نە بەس بەری وێ دئێت بەلکی خودانی ب نک وێ ڤە پالددەت و وێ ل بەر وی شرین دکەت، ئەو ژی هزرا خرابە، یان هزرکرنا د خرابییێ دایە، ئەوا شەهوەتێ دئارینت، و بەرێخۆدان ب دویڤ دا دئێت.

---

(١) حەدیسەکا دورستە ئەحمەد ڤەدگوهێزت، السلسلة الصحيحة رقم: ٣٨٩.

(٢) حەدیسەکا دورستە طەبەرانی ژ ئبن عەبباسی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٦٥٤٩.

٣- بێ ستارەییا ژنێ:

ئەوا ب عەرەبی دبێژنێ: (تەبەروج)، ل دەستپێکێ شەیطان داخوازێ ژ ژنێ دکەت کو ئەو هندەک داڤان ژ پرچا خۆ ژ بن دەرسۆکێ دەربێخت، دبێژتێ: چو نینە ئەگەر کراسێ تە پیچەکێ یێ تەنک بت، یان ڕەنگێن وی هندەکێ دبالکێش بن، پیچەک خەملاندن قەیدی ناکەت، چو زیان د مکیاجەکێ سڤک دا نینە.. و هۆسا پیچ پیچە حەتا تەنازول ل دویڤ تەنازولێ پەیدا دبت و مەسەلە دگەهتە خۆ ڕویسکرنێ.

٤- ڤیانا حەرام:

سەعیدێ کوڕێ موسەییبی دبێژت: ((چی گاڤا شەیطان ژ ئێکی بێ هیڤی بوو ب ڕێکا ژنکان دێ ئێتێ))[١].

٥- دزی:

دزیبا ئێکێ ئەو نینە یا (نصاب) تێدا هەبت و دەستێ خودانی پێ بێتە بڕین، بەلێ پیچ پیچە ئەو مەزن دبت، ژ هێکێ دەست پێ دکەت حەتا دگەهتە (نصابی)، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿خودێ لەعنەت ل دزیکەری کرینە: هێکەکێ دزت دەستێ وی دئێتە بڕین، و وەریسەکی ددزت دەستێ وی دئێتە بڕین﴾**[٢]، یەعنی: ژ دزییەکا بچویک دەست پێ دکەت حەتا دگەهتە حەددێ بڕینا دەستی.

٦- ریمەتی:

ل سەری ئەو کاری ب ئیخلاص دکەت، باشییێن خۆ ل بەر خەلکی ڤەدشێرت؛ دا ئێک ژ وان حەفتان بت یێن خودێ سیبەرێ لێ دکەت ڕۆژا گەرما مەزن، پاشی شەیطان وەسواسێ بۆ وی چێ دکەت کو چو زیان د هندێ دا نینە تو نهێنییا خۆ ئاشکەرا بکەی و کارێ خۆ بەرچاڤ بکەی، پاشی وە لێ دکەت ڤیانا ئاشکەراکرنا کاری ل بەر مرۆڤان ل نک وی پەیدا ببت.

---

(١) روضة المحبين ونزهة المشتاقين ١٩٧/١.

(٢) بوخاری و موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزن.

جارەکێ **حەسەنی** وەعظەک دکر، ئینا زەلامەکی ل دیوانێ ئاخینکەک ڕاهێلا، حەسەنی گۆتێ: ((ئەگەر ئەو بۆ خودێ بت، تە خۆ ئاشکەرا کر، و ئەگەر بۆ وی نەبت تو چوویە هیلاکێ))[1].

٧- هەڕفاندنا طاعەتێ هێدی هێدی:

تشتەک ئەگەر بوو عەددەت و هەر هاتەکرن مرۆڤ پێڤە شڕ دبت، و گاڤا ئەو شڕ بوو دێ ل سەر وی ب ساناهی کەڤت کو ئەو وی بهێلت و تێدا سست ببت، و ئەڤە پلانا پیسا شەیطانییە بۆ هەڕفاندنا عیبادەتێ و بێ رحکرنا وی، و مەسەلە هێدی هێدی دئێت..

پلانا هەڤدژ:

١- هێلانا پێگاڤا ئێکێ:

شیرەتا مە بۆ بەرگرییا ڤێ سیاسەتا شەیطانی ئەوا مرۆڤی هێدی هێدی بەر ب گونەهێ ڤە دبەت ئەوە مرۆڤی ب هەمی هێزا خۆ خۆ ژ پێگاڤا ئێکێ بدەتە پاش، بلا چەند ب سەر ڤە ئەو یا بێ گونەهـ ژی بت یان شەیطانی لێ بگەڕییێت وی قانع بکەت کو ئەو یا بێ گونەهە.. هشیاری درەوا شەیطانی بە دەمێ ئەو دبێژتە تە: هەما پێگاڤەکا ب تنێیە نە دووبارە دبت و نە مەزنتر لێ دئێت. چونکی شەیطان ب هندێ رازی نابت مرۆڤ ل نک پێگاڤا ئێکێ ڕاوەستت، بەلکی ئەو بەردەوام ئەو وێ پێشڤە دبەت حەتا وێ دگەهینتە ئارمانجا خۆ یا دویر.. پێگاڤا ئێکێ هزرەکە شەیطان دهاڤێتە نک تە وەکی وێ دندکا ژەهرکری یا چویچک پێ دئێتە نێچیرکرن.

٢- زێرەڤانییا هزر و تەخمینان:

هزر و تەخمین ئەو مەعنا و بۆچوونن یێن دکەڤنە نەفسا مرۆڤی، یان ب سەر دلێ وی دا دئێن، یان د زهنا وی ڕا دەرباس دبن، و هزر و تەخمینێن خراب ئەو وەسواسن یێن شەیطان بۆ مرۆڤی چێ دکەت دا گونەهێ ل بەر وی بخەملینت و وی

---

(١) تلبيس إبليس ص ٢٧٥.

تێ بێخت، و نەفس ژی د ڤێ چەندێ دا هاری وی دکەت، ئەو نەفسا گەلەک فەرمانێ ب خرابیێ دکەت، و تشتێ ژ هەمییێ پتر شەیطان خودانی پێ دخاپینت د ڤێ دەلیڤەیێ دا ئەوە خودێ مرۆڤی ب وان تەخمینان ناگرت یێن دئێنە سەر هزرا مرۆڤی، و ئەڤە ڕاستە بەلێ ئەگەر تە هەڤساریێ خەیالا خۆ بەردا، و تە ئەو هێلا بێ زێرەڤان، شەیطان دێ لێ چەرت و حەرامییێ ل بەر تە خەملینت حەتا تە دئێختێ.. و ما گونەهەکێ دەست پێ کرییە ئەگەر ل سەری ئەو هزر و تەخمینەکا خراب نەبت؟!

ئبن قەییم دبێژت: ((تۆڤێ شەیطانی و نەفسێ یێ د ئاخا دلی ڕا، گاڤا وی تۆڤی خۆ گرت شەیطان دێ چاڤێ خۆ دەتێ و ئاڤدەت حەتا ئەو دبتە ئیرادە، پاشی دێ ئاڤدەت حەتا دبتە عەزیمە، و دێ مینتە پێڤە حەتا کار پێڤە دئێن، و بێ گومان پالدانا هزر و تەخمینان ب ساناهیترە ژ پالدانا ئیرادە و عەزیمەتان، ئەوێن مرۆڤ بەرانبەر وان خۆ بێزار دبینت، و ئەوێ وان ژ خۆ پال نەدەت هێشتا ئەو هزر وەکی وییە یێ سستیێ د ڤەمراندنا وی ئاگری دا دکەت یێ بەردبتە پویشی، گاڤا ئاگر ڤێڕا چوو ئێدی ئەو نەشێت وی ڤەمرینت))[1].

٣- زوهد و خۆدویرکرنا ژ شوبهەیان:

زوهد وەکی (**شیخ الإسلام ابن تیمیة**) ددەتە نیاسین ئەوە مرۆڤ دلێ خۆ نەبەتە وی تشتی یێ مفایێ ئاخرەتێ تێدا نەبت، و ئەو ئەو تشتێ حەلالە یێ هاریکارییا خودانی ل سەر طاعەتێ خودێ نەکەت[2].

و هەچییێ گەلەک ب ناڤ شوبهەیان ڤە بچت دلێ وی دێ تاری بت؛ چونکی علم تێدا نامینت، ڤێجا ئەو دێ ب ناڤ حەرامی ڤە چت بێی کو ب خۆ بحەسییێت، **ئبن جەوزی** دبێژت: ((ئەگەر دل د ناڤ موباحی دا نقوبوو دێ تاری بت، ڤێجا پا چاوایە ئەگەر ئەو د حەرامی دا نقوبوو؟))[3].

---

(١) طریق الهجرتین ١/١٧٥.

(٢) التحفة العراقیة ١/٤٤.

(٣) المدهش ١/١٢٧.

٤- هشیاری گونەهێن بچویک بە:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- د گۆتنەکا خۆ دا مە ژ دەسپێکا کەفتنێ ددەتە پاش دەمێ دبێژت: **﴿هشیار گونەهێن بچویک بە﴾**[1].

بەلێ چ ترس د گونەهێن بچویک دا هەیە؟

ترس ئەڤەیە: مرۆڤ د کرنا وان دا یێ مجد و بەردەوامە تشتێ دبتە ئەگەر کو ئەو نێزیکی گونەهێن مەزن ببن، و شەیطان دمینت وان ل بەر خودانی سڤک دکەت دا ئەو وان ب چو ڤە وەرنەگرت، حەتا ئەو وە لێ دئێت حالێ خودانێ گونەهێن مەزن ژ یێ وی باشتر لێ دئێت.

فێلا شەشێ: هیڤیێن دویر و درێژ

خودایێ مەزن بەحسێ ڤێ فێلا شەیطانی دکەت و دبێژت: ﴿ **ٱلشَّيۡطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمۡ وَأَمۡلَىٰ لَهُمۡ ٢٥** ﴾ (محمد: ٢٥) د تەفسیرا ڤێ ئایەتێ دا **حەسەنێ بەصری** دبێژت: ((شەیطانی گونەهـ ل بەر وان خەملاندن، و هیڤییەکا درێژ بۆ وان چێ کر))[2].

ژ بەر ڤێ چەندێ خودایێ مەزن بۆ پاشڤەبرنا جەهنەمییان، و ئەو رەنگەکێ دژواری عەزابا نەفسییە، گۆت: ﴿ **وَغَرَّتۡكُمُ ٱلۡأَمَانِيُّ** ﴾ یەعنی: ئومێد و هیڤییان هوین خرابدبوون، هەوە هەر دگۆت: پاشی پاشی ﴿ **حَتَّىٰ جَآءَ أَمۡرُ ٱللَّهِ** ﴾ حەتا مرن گەهشتییە هەوە، پاشی ئاشکەرا کر کو شەیطان د پشت ڤێ چەندێ را بوو، و گۆت: ﴿ **وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلۡغَرُورُ ١٤** ﴾ (الحدید: ١٤) و (غەروور) شەیطانە.

و ئەڤە هیلاکەکا گشتییە شەیطان حەز دکەت کو ئەو ئوممەتێ هەمییێ تێ بێخت، د (موسنەدا ئەحمەدی) دا هاتییە: **﴿چاکییا پێشییا ڤێ ئوممەتێ ب زوهد و باوەرییێیە، و تێچوونا پاشییا وێ ب بەخیلی و هیڤییانە﴾**[3] مەعنا: بەخیلی، و د گەل دا هیڤییێن دویر و درێژ ژ رێکێن شەیطانییە.

---

(١) ئەحمەد و طەبەرانی ژ سەهلێ کورێ سەعدی ڤەدگوهێزن، صحیح الجامع ٢٦٨٦.

(٢) الجامع لأحکام القرآن ١٦/٢٤٩.

(٣) ئەحمەد ڤەدگوهێزت، صحیح الجامع ٣٨٤٥.

هیڤییێن دویر و درێژ عەبدی ب دنیایێ ڤە گرێددەت، و ئەو ب وێ چەندێ هێدی هێدی ژ ئاخرەتێ ڤەدبت! ئەو ب وی رزقی ڤە موژیل دبت یێ بۆ وی هاتییە نڤیسین و ئاگەهـ ژ وی طاعەتی نامینت یێ ئەو بۆ هاتییە ئافراندن، ل سەر کێمبوونا مالی دکەتە گری، و کێمبوونا کاری نەخەما وییە.. و د ژییێ هەمییێ دا، خۆ وەختێ تو پیر دبی ژی، شەیطان ڤی چەکی دژی تە ب کار دئینت، چونکی دو سالۆخەت ل نک تە هەنە پیراتی ژێ ناگرت، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- بەحسێ وان دکەت و دبێژت: ﴿دلێ مرۆڤێ پیر د دو تشتان دا دمینت گەنج: ڤیانا دنیایێ، و هیڤییا درێژ﴾[1].

ئەبوو عوثمانێ نەهدی دبێژت: ((ئەز یێ گەهشتیمە سەد و سیهـ سالییێ، و ئەز دزانم هەر تشتەکێ ل نک من هەی کێماتی یا گەهشتییێ، هیڤی تێ نەبت، هێشتا ئەو وەکی خۆیە))[2].

مرۆڤ ب هیڤییێن زێدە و ئارمانجان ڤە یێ موژیلە، ئەو دلێ خۆ ب هندێ خۆش دکەت کو هەر و هەر دێ مینتە د دنیایێ دا، ڤێجا ئەو دێ کەفتە بەر دانانا پلانان بۆ وی مال و مرۆڤ و خۆشییێن ئەو هەوجە، حەتا لێ دبتە ئێڤار دلێ وی بۆ خۆشییان دچتە رکووعێ و بۆ شەهوەتان دچتە سوجوودێ! و شەیطان مرنێ ژ بیرا وی دبەت، و ئەگەر جارەکێ ئەو هاتە بیرێ ژی دێ بێژت: پاشی.. و دێ بێژتە خۆ: حەتا تو مەزن دبی پاشی، و گاڤا مەزن بوو دێ بێژت: حەتا خانەنشین دبی، و ئەگەر خانەنشین بوو دێ بێژت: حەتا ڤی خانی ژی ئاڤا کەم، و وێ بازرگانییا هە ب دووماهی بینم، و دمینتە هۆسا و کاری ب (پاشییان) کەت و تۆبا خۆ گیرۆ کەت، حەتا مرن ژ نشکەکێ ڤە وی دبەت و قەبرێ وی تژی کول و کەسەر دکەت، ژ بلی عەزاب و نەخۆشییان. سەری یێ سەقطی دبێژت: ((هەچییێ بێژت: پاشی، کەسەرا وی ل ئاخرەتێ دێ یا درێژ بت))[3].

(١) بوخاری ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزت، السلسلة الصحيحة: ١٩٠٦.
(٢) قصر الأمل لابن أبي الدنيا ص ٣٦، ط دار ابن حزم.
(٣) قصر الأمل لابن أبي الدنيا ص ٣٦، ط دار ابن حزم.

و ژ فێلێن شەیطان ل مرۆڤی دکەت ئەوە ئەو غورووور و بێزاریبیا وی ل بەر وی دکەتە ڕەنگەک ژ ڕەنگێن باوەرییا ب خودێ، و ئەو ب خۆ ئەو هەردو گەلەک دژێک جودانە، **ئبن قەییم** دبێژت: ((جودایی د ناڤبەرێ دا ئەڤەیە: ئەوێ باوەری ب خودێ هەی ئەو کارێ کری یێ خودێ فەرمان پێ ل وی کری، و ئەو ژ خودایێ خۆ یێ ب هیڤییە کو ئەو کارێ وی بۆ وی شین بکەت و بینتە بەری، وەکی وی یێ دارێ دچینت و تۆڤی دهاڤێتە زەڤییێ، بەلێ ئەو بێزارێ غوروورێ گرتی فەرمان ب جهـ نەئینایە، و ژ درەو دبێژت: من هیڤی ب خودێ هەیە، و هیڤیبا دورست ئەوە یا پشتی خۆ وەستاندنێ دئێت))[1].

ئەی ئێخسیرێ طەلها هیڤییان، یێ نەگەهشتییە دندکەکا ب تنێ ژێ! بەندکێ (پاشییێ) د ناڤبەرا خۆ و ئبلیسی دا ببڕە، تو دێ گەهییە ئارمانجێ!

چەکێ هەڤدژ:

١- مرنا ب خافلەتی بینە بیرا خۆ:

مرنا ژ نشکەکێ ڤە دئێت بێی چو بەراهی بۆ هەبن یا مشەیە، ڕاوەستانا دلی، جەلطا خوینێ، لێکدانا تورومبێلان، کەفتنا فرۆکەیان، پەقینا بومبەیان.. ل هەر وەلاتەکی سالێ ب دەهان هزار مرۆڤ هۆسا دچن، و مرن بەلکی قامچیبا خۆ ل وی کەسی بدەت یێ ساخلەم و وی بهێلت یێ نساخ.

٢- نڤیسینا وەصیەتێ:

و ئەو دربەکە ب دلێ شەیطانی دکەڤت، ژ بەر کو ئەو پێگاڤەکا عەمەلییە مرۆڤ ب نک مرنێ ڤە دهاڤێت، و گرێدانا پەیوەندییێیە د ناڤبەرا دنیایێ و ئاخرەتێ دا د گرێبەستەکا نڤیسی دا، ژ بەر ڤێ چەندێ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن-

(١) مدارج السالكين ١٢٩/٢.

فەرمانا پێ كری: ﴿حەقێ وی مرۆڤێ موسلمان نینە یێ تشتەك هەبت و بڤێت وەصیەتێ پێ بكەت دو شەڤ ب سەر دا بچن ئەگەر وەصیەتا وی یا نڤیسی نەبت ل نك وی﴾[1].

٣- ئامادەبوونا جەنازەیان و سەرەدانا گۆڕستانان:

ئامادەبوونا جەنازەیان و سەرەدانا گۆڕستانان خندقاندنە بۆ (پاشی)ییێ و چاندنە بۆ هیڤییا كورت، و پاشدابرنە بۆ غورووڕا ب خەملا دنیایێ، ژ بەر ڤێ چەندێ پێغەمبەرێ خۆشتڤی -سلاڤ لێ بن- د شیرەتا خۆ دا دبێژت: ﴿سەرەدانا نساخی بكەن، و د گەل جەنازەی دەركەڤن ئەو دێ ئاخرەتێ ئینتە بیرا هەوە﴾[2].

زەلامەكی گۆتە عائیشایێ -خودێ ژێ رازی بت-: دەیكا خودان باوەران.. دەردەكێ من هەیە، نزا دەرمانەك دێ تە بۆ هەبت؟ وێ گۆتێ: دەردێ تە چییە؟ وی گۆت: دلڕەقییە. عائیشایێ گۆت: ((پیسترین دەرد دەردێ تەیە، سەرەدانا نساخان بكە، و ل جەنازەیان ئامادە ببە، و چاڤەڕێ یی مرنێ بە))[3].

ڤێلا حەفتێ: خوزییێن ژ درەو

خوزییێن ژ درەو خەیالەكە ژ خەیالان، و خۆگرێدانە ب خەونان ڤە!

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٞ وَرِثُواْ ٱلۡكِتَٰبَ يَأۡخُذُونَ عَرَضَ هَٰذَا ٱلۡأَدۡنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغۡفَرُ لَنَا ﴾ (الأعراف: ١٦٩) یەعنی: پشتی وان دەستەكەك هات هەر چەندە كیتابا خودێ یا ل بەر دەستێ وان ژی، بەلێ هندی هند ئەو دچاڤبرسینە ئەو پەرتالێ ڤێ دنیایا نزم وەردگرن، و كاری ب گونەهان دكەن، د گەل هندێ ژی دبێژن: گونەهێن مە دێ بۆ مە ئێنە ژێبرن.

مەعنا: هەر جارەكا گونەهـ كەفتنا بەر سنگێ وان وان خۆ ژێ نەددا پاش، و دلێ خۆ ب هندێ خۆش دكر كو خودێ دێ ل وان بۆرت.

---

(١) مالك و ئەحمەد ژ ئبن عومەری ڤەدگوهێزن، صحیح الجامع: ٥٦١٤.
(٢) ئەحمەد ژ ئەبوو سەعیدی ڤەدگوهێزت، صحیح الجامع: ٤١٩٠.
(٣) بستان الواعظین ١/١٥٩.

و خوزبیا ژ درەو ئەوە مرۆڤ بێ کار و خۆوەستاندن پال بدەتە سەر دلۆڤانییا خودێ، و گەلەک جاران ئەڤە رێخۆشکرنە بۆ چوونا بەر ب گونەهێ ڤە، و خۆ خاپاندنا ب لێبۆرینییە، ژ بەر ڤێ چەندێ **ئەبوو حامدێ غەزالی** دهاڤێتە وان زانایێن خراب یێن خەلکی ب دلۆڤانییا خودێ دخاپینن، و دبێژت: ((ئەو ب پەیڤا هیڤی و رجایێ خەلکی ب نک غوروورێ ڤە پالددەن، ڤێجا گۆتنا وان خەلکی ل سەر کرنا گونەهان بستە دکەت))[1].

یەحیایێ کورێ موعاذی دبێژت: ((هەچییێ ب ترسەکا خورت عەبدینییا خودێ بکەت، ئەو د دەریایا هزران دا دێ خندقت، و هەچییێ ب هیڤییەکا خورت عەبدینییا وی بکەت، ئەو ل صەحرایا غوروورێ دێ بەرزە بت، و هەچییێ ب ترس و هیڤییێ عەبدینییا وی بکەت، ئەو دێ کەفتە سەر رێکا راست))[2].

(١) أصناف المغرورين، أبو حامد الغزالي، مكتبة القرآن للنشر، القاهرة، ٤٦/١.
(٢) الإحياء ١٦٦/٤.

ناڤبرا پێنجێ
تێگەها شەڕێ گشتی

خودایێ مەزن دبێژت:

﴿ وَٱسۡتَفۡزِزۡ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم بِصَوۡتِكَ وَأَجۡلِبۡ عَلَيۡهِم بِخَيۡلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكۡهُمۡ فِي ٱلۡأَمۡوَٰلِ وَٱلۡأَوۡلَٰدِ وَعِدۡهُمۡۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ ﴾ (الإسراء: ٦٤).

ئەڤ ئایەتە ئامیرەتێن سەردابرن و ڕێکێن دەستەسەرکرنا شەیطانی بۆ دل و هەست و عەقلێ مرۆڤی بەرچاڤ دکەت، د وی شەڕێ گەرم دا یێ دەنگ و چەکێ سویار و پەیادەیان تێدا دئێتە ب کارئینان، ئەو قێژی دئێنە ڕاهێلان یێن هەڤرکی دبزدینن و وی ژ کەلها ئاسێ دئینن دەر، و ب نک وان طەلهەیان ڤە دکێشت یێ بۆ وی هاتینە ڤەنان، و گاڤا ئەو دەرکەفتە چۆلی هەسپ و سویار ژ هەمی ڕەخان ڤە دێ دۆرێ لێ گرن.

ڕێکا ئێکێ: ﴿ وَٱسۡتَفۡزِزۡ مَنِ ٱسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم بِصَوۡتِكَ ﴾

پەیڤا (استفزز) بۆ هندێ دئێتە گۆتن وەکی تو کورەکێ خۆ یێ سست و خاڤ ڕاکەیەڤە و بێژییێ: هلۆ! ژ وی عەردی ڕابەڤە یێ تە ب نک خۆ ڤە دکێشت. مەعنا: هەچییێ تو بشێییێ ژ وان تو ب دەنگێ خۆ وی بخاپینە و بۆ بێ ئەمرییا من گازی بکە. ب دەنگێ خۆ یێ خراب یان ب وەسواسا خۆ، و چ ئەو دەنگ دەنگێ ئبلیسێن وەکی تە بت، یان یێ لەشکەرێن تە بن ژ شەیطانێن مرۆڤان ئەوێن هاریکارییا تە دکەن.

د ڤی شەڕی دا دەنگ چەکەکە ژ چەکێن ئبلیسی، و دەنگ ل ڤێرێ یان ئستیعارەیە بۆ وێ وەسواسا ئەو دئێختە دلێن خەلکی، یان ژی ب ڕاستی ئەو دەنگێ لەشکەرێن شەیطانییە، وەکی:

- دەنگێ وێ ژنکێ یا ل دەمێ هاتنا موصیبەتێ نیهارێ دکەت، ڤێجا هەچییێ گوهـ لێ ببت صەبرا خۆ ژ دەست ددەت و خۆ ل سەر ئەمرێ خودێ نەرازی دکەت، و نیهار هێزا کەربێ ل نک مرۆڤی زێدە دکەت، لەوا ئەو ئێک ژ نیشانێن جاهلییەتێیە.

- یان: دەنگێ سترانان، **موجاهد** د شەرحا ڤێ ئایەتێ دا دبێژت: ((ئەو ستران و بلویلە))[1]، و سترانێن فەحش و کرێت هێزا شەهوەتێ د نەفسێ دا زێدە دکەت.

- یان ژی ئەو هەر دەنگەکە بۆ وێ رێکێ گازی دکەت یا ئبلیس بۆ گازی دکەت، وەکی وان دەنگێن دخوازن ژن حیجاب و شەرمێ بهاڤێژت، یان دخوازا فلمێن بێ شەرم و رویساتییا بێ هەتک و ترانەکرنا ب دینی دکەن ل بن ناڤێ هۆنەری! و هەر ئێکێ گۆتنەکا سەرداچووی بێژت، ئەو بلویلێ بۆ شەیطانی لێددەت، و گازییێ بۆ رێکا وی دکەت و نوینەراتییا وی دکەت.

رێکا دویێ: ﴿ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ ﴾

پەیڤا (أجلب) د ڤێ ئایەتێ دا، رامانا دەنگ و دۆرێ بلند و نەخۆش ددەت، وەکی ڤیژی و هەوارێ، دەمێ ئێک ل دەوارێ خۆ دخورت دا ئەو بۆ سویاربوونێ ب لەز بێت، و مەخسەد پێ ل ڤێرێ ترساندنا هەڤرکییە، و ژ مفاییێن ڤێ لێخورینێ ئەوە ئەو هزرا نەیاری بژالە دکەت، لەو کارێ وی بۆ بزاڤەکا بەرانبەر لاواز دبت، و ئەو ب ساناهی دشکێت. و هەر لەشکەرەکێ هەبت ژ مرۆڤێن سویار و پەیا پێک دئێت، و دبت هندەک جاران گازیکەرێ خرابییێ ب سویاری بێت و سەرداچوونان دگەل خۆ بینت، وەکی وان کەسێن رێکێن درێژ دبرن و دەریایان دەرباس دکەن و دئێن کاری بۆ هندێ دکەن کو خەلکی بدەنە فەلە و دینێ وان بگوهۆرن، یان ئەو کەسێ سویار دبت و سەفەرێ دکەت دا بچتە ئاهەنگەکا بێ هەتک، و دبت هندەک جاران ئەو گازیکەر پەیا بچتە جهەکێ خراب، یان ژڤانەکێ بێ ئەخلاق، یان پشتەڤانییا زالمەکی، یان کرنا فەسادی و غەیبەتەکێ.

(١) تلبيس إبليس ص ٢٣٢.

مەعنا ڤێ پارچەیێ ژ ئایەتێ ئەوە: ئەی ئبلیس، هەر رێکەکا ب تە ڤە بێت و تو بشێی ژ رێکێن فتنێ و سەرداچوونێ تو د گەل مرۆڤان ب کار بینە، و ئەو بەرچاڤکرنا حالێ وی شەیطانییە یێ ب گەلەک هێزێن لەشکەری یێن جودا شەرێ مە دکەت.

رێکا سێیێ: ﴿ وَشَارِكْهُمْ فِي ٱلْأَمْوَٰلِ ﴾

(وشارکهم) یەعنی: تو پشکدارییا وان بکە، و پشکداری هندێ دگەهینت کو پشکداری رەنگەکێ حەقی د ملکی و تەصەرروفێ تێدا هەیە، و پشکدارییا شەیطانی بۆ مرۆڤان د دو تشتان دایە ئەو دەمارا ژیانێنە، ئەو ژی مال و عەیالن.

پشکدارییا شەیطانی د مالی دا ب سێ تشتانە:

داخوازا حەرام: کو ئەو مالی ب رەنگەکێ وەسا ل بەر شرین بکەت دلێ وی پێڤە بێتە گرێدان، ڤێجا ئەو خۆ ریبایێ و قومارێ و دزییێ و تالانێ و غششێ و بەرتیلان نەدەتە پاش، یان بازرگانییێ د تشتێن حەرام دا بکەت وەکی عەرەقێ، و ئامیرەتێن ستranان، و خانی و جهێن فاحیشێ؛ چونکی بەرێ وی ب تنێ ل هندێیە کانێ چەند دێ گەهتە وی، بێی هزرا خۆ د وێ عەزابێ دا بکەت یا کو دێ ب وێ رێکێ گەهتێ.

خەرجکرنا حەرام: وەکی وی مالی یێ بۆ خێڤزانک و سێرەبەندان دئێتەدان، یان بۆ ژنکێن خراب و ڤەخوارنا حەرام، و چوونا جهێن فتنێ یێن ئەو شەهوەتێن خۆ پێ تێر دکەت، یان ژی ئیسرافەکا هند زێدە بکەت کو وی بدەتە د گەل دەستەکا شەیطانی.

و بەلکی خەرجکرنا وی د بنیات دا یا حەلال و خێر بت، بەلێ ئەو ب مننەت و ریمەتییێ چو خێرێ بۆ خۆ نەهێلتە تێ، **عەلییێ کورێ ئەبوو طالبی** دبێژت: ((ئەو مالێ بێی ئیسراف تو ل سەر خۆ و مرۆڤێن خۆ خەرج دکەی، و ئەوێ تو دکەیە خێر، ئەو بۆ تەیە، و ئەوێ بۆ ریمەتی تو ددەی ئەوا بارا شەیطانییە))[1].

---

(١) الدر المنثور ٥/٢٧٥.

نەدانا حەرام: وەکی نەدانا مالێ زەکاتێ، و نەچوونا حەجێ، و ب جهـ نەئینانا وێ نەزرا مرۆڤ ددەت، یان تەخسیرییا د خەرجکرنا مالی دا ل سەر عەیالی، و حەلالکرنا مالێ حەرام و حەرامکرنا مالێ حەلال ئەو ژی ژ ڤی ڕەنگییە.

ڕێکا چارێ: ﴿ وَٱلْأَوْلَٰدِ ﴾

پشکدارییا شەیطانی بۆ مرۆڤان د عەیالی دا ب گەلەک ڕەنگانە، وەکی:

باب داخوازا کوڕەکی ب ڕێکا زنایێ بکەت؛ دا عەیالەکێ ب هێز و زیرەک هەبت، وەکی هندەک عەرەبان د جاهلییەتێ دا دکر.

یان: ب ناڤی کوڕێ خۆ بکەتە عەبد بۆ ئێکی ژ بلی خودێ، وەکی: عبداللات، و عبدالعزی.

یان: ژ ترسێن فەقیرییێ یان شەرمزارییێ دا عەیالێ خۆ بکوژت.

یان: خێرێ و ئەخلاقێ باش نیشا زارۆکێن خۆ نەدەت، حەتا ئەو ببنە ژ پارتا شەیطانی و نەیارەتییا حەقییێ بکەن، و گازییێ بۆ فاحیشە و بێ ئەخلاقییێ بکەن.

و یا ژ هەمییێ خرابتر ئەوە ئەو بەرێ زارۆکێن خۆ بدەتە کوفرێ و دینێن بەطال، وەکی جوهیاتی و فەلاتییێ.

ڕێکا پێنجێ: ﴿ وَعِدْهُمْۚ ﴾

یەعنی: تو سۆز و ژڤانی بدە وان.. و تمامکەر یان (مفعول بە) د ئایەتێ دا نەگۆت، یەعنی: نەگۆت کانێ ئەو سۆزێ یان ژڤانی ب چ تشتی بدەتە وان، بۆ هندێ دا گۆتن یا ڤەکری و گشتی بت بۆ هەر سۆز و ژڤانەکێ هەبت، و ئایەتێ ناڤێ (وەعدی) دانا سەر؛ چونکی شەیطان وان وە تێ دگەهینت کو ئەو دێ وی بۆ وان ب جهـ ئینت، ڤێجا بەرێ وان دمینتە لێ، وەکی مرۆڤێ درەوین ئەوێ سۆزێ ب تشتەکی ددەت پاشی هندەک هێجەتێن ژ قەستا بۆ خۆ دگرت؛ دا شەرما وی نەچت، و وەک تەعلیق ل سەر وێ سۆزا شەیطان ددەت خودێ گۆت: ﴿ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ۝٦٤ ﴾.

بەلێ.. ئەو چ سۆزن شەیطان ددەت؟

- سۆزێن وی دخاپینۆک و درەوینن، وەکی:
- ئەز ناهێلم تو بێیە جزادان.
- ب رێکێن حەرام تو دێ زەنگین بی.
- ئەگەر تو ڤان رێک و ئەگەرێن پیس و بێخێر ب کار بینی سەرکەڤتن دێ یا تە بت.

و بەلکی سۆزا ژ هەمییان پتر دلێ خودانی ب نک خۆ ڤە دکێشت خاپاندنا ب عەفو و لێبۆرینێیە پشتی کرنا گونەهێ، و ئەڤە ئەو کولەکە یا شەیطان تێرا خۆ دهاڤێتە د گەلەک دلان دا، ئەو دلێن ب زەحمەت بت بۆ وی کو ئەو وان ئاشکەرا ب نک گونەهێ ڤە ببەت، ڤێجا ئەو رادبت وان وە تێ دگەهینت کو رەحما خودێ یا بەرفرەهە، و لێبۆرینا وی هەر تشتەکی ڤەدگرت!!

ئەو تۆبا رێکێ بۆ گونەهێ ڤەدکەت:

وەکی تۆبا برایێن یووسفی دەمێ وان کرییە دلێ خۆ کو ئەو یووسفی بکوژن و بەلا وی ژ خۆ ڤەکەن، وان گۆت: ﴿ ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ۝٩ ﴾ (یوسف: ٩) یەعنی: هوین یووسفی بکوژن، یان وی بهاڤێنە عەردەکێ دویر، ڤیانا بابێ هەوە دێ بۆ هەوە ب تنێ مینت، و پشتی هنگی هوین دێ زڤڕن تۆبە کەن، و بنە ژ چاکان.

سەیید قوطب دبێژت: و تۆبە یا هۆسا نینە.. تۆبە ژ وێ گونەهێیە یا خودان ژ غەفلەت و نەزانین ب نک ڤە چت، بێی کو بیرا وی لێ بێتە ڤە، حەتا دەمێ بیرا وی هاتە ڤە، ئەو پەشێمان دبت، و تۆبە دکەت، بەلێ تۆبا حازر! ئەو تۆبا بەری کرنا تاوانێ دئێتە ئامادەکرن دا کو ئەو شوینوارێن تاوانێ بەرزە کەت، ئەو نە تۆبەیە، بەلکی ئەو گرتنا هێجەتانە بۆ کرنا وێ تاوانێ یا شەیطان د چاڤێن خودانی دا دخەملینت!

و ئەڤ سۆزە یان یا بەطالە و ب جهـ نائێت، یان ب جهـ دئێت بەلێ ئەو یا مەکرووهە و دووماهییا وێ یا باش نینە وەکی وێ سۆزا ئبلیس ددەتە هندەک مرۆڤان دەمێ ئەو کەربێ یان شەهوەتێ ل نک وان دئازرینت پاشی تەعلی و پەشێمانی ل شوینێ دمینت، و مرۆڤ تەخمین دکەت کو ئەڤ کارە گەلەکێ ب مفایە بۆ وی، و ئەو ب خۆ ئەو گەلەکێ ب زیانە بۆ وی، و ئەو فەرمانێن شریعەتی ل بەر وی ڕەش و گران دکەت، حەتا ئەو ل بەر وی وەکی چیایەکی لێ دئێن.

ئەو فەرمانێن د ڤێ ئایەتا بۆری دا ل شەیطانی هاتینەکرن: هەرە، دەنگی ل وان بکە، وان ڕاکەڤە، پشکدارییا وان بکە، و سۆزێ بدە وان.. ئەڤە بۆ هندێ نینە دا ئەوان ب جهـ بینت، بەلکی ئەو گەفە ل وی دئێتەکرن، و دا ئەو بزانت کو چو ژ وی نائێت، وەکی تو بێژییە ئێکی: هەرە فلان جهی ئەگەر تو زەلامی!!

ناڤبڕا شەشێ
ملیاکەت دژی شەیطانان

ژ دلۆڤانییا خودێ ب مە وی -د شەڕێ مە دا دژی شەیطانان- ب ملیاکەتێن خۆ پشتەڤانییا مە کرییە، ڤێجا ل هەمی مەیدانێن شەڕی ئەو د گەل مە دئامادەنە، ژ وان مەیدانان:

دەنگ:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿ئەگەر هەوە گوهـ ل بانگدانا دیکلان بوو هوین داخوازا قەنجییێ بۆ خۆ ژ خودێ بکەن؛ چونکی وان ملیاکەتەکێ دیتی، و ئەگەر هەوە گوهـ ل زڕینا کران بوو هوین خۆ ب خودێ بپارێزن ژ شەیطانی، چونکی وان شەیطانەکێ دیتی﴾**[1].

مەعنا: ل جهێ ڤالا ل دەوور و بەرێن مە ملیاکەت هەر وەسا شەیطان دئێن و چن، و بانگێ دیکلی دەمێ بلند دبت ئەو هندێ دگەهینت کو ملیاکەت هاتنە خوارێ، ژ بەر ڤێ چەندێ دەمێ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- ب شەڤێ گوهـ ل بانگێ دیکلی دبوو ئەو ژ سەر جهێ ڕادبوو؛ چونکی ملیاکەت ل نیڤا شەڤێ دئێنە خوارێ زکری دکەن، ڤێجا ئەو ڕادبوو پشکداری د گەل وان دکر، ڤێجا تو ژی پیرۆزییا ڤێ دیدارێ و قەنجییا ڤێ هلبژارتنێ ژ دەست خۆ نەکە، و نەبە ژ بێباران.

خوارن و شەڤبێری:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿ئەگەر زەلامەک چوو مالا خۆ و ل دەمێ چوونەژۆرێ و ل دەمێ خوارنێ وی زکرێ خودێ کر، شەیطان دبێژت: نە جهێ نڤستنێ هەوە ل ڤێرێ هەیە، و نە خوارن، و ئەگەر ئەو چوو ژۆر و ل دەمێ**

---

(١) ئەحمەد و بوخاری و موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزن، صحیح الجامع: ٦١١.

چوونـەژۆرێ وی زکـرێ خـودێ نـەکر، شـەیطـان دبێـژت: ئەڤـە جهـێ ب دەست هـەوە کەفت، و ئەگەر ل دەمێ خوارنێ ژی وی زکرێ خۆ نەکر، ئەو دێ بێژت: جهـ ژی ب دەست هەوە کەفت، و خوارن ژی﴾[1].

نڤستن:

شەرکەرێ هشیار بەری بنڤت دەسنڤێژا خۆ دگرت؛ دا ب وێ چەندێ خۆ ژ وی دوژمنی بپارێزت ئەوێ بەرێ وی لێ، هەر وەسا ئەو خۆ بۆ پێشوازیا وی ملیاکەتی ژی ئامادە دکەت یێ کو دئێت و پشکداریا وی د جهـێ وی دا دکەن و چاڤدێرییێ لێ دکەت.. و هندی ئەوێ نڤستی ئەو دوعایان بۆ دکەت، ڤێجا ئەو کییە یێ دلێ خۆ نەبەتە ڤێ قەنجییا مەزن بەرانبەر شویشتنا دەسنڤێژێ ئەوا دەقیقەکێ ناکێشت؟!

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿لەشێن خۆ پاقژ بکەن خودێ هەوە پاقژ بکەت، چونکی عەبدەک نانڤت پاقژ -ب دەسنڤێژ- ئەگەر ملیاکەتەک نەئێتە د ناڤ جلکێن وی دا، هەر جارەکا ئەو خۆ وەرگێڕت ئەو ملیاکەت دبێژت: یا رەببی تـو گونەهێن عەبدێ خۆ بغەفرینی ئەو یێ نڤستی پاقژ﴾**[2].

بەری نڤستنێ دەمێ تو زکرێ خودێ دکەی ئەو تو رێکێ ل شەیطانی دگری کو ئەو خۆ بگەهینتە دلێ تە، ڤێجا تو دلێ خۆ کو ملکێ تە یێ ژ هەمییێ ب بهاترە ژ نەیارێ خۆ بپارێزە.. چونکی ئەو ئارمانجا ئێکێ یا هەر شەیطانەکییە.

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: **﴿ئێک ژ هەوە دەمێ دنڤت شـەیطان سێ گرێکان ل پاشییا سەرێ وی ددەت د گەل هـەر گرێکـەکێ دبێـژت: شەڤەکا درێژا ل بەرا تە ڤێجا تێر بۆ خۆ بنڤە﴾**[3].

و ئەو هندەک گرێکێن حسینە ئارمانج ژێ ئەوە تە ژ وێ خێرێ دویر بکەن یا ب هشیارییێ ڤە گرێدای، و دا تو بمینییە د غەفلەتێ دا.

---

(١) ئبن ماجە ژ جابرێ کورێ عەبدللاهی ڤەدگوهێزت، رقم: ٣٢٨٦.

(٢) طەبەرانی ژ ئبن عومەری ڤەدگوهێزت، صحیح الجامع رقم: ٣٩٣٦.

(٣) بوخاری و موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزن، صحیح الجامع رقم: ٨١٠٧.

ل دویڤکهاتن:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿ئێک ژ هەوە نینە ئەگەر هەڤالێ وی ژ ئەجنان و هەڤالێ وی ژ ملیاکەتان د گەل دا نەبت﴾ گۆتن: خۆ تو ژی ئەی پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: ﴿خۆ ئەز ژی، بەلێ خودێ هاریکارییا من دژی وی کرییە، و ئەوێ موسلمان بووی و ژ بلی خێرێ ئەو فەرمانێ ب تشتەکی ل من ناکەت﴾[1].

ئبن قەییم دبێژت: ((ملیاکەت و شەیطان ب دویڤ ئێک دا ب سەر دلی دا دئێن، وەکی ل دویڤکهاتنا شەڤ و ڕۆژێ، ڤێجا د ناڤ مرۆڤان دا ئێک هەیە شەڤا وی ژ ڕۆژا وی درێژترە، و ئێک هەیە ڕۆژا وی ژ شەڤا وی درێژترە، و ئێک هەیە دەمێ وی هەمی ڕۆژە، و ئێک دەمێ وی هەمی شەڤە))[2].

زکر:

چاوا شەیطان ل ئارمانجێن خۆ دگەڕیێن، وەسا ملیاکەت ژی ل ئارمانجێن خۆ دگەڕیێن، د ناڤ وان دا هندەک پێشەنگ هەنە کارێ وان ئەوە ئەو ل ئارمانجێ دگەڕیێن، د حەدیسەکێ دا هاتییە:

﴿خودێ هندەک ملیاکەتێن گەڕۆک ل عەردی هەنە، ژ بلی وان یێن کارێ خەلکی دنڤیسن، ل ڕێکان دگەڕیێن بەرێ وان یێ ل ئەهلێ زکری ڤێجا ئەگەر وان هندەک دیتن زکری دکەن دێ بێژنە ئێک و دو: وەرنە هەوجەییا خۆ﴾[3].

مەعنا ل سەر عەردی ئەو ل وان خالێن ڕۆناهییێ دگەڕیێن یێن ل نیڤا تارییێ گەش دکەن، و چی گاڤا وان ژ دویر ڤە ئەو دیتن، ئەو دێ ل نک دادەن و چەنگێن خۆ ب سەر دا ئینن، مەعنا: هەڤالینییا ملیاکەتان ئارمانجەکا گرێدایە ب وێ مەجلسا زکری ڤە یا ئەو قەستا دکەنێ، ڤێجا ئەگەر تە خێر بۆ خۆ و بۆ خەلکێ دی ژی بڤێت تو مەجلسا لەغوێ وەرگێڕە و بکە مەجلسا زکری دا خێر تە و ئەو کەسێن

---

(١) موسلم ڤەدگوهێزت، مشكاة المصابيح رقم: ٦٧.

(٢) إغاثة اللهفان ص ١٠٨.

(٣) بوخاری و موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزن، صحيح الجامع رقم: ٢١٧٣.

ل دەور و بەرێن تە ژی ڤەگرت.. هەڤالەکێ د گەل تە هەی، و نەیارەک، و ب دەستێ تەیە تو وی نێزیک بکەی یێ تە بڤێت ژ وان، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**هەر سیوارەکێ ل وەغەرا خۆ بمینتە د گەل زکری ملیاکەتەک دێ خۆ دەتە د گەل وی، و ئەوێ بمینتە د گەل شعران و تشتێن وەکی وان شەیطانەک دێ خۆ دەتە د گەل وی**﴾[1].

هەر وەکی گونەهێ بێنەک ژێ دئێت ملیاکەتان دکەتە دەر و شەیطانان ب نک خۆ ڤە دکێشت، و خێران ژی بێنەکا خوەش ژێ دئێت ملیاکەتان دکێشت و شەیطانان ڤەدرەڤینت، **ئبن قەییمی** ئەڤ تشتە باش دیتییە دەمێ گۆتی: ((ب خودێ دوژمن نەشیایە هێرشێ ب دەتە سەر تە حەتا هەڤالی پشتا خۆ نەدایە تە، ڤێجا تو هزر نەکە شەیطانێ ب سەرکەفتی بەلکی پارێزڤانی ڕوییێ خۆ یێ ژ تە وەرگێڕای))[2].

و دەمێ تو دمینییە ب تنێ ب دەستێ تەیە کانێ ئیلهام ژ ملیاکەتەکی بۆ تە بێت یان سەردابرن ژ شەیطانەکی، بەرێ خۆ بدێ کانێ خەلوەیا تە یا باشییە یان یا خرابییێ!

ئەوێ زکرێ خودێ دکەت دەمێ دویر ژ چاڤێن خەلکی دمینتە ب تنێ، یان گوهدارییا زکری دکەت، ئەو دێ ل بن ئالایێ ملیاکەتی بت، ڤێجا شەرمێ ژ وان ملیاکەتان بکەن ئەوێن کارێ هەوە دنڤیسن، و قەدرێ وان بگرن، و ئێکا هند نەکەن ئەو وی تشتی ژ هەوە ببینن یێ وان پێ نەخوەش.. **موحەممەدێ کوڕێ فەضلی** دبێژت: ((ئەڤە سیهـ سالە من تشتەک ب ملیاکەتێ خۆ نەدایە نڤیسین -یەعنی: یێ وی پێ نەخوەش- و ئەگەر من ئەو چەندە کربا ئەز گەلەک دا شەرمێ ژێ کەم))[3].

---

(١) طەبەرانی ژ عوقبەیێ کوڕێ عامری ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٥٧٠٦.
(٢) الفوائد ص ٦٨.
(٣) صفوة الصفوة ١٦٥/٤.

يێ د گەل قازی ژی!

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿خودێ یێ د گەل قازی هندی ئەو زۆرداریێ نەکەت، گاڤا وی زۆرداری کر خودێ وی دهێلت، و شەیطان دبتە هەڤالێ وی﴾[1].

مەعنا: کەفتنا د گونەهێ دا شەیطانی نێزیکی مرۆڤی دکەت، و گاڤا گونەهـ بەردەوام بوو هەڤالینیا شەیطانی ژی بۆ عەبدی بەردەوام دبت، و هنگی ئەو ڕادوەستت حەتا ئەو دبەتە ئاگری، لەو تشتەکێ عەجێب نینە قازییێ زالم چو جاران عەدالەتێ نەکەت؛ چونکی ئەو هەڤالێ شەیطانییە.

شاگردەیێ ئەبوو حەنیفەی، ئەبوو یووسفێ قازی ئەوێ ل سەر دەمێ هاروونێ ڕەشید بوویە مەزنێ قازییان، گاڤا کەفتییە بەر مرنێ گۆت: ((یا ڕەببی تو دزانی من د حوکمێن خۆ دا چو جاران مەیل بۆ ئێک ژ هەردو هەڤڕکان نەکربوو، جارەکا ب تنێ نەبت دەمێ هەڤڕکی د ناڤبەرا هاروونی و فەلەیەکی دا چێبووی من ب دلی مەیل بۆ هاروونی کر، و من مەسەلە بۆ یێ فەلە ئێخست)) پاشی وی کرە گری[2].

هزەک ژ ملیاکەتی و هزرەک ژ شەیطانی:

عەبدللاهێ کوڕێ مەسعوودی دبێژت: ((دو هزر دئێنە سەر دلێ مرۆڤی: هزەرک ژ ملیاکەتی، و هزرەک ژ شەیطانی، هندی هزرا ملیاکەتییە سۆزدانا ب خێرێیە و ڕاستگۆییا ب حەقییێیە، و خۆشکرنا نەفسێیە، و هندی هزرا شەیطانییە سۆزدانا ب خرابییێیە و درەوکرنا ب حەقییێیە، و نەخۆشکرنا نەفسێیە))[3].

غەزالی د شەرحا ڤێ گۆتنێ دا دبێژت: ((هزرا باش دبێژنێ: ئیلهام، و یا خراب دبێژنێ: وەسواس، و هزرا بەرێ خودانی ددەتە خێرێ ژ ملیاکەتییە، ویا بەرێ وی ددەتە خرابییێ ژ شەیطانییە))[4].

---

(١) ترمذی ڤەدگوهێزت، بەرێ خۆ بدە صحیح الجامع رقم: ١٢٥٣.
(٢) رد المحتار علی الدر المختار ٥/٣٧٥-٣٧٦.
(٣) رد المحتار علی الدر المختار ٥/٣٧٥-٣٧٦.
(٤) فیض القدیر ٢/٤٤٩.

وەحیا ملیاکەتی و وەحیا شەیطانی:

ژ ڕەنگێن وەحیا شەیطانی ئەوە یا د ڤێ ئایەتێ دا هاتی: ﴿ وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِهِمۡ لِيُجَٰدِلُوكُمۡۖ وَإِنۡ أَطَعۡتُمُوهُمۡ إِنَّكُمۡ لَمُشۡرِكُونَ ١٢١ ﴾ (الأنعام: ١٢١) یەعنی: هندی شەیطانن وەحیێ بۆ وەلیێن خۆ دهنێرن؛ دا ئەو هەڤڕکییێ د گەل هەوە بکەن، و ئەگەر هوین گوهداریا وان بکەن هوین دێ بنە موشرک.. ئەڤە دەمێ شەیطانان وەحی بۆ موشرکان هنارتی دەمێ خوارنا حەیوانێ مرار هاتییە حەرامکرن دا ئەو بێژنە پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن-: ئەی موحەممەد! تو دبێژی ئەو حەیوانێ تو و هەڤالێن خۆ دکوژن، یێ حەلالە، و ئەوێ صە و ئەلهۆ دکوژن یێ حەلالە، و ئەوێ خودێ دکوژت یێ حەرامە!

و وەحیا شەیطانی ڕەنگەکە ژ ڕەنگێن سەردابرن و خڕاندنێ، ئەبوو زەمیل دبێژت: ئەز ل نک **ئبن عەبباسی** یێ ڕوینشتی بووم موختارێ کوڕێ ئەبوو عوبەیدی حەج دکر، زەلامەک هات و گۆتە ئبن عەبباسی: ئەبوو ئیسحاق یێ دبێژت: شڤێدی وەحی یا بۆ وی هاتی. ئبن عەبباسی گۆت: ئەو ڕاست دبێژت! ئینا ئەز تێکچووم و من گۆت: ئبن عەبباس دبێژت: ئەو ڕاست دبێژت! پاشی ئبن عەبباسی گۆت: وەحی دونە! وەحیا خودێ و وەحیا شەیطانی، وەحیا خودێ ئەوە یا بۆ موحەممەدی هاتی، و وەحیا شەیطانی بۆ وەلییێن وی دئێت، پاشی وی ئەڤ ئایەتە خواند: ﴿ وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِهِمۡ ﴾.

ناڤبرا حەفتێ
شەڕێن شەیطانی

شەڕێ ئێکێ: دلڕەشی و حەسویدی:

حەسویدی ئێکەمین گونەهـ بوو ل عەسمانی بێ ئەمرییا خودێ پێ هاتییەکرن، و ئەو ئێکەمین گونەهـ بوو ل عەردی ژی بێ ئەمرییا خودێ پێ هاتییەکرن، یا عەسمانی ئەو بوو دەمێ ئبلیسی حەسویدی ب ئادەمی بری، و یا عەردی دەمێ قابیلی حەسویدی ب هابیلی بری.

ئبن قەییم دبێژت: ((مرۆڤێ حەسوید وەکی ئبلیسییە، و ب ڕاستی ئەو ژ دویکەفتییێن وییە؛ چونکی وی ئەو دڤێت یا شەیطانی دڤێت، کو حالێ خەلکی خراب ببت و نعمەتا خودێ بۆ وان نەمینت، کانێ چاوا ئبلیسی حەسویدی ب ئادەمی بر ژ بەر بهایێ وی، و قەبویل نەکر بۆ وی بچتە سوجدێ، مەعنا مرۆڤێ حەسوید ژ لەشکەرێ ئبلیسییە))[١].

ژ بەر ڤێ چەندێ پێتڤییە هەر خودان باوەرەک ڕۆژانە خۆ ب خودێ بپارێزت ژ مرۆڤێ حەسوید، دەمێ ئەو چەند جارەکان سوورەتا (الفلق) دخوینت و دبێژت: ﴿ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾ ﴾.

ڤێجا حەسویدی چییە؟ و ئارمانجا شەیطانی پێ چییە؟

حەسویدی ئەوە مرۆڤ حەز بکەت خودێ نعمەتا خۆ ژ وی کەسی بستینت یێ مرۆڤ حەسویدییێ پێ دبەت، و ئەو گونەهەکە ب دلی دئێتەکرن، و گونەهەکا وەسایە خێرێن مرۆڤی پویچ دکەت بێی مرۆڤ پێ بحەسییێت.

و شەیطانی گەلەک ئارمانج ب حەسویدییێ هەنە، ژ وان:

---

(١) بدائع الفوائد ٢/٢٣٤.

١- خندقاندنا باوەرييێ د دلی دا؛ چونكی باوەری و حەسویدی د دلەكی دا كۆم نابن، وەكی د حەدیسێ دا هاتی.

٢- تژيكرنا دلی ب خەم و كەسەران؛ ژ بەر ڤێ چەندێ مرۆڤێ حەسوید ژیانا خۆ هەمییێ د نەخۆشییێ دا دبەتە سەری ئەگەر چەند یێ رحەت و دەولەمەند بت.

٣- بەلاڤكرنا نەیارەتی و كەربێ د ناڤ خەلكی دا. ئیمامێ شافعی دبێژت: ((هەر كەسەكێ خۆ د بن تشتەكی دا ببینت دێ ئەزمانێ خۆ ب نك ڤە درێژ كەت))[1].

و هەر كەسەكێ بڤێت خۆ ژ حەسویدییێ بدەتە پاش، دڤێت ئەو ڤی چەكێ هەڤدژ ب كار بینت:

١- بلا بەرێ خۆ بدەتە وی یێ د بن خۆ دا، نە یێ د سەر خۆ دا، وەكی پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆتی.

٢- یێ رازی بت و باوەری هەبت كو خێرا وی یا دینی و دنیایێ د وی تشتی دایە یێ خودێ بۆ وی حەزكری.

٣- بزانت كو خێرا وی گەلەكە ئەوێ دلەكێ ساخلەم د دەر حەقا خەلكی دا هەبت، و د حەدیسەكا دورست دا هاتییە كو ئەوێ وەسا بت ئەو دێ ژ خەلكێ بەحەشتێ بت.

٤- حەسویدییا دورست ل نك خۆ پەیدا بكەت، كو حەز بكەت ئەو وەكی وی بت یێ شارەزا د قورئانێ دا، و وی یێ خودێ مال دایێ ڤێجا ئەو شەڤ و رۆژ خێران پێ دكەت.. مە گۆت: وەكی وان بت، نە ل شوینا وان بت!

٥- ئەگەر وی تشتەك ل نك ئێكی دیت پێ موعجب بوو، و كەیف پێ هات بلا دوعایێ ژ خودێ بكەت كو خودێ بەرەكەتێ بۆ بهاڤێتێ؛ دا تەئسیرا چاڤێن وی لێ نەبت، وەكی د حەدیسەكێ دا هاتی.

و نەبێژە ئەڤە تشتەكێ نەخۆشە.. مانێ عەدەت ئەوە دەرمان یێ نەخۆشە!

---

(١) حلية الأولياء ١١٧/٩.

شەرێ دویێ: کەربقەبوون:

جارەکێ پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- د بەر هندەک مرۆڤان ڕا بۆری، وان خۆلێکدان دکر، وی گۆت: ﴿ئەڤە چییە؟﴾ وان گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ! فلان یێ عەجێبە کەس خۆلێکدانێ د گەل ناکەت ئەگەر ئەو وی نەئێخت! پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆت: ﴿ئەرێ ئەز ئێکێ ژ وی زیرەکتر نیشا هەوە نەدەم؟ ئەو زەلامێ ئێک زۆردارییەکێ لێ بکەت، ڤێجا ئەو کەربا خۆ داکەت، و بشێتە وی و بشێتە شەیطانێ خۆ و شەیطانێ هەڤالێ خۆ ژی﴾ و د ریوایەتەکا دی هاتییە: ﴿ئەوێ بشێتە نەفسا خۆ دەمێ کەربێن وی قەدبن﴾[1].

کەرب گرنگترین دەرگەهێن شەیطانییە، و ئەوە عەقلی وەردگێڕت، ئبن قەییم دبێژت: ((کەرب وەسا عەقلی وەردگێڕت وەکی گورگ پەزی وەردگێڕت، و ژ هەمی دەمان پتر شەیطان نێچیرا عەبدی دکەت دەمێ کەرب و شەهوەت ل نک وی دئارییێت))[2].

د گەل چەکێ کەربێ هژمارەکا چەکێن دی یێن هاریکار هەنە شەیطان وان بۆ ئێخستنا مرۆڤی ب کاردئینت، ژ وان:

١- چەکێ هەڤرکییێ، عەبدللاهێ کوڕێ حوسەینی دبێژت: ((هەڤرکی ڕێبەرێ کەربێیە، خودێ وی عەقلی نەهێلت یێ کەربێ بۆ تە دئینت))[3].

٢- ترانە، عومەرێ کوڕێ عەبدلعەزیزی دبێژت: ((خۆ ژ ترانەیان بدەنە پاش، چونکی ئەو ئەحمەقییەکە نەیارەتییێ پەیدا دکەت))[4].

بۆ پاشڤەبرنا کەربێ ڤان چەکێن هەڤدژ ب کار بینە:

١- خۆپاراستنا ب خودێ، هەر جارەکا تە دیت کەربێن تە قەبوون، بێژە: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) چونکی کەرب ژ شەیطانییە.

---

(١) بەززار ڤەدگوهێزت، السلسلة الصحيحة رقم: ٣٢٩٥.

(٢) إعلام الموقعين ٤٧/٣.

(٣) بەززار ڤەدگوهێزت، السلسلة الصحيحة رقم: ٣٢٩٥.

(٤) أدب الدنيا والدين ٣١٠/١.

٢- پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿ئەگەر کەربێن ئێک ژ هەوە ڤەبوون بلا ئەو خۆ بێ دەنگ بکەت﴾[١]. و جارەکێ مرۆڤەکی خەبەر گۆتنە سەلمانێ فارسی، ئینا وی گۆتە وی یێ خەبەر گۆتینێ: ((ئەگەر تەرازییا خێرێن من سڤک بوو ئەز خرابترم ژ وێ یا تە گۆتی، و ئەگەر تەرازییا خێرێن من گران بوو ئەوا تە گۆتی چو زیانێ ناگەهینتە من))[٢].

٣- هشیار بی! گاڤا کەربێن تە ڤەبوون نفرینان ل کەسێ نەکە؛ چونکی تو نەزانی بەلکی ئەو دەم دەمێ قەبویلکرنا دوعایان بت، پشتی هنگی پەشێمانی فایدێ تە ناکەت.

٤- چاڤ ل پێغەمبەرێ خۆ بکە، عائیشا دبێژت: جارەکا ب تنێ وی تۆلا خۆ ژ کەسێ ڤەنەکرییە، وەسا نەبت ئێکی پێ حەرامەکی دانابت ڤێجا وی بۆ خودێ تۆل ستاند بت.

٥- حالەتێ خۆ و جهێ خۆ بگوهۆڕە، و یا باشتر ئەوە تو بچی دەسنڤێژا خۆ بشۆی.

٦- بیرا خۆ ل وێ خێرێ بینەڤە یا دێ گەهتە تە دەمێ تو کەربا خۆ دادکەی، و ل وی کەسی دبۆری یێ کەربێن تە ڤەکرین، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿خودێ ب لێبۆرین و عەفوێ سەرفەرازییێ ل عەبدی زێدە دکەت﴾[٣].

٧- ل دەمێ کەربێن تە ڤەدبن وەنەبت کەسێ جزا بدەی، ئێکەمین جار خۆ بگرە حەتا تو تەنا دبی، پاشی هزرا خۆ بکە، پاشی بەرێ خۆ بدێ کانێ مەسەلە ب بەر هندێ دکەڤت تو جزایەکی بدەی یان نە.

٨- هەمی گاڤان دوعایێ ژ خودێ بکە کو ل دەمێ کەربێ و رازیبوونێ ئەو گۆتنا حەقییێ ب رزقێ تە بکەت؛ چونکی ئەو ئێک ژ دوعایێن پێغەمبەرێ بوو -سلاڤ لێ بن-.

---

(١) ئەحمەد ژ ئبن عەبباسی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٦٩٣.
(٢) الإحياء ١٧١/٣.
(٣) موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزت، مشكاة المصابيح رقم: ١٨٨٩.

شەرێ سێیێ: هزرا خراب:

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجْتَنِبُواْ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ﴾ (الحجرات: ١٢) د ڤێ ئایەتێ دا سێ تشتێن حەرام ل دویڤ ئێک هەنە، و ئەو ڕاستکرنەکا عەجێبە بۆ ڕەفتارێ مرۆڤی، خودێ هزرا خراب یا خودانی چو دەلیل ل سەر نەبن حەرام کر، هەر وەسا وی ئەو ڕێک ژێ حەرام کر یا بەرێ خودانی ددەتە هزرا خراب، ئەو ژی جاسووسییە، پاشی ئاخفتنا خراب ژی د دەر حەقا موسلمانی دا حەرام کر کو غەیبەتە، ئەڤە هەمی بۆ هندێ دا ئەندامێن جڤاکا موسلمانان بێنە پاراستن ژ خرابییان.

و هزرا خراب ئێک ژ دویانە، یان ئەو تشتەکێ د جهێ خۆ دایە، یان تشتەکە نە د جهێ خۆدایە، ڤێجا ئەگەر ئەو د جهێ خۆ دا بوو، ئەو نە بۆ تە نە ل سەر تەیە، بەلێ ئەگەر ئەو د جهێ خۆ دا نەبوو گونەهـ دێ گەهتە تە.. بەرانبەر ڤێ چەندێ هزرا باش ژی یان تشتەکە د جهێ خۆ دایە یان نە د جهێ خۆ دایە، ئەگەر ئەو د جهێ خۆ دا بوو خێر دێ گەهتە تە، و ئەگەر ئەو د جهێ خۆ دا نەبوو خێرا تە پترە.

بەکرێ کورێ عەبدللاهێ موزەنی دگۆت: ((هشیاری وێ ئاخفتنێ بن یا ئەگەر تو یێ دورست بی چو خێر ناگەهنە تە، و ئەگەر تو یێ خەلەت بی گونەهـ دێ گەهنە تە، ئەو ژی هزرا خرابە ئەوا تو ب برایێ خۆ دبەی))[(١)].

چەکێن شەیطانی د ڤێ دەلیڤەیێ دا، کو ب ڕاستی ئەون دبنە کلیل بۆ هزرا خراب، ئەڤەنە:

١- دلێ ڕەشە کارێ خراب ژێ پەیدا دبت، **ئەبوو حامدێ غەزالی** دبێژت: ((ئەگەر تە مرۆڤەک دیت هزرا خراب ژ خەلکی دکەت، تو بزانە کو وی ناڤخۆییەکا خرابا هەی، ڤێجا ئەو هزر دکەت خەلک ژی وەکی وییە))[(٢)].

(١) تهذيب التهذيب والمنح المرعية ٤٨٤/١-٤٨٥.
(٢) إحياء علوم الدين ٣٥/٣.

٢- ژینگەهـ خودانی د گەل خۆ دبەت، **بشری حافی** دبێژت: ((هەڤالینییا خرابان وە دکەت خودان هزرا خراب ژ باشان بکەت))[(١)].

٣- دانا حوکمان ب ڕەنگەکێ گشتی: ئێک ژ مەزنترین ئەگەرێن هزرا خراب ئەوە مرۆڤەک حالەکێ تایبەت دێ بینت دێ ڕابت وی تشتێ ئەو دبینت ل سەر خەلکی هەمییێ گشتی کەت، وەکی کو جارەکێ ئەو ب نهێنییەکا هەڤالەکی یان زانایەکی بحەسییێت ڤێجا هزر بکەت هەڤال یان زانا هەمی ب ڤی ڕەنگینە، و پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- ڤێ چەندێ حسێب دکەت کرێتترین ڕەنگێن درەوێ دەمێ دبێژت: ﴿**مرۆڤێ ژ هەمییان بێبەختتر ل نک خودێ ئەوە یێ بهاڤێتە زەلامەکی ڤێجا بهاڤێتە ئویجاخێ هەمییێ**﴾[(٢)].

٤- ئەگەر تە دیت ئێک ب خرابی بەحسێ ئێکی بکەت، ئێکەمین جار پسیارا خۆ بکە: ئەرێ نەیارەتییەک د ناڤبەرا وان دا هەیە یان نە؟ و گاڤا تە زانی نەیارەتی یان حەسویدییەک د ناڤبەرا وان دا یا هەی، تو ئاخفتنا وی بهاڤێژە و ب چو ڤە وەرنەگرە؛ چونکی نەیارەتی و حەسویدی ئێک ژ ئەگەرێن هزرا خرابن.

چەکێ هەڤدژ بۆ ڤێ ئێشێ تشتێ بەرانبەرە، بەلێ گرفتاری ئەوە ئەو کەسێ هزرا خراب ژ خەلکی دکەت ئعترافێ ب ڤێ ئێشا خۆ ناکەت، لەو هندەک ڕێک هەنە دڤێت کار پێ بێتەکرن دا بەرگرییا شەیطانی بێتەکرن، ئەو ژی ئەڤەنە:

١- ئەگەر تە تشتەکێ خراب ژ برایەکێ خۆ دیت، تو وێ خرابییا وی ڤەشێرەو وی ستارە بکە؛ چونکی تبیعەتێ موسلمانێ دورست پتر بەر ب ستارەکرنێ ڤە دچت، **ئەبوو بەکر** دبێژت: ((ئەگەر ئەز دزیکەرەکی بگرم، ئەز حەز دکەم کو خودێ ئەو ستارە کربا))[(٣)].

٢- هندی دەلیڤە هەبت تو ئاخفتنا خەلکی ب مەعنایەکا باش تەئویل بکە، و هزرا خراب ژێ نەکە.

---

(١) الآداب الشرعية والمنح المرعية ٤٩/١.

(٢) ئبن ماجە و بەیهەقی ژ عائیشایێ ڤەدگوهێزن، السلسلة الصحيحة رقم: ٧٦٣.

(٣) مكارم الأخلاق ص ٤٩٣.

٣- هێجەتان پێش خەلکی ڤە بگرە، و عوزرێ بۆ وان ببینە.

٤- هەر جارەکا هزرەکا خراب د دەر حەقا موسلمانەکی دا بۆ تە چێبوو، تو دوعایێ بۆ وی بکە؛ دا دوژمنێ خۆ پێ پاشدا ببەی.

٥- حوکمی ل سەر خەلکی نەدە ب وان تشتێن ڤەشارتی د دلێن وان دا؛ چونکی د ئیسلامێ دا حوکم ل سەر تشتێ ئاشکەرا دئێتەدان.

شەڕێ چارێ: ژبیرکرنا گونەهێ یان گونەها ژبیرکرنێ!

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ فَأَعۡرَضَ عَنۡهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتۡ يَدَاهُۚ إِنَّا جَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَقۡرٗاۖ ﴾ (الكهف: ٥٧) یەعنی: کەس ژ وی زۆردارتر نینە یێ ب ئایەتێن خودایێ وی شیرەت لێ بێنەکرن و ئەو ڕوییێ خۆ ژێ وەرگێڕت و ئەو وان کریارێن خۆ یێن کرێت ژ بیر بکەت یێن وی بەری هنگی کرین، هندی ئەمین مە پەردە ل سەر دلێن وان دانابنە کو ئەو د قورئانێ بگەهن، و مە کەڕاتی د گوهێن وان دا دانایە.

بۆچی وان گونەهێن خۆ ژ بیرکرن؟

چونکی هندەک پەردەیێن وەسا ب سەر دلێن وان دا یێن هاتینە بەردان؛ دەرگەهێن هیدایەتێ یێن ل بەر وان گرتین، ڤێجا ئەو د ئایەتان ناگەهن، و ئەگەر هات و وان گوهـ لێ بوو ژی ئەو نەشێن تێ بگەهن..

باشە خرابی و خەطەرییا ڤێ ژبیرکرنێ یا شەیطان سەرکێشییا وێ دکەت چییە؟

خەطەرییا وێ ئەڤەیە:

١- تۆبەنەکرن: خودێ دبێژت: ﴿ وَمَن لَّمۡ يَتُبۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ١١ ﴾ (الحجرات: ١١) یەعنی: هەچییێ تۆبە نەکەت ئەون یێن زۆردار. و مرۆڤ دو پشکن: ئەوێ زۆرداری ل خۆ کری و تۆبە نەکری، و ئەوێ تۆبەکری و ئیفلەحی دیتی، و چو پشکێن دی یێن سێیێ نینن، و کرێتترین زۆرداری ئەوە یا مرۆڤ ل خۆ دکەت، بۆچی؟

چونکی ڤیانا ته بۆ نەفسا ته تشتەکێ سورشتییه، و ژ هەر تشتەکی پتر تو حەز ژ وێ دکەی، ڤێجا چاوا تو دێ زۆردارییێ لێ کەی؟ و زۆردارییا ل وێ دووماهییا بێ بهاکرن و قوربانیدانا ب وێیه، و هەچییێ گونەها خۆ ژ بیر بکەت ئەو ژێ تۆبە ناکەت، و یێ تۆبە نەکەت، دێ چته هیلاکێ.

٢- ڕەقییا دلی: ب گونەهێ دل زۆردارییێ دکەت، ڤێجا ئەگەر شەیطانی گونەها وی ژ بیرێ بر، ئەو دێ وێ دوبارە کەت، حەتا پێ نساخ دبت، و ئەگەر نساخی درێژبوو و دەرمان نەهاته ب کارئینان دل دکەفته بەر سەکەراتێ پاشی دمرت، و مرنا دلی ڕەقییا وییه حەتا ئەو وەکی بەرەکێ بێ رح لێ دئێت، و دلڕەقییێ چەند نیشانەک هەنه، وەکی وی یێ دلێ وی ب کرنا گونەهێ نەئێشت، و ئەوێ ب کەیف و کەنی ڤه گونەهێ دکەت، و ئەوێ بەرێ خەلکێ دی ژێ ددەته گونەهێ، و ئەوێ شانازییێ ب گونەها خۆ دبەت.

٣- دوڕوویاتی: ژبیرکرنا گونەهان، و کرنا وان ل دویڤ ئێک سەری دکێشته تشتەکێ کرێتتر ژ گونەهێ ئەو ژی خۆڤەدەرکرنا دلییه ژ رازیبوونا ب حوکمێ وەحیێ و قورئانێ، و ئەڤه نیشانا منافقی و دوڕوویاتییا خودانییه.

بەرانبەر ژبیرکرنا گونەهێ چ چەکێ هەڤدژ مه هەیه ب کار بینین؟

چەکێ هەڤدژ د ئێک پەیڤێ دا کۆم دبت، ئەو ژی **بیرئینانا عوقووبێیه**، هەر ئێک بلا بەرێ خۆ بدەته خرابییێن بەری هنگی وی کرین، و بزانت کو خەطەرەکا مەزن یا ل بەرا وی ئەگەر ئەو تۆبە نەکەت، و نێزیکه ئەو بچته هیلاکێ ئەگەر هات و خودانێ حەقی داخوازا حەقێ خۆ ژ وی کر.. و ئەگەر وی تاوانا خۆ ئینا بەر چاڤێن خۆ هێشتا وەخت ژ دەستێ وی دەرنەکەفتی ئەو دێ زەند و باسکێن خۆ هلدەت، و ب دوعا و ئستغفار و قورئانێ دێ خۆ ژ ئێخسیرییا شەیطانی ڕزگار کەت. بیرئینانا جزا و عوقووبێ پالدەرێ ترسێیه، و ترس ڕێکا ڕزگارییێیه، ژ بەر ڤێ چەندێ **ئبن سەمماک** دبێژت: ((ژ وی تشتی نەترسه یێ تو یێ لێ هشیار بی، بەلێ ژ وی تشتی بترسه یێ تو یێ ژێ پشتڕاست یی))[1].

---

(١) شعب الإيمان ٩/٣٥٠.

د مەسەلا عوقووبێ ژی دا دڤێت ئەو بزانت کو هەر بەلایەکا بێتە سەرێ وی ژ بەر گونەهەکێیە، و بێ تۆبەکرن بەلایەک ژ سەر ڕانابت، و عوقووبە ژ عوقووبێ فەرقە، هندەک عقووبە هەنە زوی ب سەر خودانی دا دئێن، و هندەک هەنە گیرۆ دبن، و هندەک هەنە شوینوارێن وان دئاشکەرانە و هندەک دڤەشارتی، و خەطەرترین عوقووبە ئەوە یا خودان پێ نەحەسییێت؛ چونکی ئەگەر ئەو پێ حەسیا دێ هشیار بت، و خەلەتیبا خۆ دورست کەت، بەلێ ئەگەر ئەو پێ نەحەسیا، یان نەزانی کو ئەڤ عوقووبە ژ بەر فلان گونەها وی یا گەهشتییێ، ئەو خۆ لێ هشیار ناکەت و ژێ تۆبە ناکەت.

و ڕەنگێن عوقووبێ گەلەکن، هندەک یێ دنیایێنە وەکی: وان نساخییێن دگەهنە لەشی، و کێمبوونا رزقی و رزق نە ب تنێ مالە، بەلکی علم و ئەخلاق و ڕەفتارێ باش و ڤیانا خەلکی و سوعوید و هتد.. ئەڤە هەمی ژ رزقی دئێنە هژمارتن. و هندەک عقووبێن دینی ژی هەنە وەکی: ڕەقبوون یان مرنا دلی، و وەرنەگرتنا تامێ ژ کرنا عیبادەتی، و ڤیانا گونەهێ، و لەشگرانییا ژ کرنا عیبادەتی. و عقووبێن ئاخرەتێ ژی هەنە، و ئەڤە ژ هەمییان خرابترن.

شەرێ پێنجێ: خوارنا حەرامی:

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**هەچییێ ب سویندێ مالێ مرۆڤەکێ موسلمان بۆ خۆ ببەت، خودێ دێ بەحەشتێ ل سەر وی حەرام کەت، و ئاگری بۆ وی فەر کەت**﴾ گۆتن: ئەی پێغەمبەرێ خودێ، ئەگەر خۆ ئەو تشتەکێ کێم ژی بت؟ گۆت: ﴿**ئەگەر خۆ سیواکەک ژی بت**﴾[١].

مەعنا: خوارنا مالێ حەرام بەرێ خودانێ خۆ ددەتە جەهنەمێ؛ چونکی خوارن ژ دینییە، **سەهل** دبێژت: ((هەچییێ حەرامی بخۆت، ئەندامێن لەشێ وی دێ بێ ئەمریا خودێ کەن وی بڤێت نەڤێت، و ئەو بزانت نەزانت))[٢].

و چەکێ هەڤدژێ خوارنا حەرامی ئەڤەیە:

(١) موسلم ڤەدگوهێزت، رقم: ٢٢٣.

(٢) إحياء علوم الدين ٩١/٢.

١- تۆبەکرنا ژ خوارنا حەرامی، و ئاشکەرایە کو تۆبە کریارا خۆپاقژکرنێیە ژ کەسبا حەرام.

٢- باوری ئینانا ب قسمەت و دانا خودێ، و مرۆڤ بزانت کو هێشتا بەری بوونا وی رزقێ وی یێ بۆ وی هاتییە نڤیسین.

٣- هەچییێ بۆ خودێ تشتەکی بهێلت خودێ تشتەکێ باشتر پێشڤە ددەتێ، و ئەڤە مەعنایا گۆتنەکا پێغەمبەرییە -سلاڤ لێ بن-.

ئبن تەیمیە دبێژت: ((مرۆڤێ تەقوادار ژ وی رزقی نائێتە زڕبارکرن یێ ئەو هەوجە ببتێ، بەلێ خودێ رەحمێ ب وی دبەت و قەنجییێ لێ دکەت دەمێ تشتێ زێدە یێ دنیایێ ژ وی مەنعە دکەت))[1].

شەڕێ شەشێ: دندکا کوژەک:

یان خۆمەزنکرن، و ئەڤە گونەها ئبلیسی یا ئێکێ و تاوانا وی یا ناڤدارتر بوو ژ بەر ڤێ چەندێ دەمێ **عەبدللاهێ کوڕێ عومەری** زەلامەک دیتی ب خۆمەزنکرن ڤە ب رێڤە دچوو، وی گۆت: ((شەیطانی هندەک برا یێن هەین))[2].

پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**خۆمەزنکرن ئەوە حەقی نەئێتە قەبویلکرن، و خەلک بێتە بێ بهاکرن**﴾ مەعنا: دو رەنگێن خۆمەزنکرنێ هەنە:

یا ئێکێ: د سەردەرییا د گەل حەقییێ دایە، کو وێ بزڤرینت و قەبویل نەکەت.

یا دوییێ: د سەردەرییا د گەل خەلکی دایە، کو ب چاڤەکێ کێم بەرێ خۆ بدەتە وان، و وان بێ بها بکەت.

و خەطەرییا خۆمەزنکرنێ د هندێ دایە ئەگەر دندکەکا ب تنێ ژی ژ وێ کەفتە دلی ئەو ناهێلت خودانێ وێ بچتە بەحەشتێ، پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- دبێژت: ﴿**هەچییێ دندکەکا خۆمەزنکرنێ د دلی دا بت ئەو ناچتە بەحەشتێ**﴾[3].

---

(١) مجموع الفتاوی ٥٣/١٦.

(٢) إحیاء علوم الدین ٣٥٩/٣.

(٣) موسلم ژ عەبدللاهێ کوڕێ مەسعوودی ڤەدگوهێزت، صحیح الجامع رقم: ٧٦٧٤.

و دەمێ پسیار ژ **سەلمانی** -خودێ ژێ رازی بت- هاتییەکرن: ئەو کیژ گونەهە یا چو خێر د گەل دا فایدەی نەدەن، وی ئێکسەر گۆت: خۆمەزنکرنە[1].

و خەطەرا دی یا خۆمەزنکرنێ ئەوە مرۆڤێ خۆمەزنکەر چو مفایی ژ ئایەتێن خودێ نابینت، خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا ﴾ (الأعراف: ١٤٦) و دەمێ ئەم دبێژین: ئەو چو مفایی ژێ نابینت، مەعنا وێ ئەوە ئەو باوەرییێ پێ نائینت، یان تێ ناگەهت، یان کاری پێ ناکەت.

و گرفتارییا خۆمەزنکرنێ ئەوە ئەو دەردەکێ ڤەشارتییە، خودان زوی ب زوی پێ ناحەسیێت، **ئبن تەیمیە** دبێژت: ((گونەها خۆمەزنکرن و ئیعجاب و ریمەتییێ ژ یا ڤەخوارنێ مەزنترە، ئەوێ ڤەدخوت و ترسا خودێ د دلی دا هەبت، ئەو نێزیکترێ رەحما خودێیە ژ وی رۆژیگرێ خۆمەزنکەرێ ب خۆ موعجەب و ریمەتکار))[2].

و ئەگەر تە بڤێت ئمتحانێ ب خۆ بکەی دا بزانی کانێ تو ژ وانی یێن خۆ مەزن دکەن یان نە، تو ڤان هەر چار مەسەلەیان ب کار بینە:

١- ئەگەر هەڤرکی د ناڤبەرا تە و ئێکێ وەکی تە دا چێبوو و ئەو یێ حەق بوو، گاڤا بۆ تە یا گران بت تو گۆتنا وی قەبویل بکەی، و ئعترافێ پێ بکەی، و شوکرا وی بکەی کو وی تو ل حەقییێ هشیارکری.. ئەو خۆمەزنکرنەکا ڤەشارتی یا د دلێ تە دا هەی.

٢- ئەگەر جارەکێ تو و هندەک هەڤالێن خۆ ل رێکەکێ چوون، و ئەو ب بەرا تە کەفتن و تو دایە پشت خۆ، ئەگەر ئەڤ کارێ وان ل بەر تە یێ گران بت، و تە پێ نەخۆش بت، ئەو تو مرۆڤەکی خۆمەزنکرن یا ل نک تە هەی.

(١) التواضع والخمول ٢٧٤/١.
(٢) الرد على الشاذلي في حزبيه ٦٥/١.

ئەبوو عوبەیدەیێ کورێ جەرراحی ئیمامەتییا نڤێژێ ل بەرا کەسێ نەدکر، و ئەگەرا وێ ئەو بوو جارەکێ ئەو بوو ئیمام، پشتی نڤێژ خلاصکری گۆت: ((شەیطان نوکە ما ب من ڤە حەتا وە ل من کری کو من هزرکری ئەز ژ وان چێترم ئەوێن نڤێژێ ل پشت من دکەن.. ئێدی ئەز قەت ئیمامەتییێ ناکەم))[1].

٣- ئەگەر تە ژ خۆ نەگرت د گازییا مرۆڤێ فەقیر بچی، ئەو تو مرۆڤەکی خۆ مەزن دکەی، **ئەنەس** دبێژت: ((ژنکەکا عەبد ژ خەلکێ مەدینێ پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- د گەل خۆ دبر دا شۆلەکا وێ بۆ وێ بقەتینت))[2].

٤- ئەگەر تو چوویە دیوانەکێ و تە حەزکر خەلکێ دیوانێ پێش تەڤە ڕابن، ئەو تو مرۆڤەکی حەز ژ خۆمەزنکرنێ دکەی، **ئەنەس** دبێژت: ((صەحابییان حەز ژ ئێکی هندی پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- نەدکر، و گاڤا وان ئەو ددیت ئەو پێشڤە ڕانەدبوون؛ چونکی وان دزانی وی ب ڤێ چەندێ خۆش نینە))[3].

شەرێ حەفتێ: کلیلا زێدەیێ:

ژ بەر کو شەیطانی تو نەڤێی وی دڤێت وێ نعمەتێ ژ تە بستینت یا تو تێدا، ب ڕێکا ژبیرکرنا شوکرا وێ نعمەتێ، حەسەنێ بەصری دبێژت: ((صەحابییان ناڤێ شوکرێ کربوو (الحافظ) چونکی ئەو وان نعمەتان دپارێزت یێن هەین، و ناڤێ وێ دکرە (الجالب) چونکی ئەو وان نعمەتان دئینت یێن نەهەین))[4].

خودایێ مەزن دبێژت: ﴿ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ ٱلشَّكُورُ ١٣ ﴾ (سبأ: ١٣) یەعنی: کێم ژ عەبدێن من هەنە شوکرێ بکەن.

و شوکرا نعمەتێ خۆ ل سەر سێ ستوینان دگرت: کو مرۆڤ ب دلی ئعترافێ پێ بکەت، و ب دەڤی بەحس ژێ بکەت، و وان نعمەتان د ڕازیبوونا خودێ دا خەرج بکەت، ئەگەر وی ئەڤ چەندە کر ئەو دبتە شوکرا د گەل تەخسیرییێ!

---

(١) الزهد لابن مبارك ص ٢٨٧.

(٢) مسند أحمد بن حنبل رقم: ١١٩٤١.

(٣) مختصر الشمائل المحمدية للترمذي رقم: ٢٨٨.

(٤) عدة الصابرين ص ١٢٢.

شەرێ هەشتێ: درەو:

ئەوێ ب دورستی باوەری هەبت ئەگەر د هەمی شەڕان دا بشکێت ژی، قەت بۆ وی چێ نابت د شەڕێ درەوێ دا بشکێت، پسیار ژ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- هاتەکرن: ئەرێ چێ دبت خودان باوەر یێ ترسینۆک بت؟ گۆت: بەلێ، گۆت: چێ دبت ئەو یێ چڕیک بت؟ گۆت: بەلێ، گۆت: پا چێ دبت ئەو یێ درەوین بت؟ پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆت: نەخێر[(١)].

شکەستنا تە د ڤی شەڕی دا دبتە ئەگەرا هندێ نێزیکترین مرۆڤێ تە ژ تە دویر کەڤت، و ئەو ئەو ئەخلاقە یێ ژ هەمییان پتر کەربێن پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- ژێ ڤەدبوون، ڤێجا چاوا تو دێ گوهدارییا دوژمنێ خۆ د وی تشتی دا کەی یێ خۆشتڤییێ تە حەز ژێ نەکەت؟

درەو دەسپێکە بۆ هەر سەرداچوونەکێ، و ئەو نیشانا منافقی و دوروویاتییا خودانییە، و ئەوە سەری دکێشتە جەهنەمێ.. و هندی هند درەو کارەکێ مەزنە پێغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گەفەکا مەزن خۆ یا ل وی درەوکەری ژی کری یێ بۆ سوحبەت درەوان دکەت، دبێژت: **﴿هیلاک و تێچوون بۆ وی کەسی بت یێ درەوەکێ دکەت دا خەلک پێ بکەتە کەنی، هیلاک بۆ وی بت، هیلاک بۆ وی بت﴾**[(٢)].

و باشترین دەرمان خودان بەرانبەر درەوێ ب کار بینت ئەوە ئەو شۆلێ خۆ هەمییێ ل سەر ڕاستییێ ئاڤا کەت، شێخ **عەبدلقادرێ گەیلانی** دبێژت: ((من کارێ خۆ ل سەر ڕاستگۆییێ ئاڤاکرییە، جارەکێ بۆ داخوازا زانینێ ئەز ژ مەکەهێ دەرکەفتمە بەغدایێ، ب ڕێکێ ڤە هندەک ڕێگر هاتنە بەرا مە، و وان کاروانێ مە شەلاند، ئێک ژ وان گۆتە من: چ ڤ تەیە؟ من گۆتێ: چل دینار، وی هزرکر ئەز یێ یارییان ب وی دکەم، وی ئەز هێلام و چوو، زەلامەکێ دی هات و هەر ئەو پسیار ژ من کر، من هەر ئەو بەرسڤ دایێ، ئینا وی ئەز برمە نک مەزنێ خۆ و

(١) موطأ مالك حديث ٨٢٤.

(٢) ئەحمەد و ئەبوو داوود و ترمذی و حاکم ژ موعاویەیێ کوڕێ حەیدەیی ڤەدگوهێزن، المشكاة رقم: ٤٨٣٨.

گاڤا وی سوحبەتا من زانی، وی گۆتە من: ژ بەر چ تو ڕاستییا خۆ دبێژی؟ من گۆتێ: من سۆزا دایە دەیکا خۆ کو ئەز ڕاستییێ بێژم، و ئەز دترسم سۆزا خۆ د گەل وێ بشکێنم، ئینا وی کرە هەوار و گۆت: تو دترسی سۆزا خۆ د گەل دەیکا خۆ بشکێنی، و ئەز ناترسم سۆزا خۆ د گەل خودێ بشکێنم! پاشی وی فەرمان ل هەڤالێن خۆ کر ئەو مالێ کاروانییان هەمییێ بزڤرینن، و مەزنێ وان ڕێگران گۆتە من: ل سەر دەستێ تە ئەز دێ تۆبە کەم، ئینا هەڤالێن وی گۆتێ: د ڕێگرییێ دا تو مەزنێ مە بووی، و ئەڤرۆ د تۆبەکرنێ ژی دا تو مەزنێ مەیی، و ب بەرەکەتا ڕاستگۆیییێ وان هەمییان تۆبە کر))[1].

شەرێ نەهێ: ترس:

خودێ دبێژت: ﴿ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۝١٧٥ ﴾ (آل عمران: ١٧٥) شەیطان ژ بلی وەلییێن خۆ کەسێ ناترسینت، و وی چو دەسهەلات ل سەر وەلییێن خودێ نینە، ژ بەر ڤێ چەندێ ئەو نەشێت وان بترسینت، **ئبن قەییم** دبێژت: ((چەند باوەرییا مرۆڤی ب هێزتر لێ بێت ترسا ژ وەلییێن شەیطانی د دلێ وی دا کێمتر لێ دئێت، و چەند باوەرییا وی لاوازتر لێ بێت ترسا وی ژ وان زێدەتر لێ دئێت))[2].

> گۆتنە **عومەرێ کوڕێ عەبدلعەزیزی**: ئەگەر تو هندەک زێرەڤانان بۆ خۆ بدانی، و ل خوارن و ڤەخوارنا خۆ یێ هشیار بی، وەکی یێن بەری تە دکر، وی گۆت: ((یا ڕەبی ئەگەر تو بزانی کو ئەز ژ تشتەکی دترسم ژ بلی ڕۆژا قیامەتێ، تو وێ ترسێ ژ من نەدەیە پاش))[3].

---

(١) نزهة المجالس ومنتخب النفائس ١٤٥/١.

(٢) إغاثة اللهفان ١١٠/١.

(٣) ئەحمەد و طەبەرانی ژ ئەسمائا کچا زەیدی ڤەدگوهێزت، صحيح الجامع رقم: ٦٢٤٠.

ئالایێ سەرکەفتنێ

برایێ من!
ئەڤە مەیدانا شەڕی ل بەر دەستێ تە،
و ئەڤە من بەرێ تە دا وی لەشکەرێ نەشکێت
و وان کەلهێن نەئێنە هەڕفاندن،
ڤێجا تو وێ بۆ خۆ هلبژێرە یا تە بڤێت.
چی کەلها تو حەز بکەی خۆ تێدا ئاسێ بکە
و باش بزانە کو دەمێ شەڕی گەلەکێ کورتە،
ڤێجا کارێ خۆ بکە و هندی ژ تە بێت خۆ بوەستینە،
چەند ڕۆژەکێن کێمن
و خودێ هندەک ملیاکەتان دێ هنێرتە بەراهییا تە،
ئەو دێ پێشوازییێ ل تە کەن،
و ب زاڤاینی بەرێ تە دەنە مەزنترین کۆچک و سەرایێ،
دا تو ژ وەستیانا جیهادێ و جیهادا وەستیانێ رحەت ببی.
هنگی..
تو دێ نەیارێن خۆ ژ شەیطانێن ئنس و جننان
د قەید و زنجیران دا گرێدای بینی،
د ناڤ وی ئاگری دا یێ وان دڤیا تە ژی ب نک ڤە بکێشن،
بەلێ خودێ تو خلاصکری.

دێ وان بینی ئەو ب وان زنجیران دگرێداینە
یێن وان دڤیا تە ژی پێ گرێدەن..
بێنا خۆ هلکێشە.. تو ژ وی جهی ڕزگاربووی یێ ئەو چووینێ،
وەی بۆ خۆشییا سەرکەفتنێ، و شرینییا جهێ تە یێ بلند!!
ڤێجا تو قەستا شەڕێ دوژمنی بکە
و دلێ باطلی تژی ترس و سەهم بکە،
دویکەفتنا (کەتیبەیێن زکری) بکە
و کلیلێن سەرکەفتنێ د گەل خۆ هلگرە
و لێبۆرینێ ژ هێجەتان بخوازە
سەرکەفتنا دێ گەهتە هەر جهەکێ شەڤ و ڕۆژ دگەهتێ.
خودێ هاریکار و پشتەڤانێ تەیە..
تە پیرۆز بت **ئەی قەهرەمان**!

ناڤەرۆك

پەڕ	بابەت
٥	ئەڤ كتێبە
٧	پێشگۆتن
١١	**ناڤبڕا ئێكێ ئارمانجێن كتێبێ**
١٢	١- حەتا نەیارەتی نەبتە هەڤالینی.
١٣	٢- سەرژێكرنا بێ ئومێدییێ.
١٤	٣- كۆمكرنا هەمی هێزێن مرۆڤی بۆ بەرگرییا نەیاری.
١٦	٤- كریارێن تۆلڤەكرنا پیرۆز.
١٨	٥- خواستنا هاریكارییا خودێ و یا مرۆڤی د شەڕی دا.
٢٠	٦- ب دەستڤەئینانا بلندترین دەرەجەیێن ڤیانا خودێ.
٢١	٧- دو ڕەنگێن جیهادێ.
٢٣	٨- نیاسینا تبیعەتێ نەیاری و پیلان و لەشكەرێ وی.
٢٥	**ناڤبڕا دویێ ڕێنیشانێن شەڕی**
٢٥	١- دۆرپێچكرن.
٢٦	٢- تیر.
٢٧	٣- ئالا.
٢٨	٤- داڤ.

٥- سەنتەرێ سەرۆکاتیییێ و ئاراستەکرن و دویچوونێ.	٣٠
٦- جهێن بەردەوام و بەروەخت بۆ داگیرکرنێ.	٣٢
٧- ئێخسیرکرن.	٣٣
٨- دەمێ شەڕی.	٣٤
٩- ئەنجامێ شەڕی.	٣٦
ناڤبڕا سێیێ دوژمنێ خۆ بنیاسە!	**٣٧**
ئەو مە دبینت و ئەم وی نابینین.	٣٧
بەری ئادەمی یێ هاتییە ئافراندن.	٣٩
شەیطانێ مە نانڤت.	٤٠
خۆ دئێختە سەر قالبێ مرۆڤان.	٤٢
ئەو هندەک غەیبێ دزانت.	٤٤
شارەزاییا ئبلیسی ژ مێژە یا کەفتییە سەرێک.	٤٥
ئەو د ناڤ خوینا تە دگەڕییێت.	٤٦
ئەو خالێن لاوازییا تە دزانت.	٤٧
ناڤبڕا چارێ فێل و پیلانێن شەیطانی	**٥١**
فێلا ئێکێ: ژبیرکرن.	٥٢
فێلا دوییێ: خەملاندن.	٥٨
فێلا سێیێ: لێک ئێخستن.	٦٣
فێلا چارێ: بێ ئومێدی.	٦٨
فێلا پێنجێ: کێشانا هێدی هێدی.	٧٤
فێلا شەشێ: هیڤیێن دویر و درێژ.	٨٠
فێلا حەفتێ: خوزییێن ژ درەو.	٨٣

ناڤبرا پێنجێ تێگەها شەرێ گشتی	**٨٥**
رێکا ئێکێ:	٨٥
رێکا دویێ:	٨٦
رێکا سێیێ:	٨٧
خواستنا حەرام.	٨٧
خەرجکرنا حەرام.	٨٧
رێکا چارێ:	٨٨
رێکا پێنجێ:	٨٨
ناڤبرا شەشێ ملیاکەت دژی شەیطانان	**٩١**
١- دەنگ.	٩١
٢- خوارن و شەڤبێری.	٩١
٣- نڤستن.	٩٢
٤- ل دویڤکهاتن.	٩٣
٥- زکر.	٩٣
٦- یێ د گەل قازی.	٩٥
٧- هزرەک ژ ملیاکەتی و هزرەک ژ شەیطانی.	٩٥
٨- وەحیا ملیاکەتی و وەحیا شەیطانی.	٩٦
ناڤبرا حەفتێ شەرێن شەیطانی	**٩٧**
شەرێ ئێکێ: دلرەشی و حەسویدی.	٩٧
شەرێ دویێ: کەریڤەبوون.	٩٩
شەرێ سێیێ: هزرا خراب.	١٠١
شەرێ چارێ: ژبیرکرنا گونەهێ یان گونەها ژبیرکرنێ!	١٠٣

شەڕێ پێنجێ: خوارنا حەرامی.	١٠٥
شەڕێ شەشێ: دندكا كوژەک.	١٠٦
شەڕێ حەفتێ: كليلا زێدەيێ.	١٠٨
شەڕێ هەشتێ: درەو.	١٠٩
شەڕێ نەهێ: ترس.	١١٠
ئالایێ سەركەفتنێ	**١١١**